

Robert A. Heinlein

DVOSTRUKA ZVIJEZDA

HUGOM
NAGRADEN
ROMAN

ALIEN-SF-021-08

021

Robert A. Heinlein
DVOSTRUKA ZVIJEZDA

Double Star 1956.
(Hugo Award Winner)

Jedan

Kad netko ovamo uđe odjeven kao seljačina i ponaša se kao da posjeduje mjesto, znači da je svemirski putnik. To je logična potreba. Njegova profesija utječe da se osjeća poput gospodara svijeta; kad se spusti na površinu prisiljen je družiti se sa seljacima. Što se tiče njegove modne ne-elegancije, pa ne može se očekivati od čovjeka, koji deset mjeseci godišnje provede u odori, da se zna pristojno odjenuti. Takva osoba je prava mušterija za takozvane krojače koji se muvaju po svakoj svemirskoj luci, prodajući 'zemaljska odijela'.

Mogao sam primijetiti da je ovog krupnog momka obukao Omar Tentmaker - podstavljena ramena koja su već za početak bila prevelika, kratke hlače koje su bile tako sašivene da su mu se, kad je sjeo, povukle preko dlakavih bedara i nabrana ženska potkošulja koja bi možda dobro izgledala na kakvoj kravi.

No, zadržao sam mišljenje za sebe i kupio mu piće sa svojih posljednjih pola imperijalca, smatrajuću to dobrom investicijom znajući kako se svemirski putnici odnose naspram novca. "Živjeli pogoni!" rekao sam kad smo se kucnuli čašama. Uputio mi je kratki pogled.

To je bila moja prva pogreška u poslu s Dakom Broadbentom. Umjesto da mi uzvрати s: "Mirni svemir!" ili "Mirno slijetanje!", kao što bi trebao, on me samo pogledao i tiho rekao: "Lijepe želje, ali upućene krivom čovjeku. Ja nikada nisam bio u svemiru."

Ovo je ponovno bio trenutak kad sam usta zadržao zatvorenima. Svemirski putnici nisu često posjećivali bar Časa Mahana; to nije bila njihova vrsta hotela i bio je kilometrima udaljen od luke. Kad se jedan od njih pojavi odjeven u prašinarskoj odjeći, potraži mračan kut bara i protivi se kad ga nazivaju svemirskim putnikom, e to je njegova stvar. Ja sam osobno odabrao ovo mjesto kako bih mogao promatrati, a da ne budem primijećen - tu i tamo sam dugovao nešto novca, ništa značajnog, ali neugodno. Pretpostavio sam da i on ima svoje razloge, pa sam to poštovao.

Međutim, moje glasnice su živjele zaseban život, divlji i slobodan. "Nemoj mi to prodavati, mornarčino", odvratio sam. "Ako si ti

prašinar, onda sam ja gradonačelnik grada Tycho. Kladim se da si se više puta napio na Marsu", dodao sam, primijetivši kako je oprezno podigao čašu odajući time svoje navike boravka u smanjenoj gravitaciji, "nego što si to ikada učinio na Zemlji."

"Stišaj se!" Prekinuo me ne mičući usne. "Zašto si tako siguran da sam voyageur? Ne poznaješ me."

"Oprosti", rekao sam. "Možeš biti što god želiš. No, nisam slijep. Odao si se one sekunde kad si ušao."

Rekao si je nešto u bradu. "Kako?"

"Nemoj se zabrinjavati oko toga. Sumnjam da je to itko drugi primijetio. Ali ja vidim i one stvari koje drugima promaknu." Pružio sam mu svoju posjetnicu na pomalo samozadovoljan način. Postoji samo jedan Lorenzo Smythe, jedan čovjek koji čini kompaniju. Da, ja sam "Veliki Lorenzo" - stereo, opera s playbackom, ozakonjen - "Pantomimičar i nevjerojatan umjetnik-oponašatelj."

Proučio je moju posjetnicu pa je zagurao u džep od rukava - što me razljutilo; te su me kartice stajale mnogo novaca - izvorna imitacija krasopisa. "Shvatio sam poantu", rekao je tiho, "ali što nije valjalo s načinom na koji sam se ponašao?"

"Pokazat ću ti", rekoh. "Odšetat ću do vrata kao prašinar, a vratiti se onako kao što si ti hodao. Gledaj." I učinio sam tako, vrativši se do stola pomalo pretjeravši u oponašanju njegova hoda kako bi to njegove neuvježbane oči mogle primijetiti - lagano vukući noge po podu kao da je paluba broda, nagnuvši se naprijed i balansirajući iz kukova, ruke ponešto isturene naprijed i odmaknute od tijela, spremne da se uhvate za potporanj.

Postoji još desetak drugih detalja koji se ne mogu opisati riječima; poanta je u tome da moraš biti svemirski putnik kad to radiš, s njihovim tijelom u pripravnosti i podsvjesnim održavanjem ravnoteže - moraš tako živjeti. Čovjek iz grada cijeli svoj život hoda po ravnim površinama, sigurnim površinama s uobičajenom zemaljskom gravitacijom, i opet će se najvjerojatnije popiknuti preko nečeg banalnog kao što je to cigaretni papir. Ali ne i svemirski putnik.

"Vidiš li na što sam mislio?" upitao sam, zavalivši se natrag u svoj stolac.

"Bojim se da vidim", priznao je skiseljeno. "Doista tako hodam?"

"Da."

"Hmmm ...Možda bih od tebe trebao uzeti poduku."

"Mogao si biti i gori", zaključio sam.

Sjedio je odmjeravajući me, a onda je progovorio - predomislio se i prstom mahnuo konobaru da nam napuni čaše. Kad su pića stigla, platio ih je, ispio svoje i ustao sa svog mjesta, sve u jednom glatkom pokretu.

"Pričekaj me", rekao je tiho.

S pićem koje mi je on kupio ispred sebe, nisam ga mogao odbiti. Niti sam želio; zaintrigirao me. Sviđao mi se, čak nakon samo deset minuta poznanstva; bio je ona vrsta krupnih zgodno-ružnih tipova na koje su žene padale, a muškarci slušali njihove zapovijedi.

Graciozno se probio kroz prostoriju, prošavši pokraj stola kraj vrata za kojim su sjedila četiri Marsovca. Nisam volio Marsovce. Nije mi bila prihvatljiva ideja da stvar koja izgleda kao stablo sa suncolikim šljemom ima iste privilegije kao čovjek. Nije mi se sviđalo kako im rastu ti pseudo-udovi; to me podsjećalo na zmiје koje su ispuzale iz svojih rupa. Nije mi se sviđala činjenica da mogu vidjeti u svim smjerovima istovremeno bez okretanja glave - kad bi ih imali, a naravno da ih nemaju. I nisam mogao podnijeti njihov smrad!

Nitko me ne može optužiti za rasne predrasude. Nije me briga koje je čovjek boje, rase ili religije. Međutim, ljudi su ljudi dok su Marsovci stvorenja. Što se mene tiče, nisu niti životinje. Radije bi svaki dan uz sebe imao divlju svinju. To što im se dopuštao ulazak u barove i restorane koje su koristili ljudi činilo mi se uvredljivim. No, sklopljen je taj Sporazum, je li, i što sam ja tu mogao?

Ona četvorica nisu bila ondje kad sam ja došao, jer bi ih u suprotnom nanjušio. Kad smo već kod toga, zasigurno nisu bili ondje nekoliko trenutaka ranije kad sam prošetao do vrata i natrag. Sad su stajali na svojim postoljima oko stola, pretvarajući se da su ljudi. Čak nisam čuo da se pojačalo prozračivanje prostorije.

Besplatno piće ispred mene nije me privlačilo; samo sam želio da se moj domaćin vrati pa da mogu pristojno otići. Odjednom mi je sinulo da im je uputio pogled taman prije nego što je naglo otišao, pa sam se pitao imaju li Marsovci s tim kakve veze. Pogledao sam prema njima, pokušavajući vidjeti zanimaju li se za naš stol - ali kako da čovjek zna u što Marsovac gleda ili o čemu razmišlja? To je bila još jedna stvar koja mi je kod njih bila mrska.

Sjedio sam nekoliko minuta, igrajući se sa svojim pićem i pitao se što se dogodilo mom prijatelju, svemirskom putniku. Nadao sam se da će se njegova ljubaznost protegnuti i na poziv za večeru i ako si postanemo dovoljno simpatico, možda mi čak posudi malo novca. U suprotnom je moja perspektiva bila - priznajem - jako loša. Posljednja dva puta kad sam pokušao nazvati svog agenta, njegova automatska sekretarica snimila je moju poruku i ako ne ubacim novac u vrata svoje sobe, noćas će mi ostati nedostupna.

... Na toliko je niske grane pala moja sreća: bio sam osuđen na spavanje u sobi s vratima u koja se ubacuje novac.

Usred mog nostalgичnog razmišljanja, konobar me trknuo po laktu. "Poziv za vas, gospodine."

"Ha? U redu, prijatelju, hoćeš li mi aparat donijeti do stola?"

"Žao mi je, gospodine, ali ne mogu vas prespojiti. Kabina 12 u predvorju."

"Ah. Hvala", odgovorio sam, pokušavajući zvučati najljubaznije što sam mogao s obzirom na to da nisam imao novaca za napojnicu. Pri izlasku sam u širokom luku zaobišao Marsovce.

Uskoro sam shvatio zašto mi poziv nije mogao biti spojen za stol; Br. 12 je bila kabina s maksimalnom sigurnošću slike, zvuka i tajnosti poruke. Na zaslonu nije bilo slike, a nije se pojavila čak ni kad su se vrata iza mene zaključala. Ostao je mliječno bijel sve dok nisam sjeo i primaknuo lice unutar dometa, tada se svjetlucava površina razbistrila, a ja sam se našao kako gledam u svog prijatelja, svemirskog putnika.

"Žao mi je što sam te onako napustio", brzo je rekao, "ali bio sam u žurbi. Želio bih da odmah dođeš u sobu 2106 u *Eisenhoweru*."

Nije mi pružio nikakvo objašnjenje. *Eisenhower* je isto toliko neprimjeren hotel za jednog svemirskog putnika kao i *Casa Mahana*. Mogao sam nanjušiti nevolju. Ne možeš samo tako pokupiti neznanca u baru i onda zahtijevati da dođe u tvoju hotelsku sobu - pa, barem ne ako je istoga spola.

"Zašto?" upitao sam.

Poprimio je neobičan izraz lica kao čovjek koji je inače naviknut da ga se sluša bez pitanja; proučavao sam ga s profesionalnim zanimanjem - što nije isto što i bijes; više kao crni oblak pred oluju.

Tada se pribrao I tiho odvratio: "Lorenzo, nemam vremena za objašnjavanje. Jesi li spreman prihvatiti posao?"

"Misliš na profesionalni angažman?" polagano sam odgovorio. Tijekom jednog užasnog trenutka posumnjao sam da mi nudi... No, znate već - onaj posao. Dosad sam svoj profesionalni ponos uspio zadržati netaknutim, usprkos nedaćama i padovima nezahvalne sudbine.

"Ah, da jasno, profesionalni!" odgovorio je brzo. "Ovo zahtijeva najboljeg glumca kojeg možemo naći."

Nisam dopustio da mi se olakšanje očituje na licu. Istina je da sam bio spreman za bilo kakav profesionalni posao - rado bih odglumio scenu na balkonu iz Romea i Julije - ali nije poželjno djelovati previše entuzijastički. "Kakva je to vrsta angažmana?" upitao sam. "Moj kalendar je poprilično ispunjen."

Zanemario je moju izjavu. "Ne mogu objašnjavati preko telefona. Možda ne znaš, ali svaki invertor govora koji štiti tajnost poruka može se dešifrirati - uz pomoć određene opreme. Brzo dovuci svoje dupe ovamo!"

Žurilo mu se; što znači da sam si ja mogao priuštiti suprotno. "Ma, stvarno", prosvjedovao sam, "što ti misliš tko sam ja? Portir? Ili neiskusni mladac koji s nestrpljenjem očekuje privilegiju da bude štitonoša? Ja sam Lorenzo!" Podigao sam bradu u zrak i djelovao uvrijeđeno. "Koja je tvoja ponuda?"

"Uh ... Prokletstvo, ne mogu o tome preko telefona. Koliko inače dobivaš?"

"Ha? Pitaš me za moju profesionalnu zaradu?"

"Da, da!"

"Za jedan nastup? Ili za cijeli tjedan? Ili po ugovoru?"

"Uh, nema veze. Koliko dobivaš po danu?"

"Moja minimalna cijena za večernji nastup iznosi sto imperijalaca." To je bila živa istina. Ah, katkad sam bio prinuđen značajno skinuti cijenu, ali na cjeniku nikada nije pisalo manje od te službene cijene. Čovjek mora zadržati neki standard. Radije bih gladovao.

"U redu", brzo je odvratio "stotinu imperijalaca u kešu koje plaćam na ruke čim se ovdje nacrtiš. Samo požuri!"

"Ha?" Odjednom sam se užasnuo, shvativši da sam isto tako mogao tražiti dvije stotine ili čak dvjesto i pedeset. "Ali nisam još

pristao na posao."

"Nije važno! Pričat ćemo kad stigneš. Stotica je tvoja čak i ako nas odbiješ. Ako prihvatiš - no, nazovimo to bonusom koji dobrano premašuje tvoju prosječnu zaradu. Hoćeš li se sada odjaviti i doći ovamo?"

Naklonio sam se. "Naravno, gospodine. Strpljenja molim."

Srećom, *Eisenhower* nije daleko od *Case* jer nisam imao ni toliko sitnog koliko je potrebno za podzemnu.

Bilo kako bilo, iako je umjetnost šetanja gotovo nestala, ja u tome uživam - a i dobio sam na vremenu kako bih sabrao misli. Nisam budala; svjestan sam toga kad jedan čovjek silno želi nametnuti novac drugome, vrijeme je da se stave karte na stol jer se zacijelo radi o nečemu nezakonitom ili opasnom, ili najvjerojatnije oboje. Nisam previše zabrinut oko zakonitosti kao zakonitosti; slažem se s Bardom da je Zakon često besmislen. Iako sam većinom ostajao s njegove prave strane.

No, sada sam shvatio da ne znam dovoljno činjenica pa sam zanemario takvo razmišljanje, prebacivši ogrtač preko desnog ramena krenuo sam dalje uživajući u blagom jesenskom vremenu i bogatstvu i raznolikosti mirisa metropole. Po dolasku odlučio sam zaobići glavni ulaz pa sam se odvezao liftom od podruma do dvadeset i prvog kata, imajući neki blagi osjećaj da ovo nije mjesto na kojem bi me trebali prepoznati. Moj voyageurski prijatelj mi je otvorio vrata. "Dugo ti je trebalo", napao me.

"Zbilja?" Onda sam odustao, osvrnuvši se oko sebe. Apartman je bio jeftin, kao što sam i očekivao, i neuredan s barem desetak prljavih čaša i isto toliko šalica od kave razbacanih ovdje i ondje; nije mi trebalo dugo da shvatim kako sam samo jedan od mnogih posjetitelja u nizu. Ispružen na kauču, mrko me promatrajući, nalazio se još jedan muškarac za kojeg sam od oka zaključio daje također svemirski putnik. Znatiželjno sam ga pogledao, ali nije ponudio predstaviti mi se.

"No, konačno si došao. Prijedimo na posao."

"Naravno. Što me podsjetilo", nadodao sam, "spominjao se neki bonus, to jest predujam."

"Ah, da." Okrenuo se muškarcu na kauču. "Jock, plati mu."

"Za što?"

"Plati mu!"

Sada sam saznao i koji je od njih glavni - iako, kao što sam kasnije saznao, to nikada nije bilo upitno kada se Dak Broadbent nalazio u prostoriji. Onaj drugi brzo je ustao, i dalje se mrgodeći, i izbrojao mi pedeset i pet desetica. Pospremio sam ih ležerno bez provjeravanja i rekao: "Gospodo, vama sam na usluzi."

Krupni je čovjek grizao usnicu. "Najprije želim tvoje svečano obećanje da o ovom poslu nećeš pričati čak ni u snu."

"Ako moja riječ nije dovoljna, hoće li obećanje značiti išta više?" Pogledao sam manjeg muškarca koji se ponovno zavalio na kauč. "Ne vjerujem da smo se upoznali. Ja sam Lorenzo."

Promotrio me, pa skrenuo pogled. Moj poznanik iz bara brzo reče: "Imena ovdje nisu važna."

"Ne? Prije nego je moj poštovani otac umro natjerao me da mu obećam tri stvari: prvo, da nikad ne miješam viski s ičim drugim osim s vodom; drugo, da uvijek ignoriram anonimna pisma; i zadnje, da nikad ne razgovaram sa strancem koji mi odbija reći svoje ime. Doviđenja, gospodo." Okrenuo sam se prema vratima, dok me njihovih stotinu imperijalaca ugodno grijalo u džepu.

"Čekaj!" Zastao sam. Nastavio je: "Potpuno si u pravu. Moje ime je -"

"Skiperu!"

"Začepi, Jock. Ja sam Dak Broadbent, a ovaj namršteni je Jacques Dubois. Obojica smo voyageuri - kapetani piloti u svim klasama i ubrzanjima."

Naklonio sam se. "Lorenzo Smythe", rekao sam skromno, "žongler i umjetnik - član Janječeg kluba."

Napravio sam mentalnu zabilješku da platim članarinu.

"Dobro. Jock, pokušaj se za promjenu nasmiješiti. Lorenzo, pristaješ li zadržati naš posao tajnim?"

"Svečano obećavam. Ovo je džentlmenški dogovor."

"Bez obzira prihvatio posao ili ne?"

"Bez obzira postignemo li dogovor ili ne. Čovjek sam, ali izuzevši nelegalne metode ispitivanja, vaše tajne su sa mnom sigurne."

"Dobrano sam svjestan što neodexokain može napraviti ljudskom mozgu, Lorenzo. Ne očekujemo nemoguće."

"Dak", nestrpljivo je rekao Dubois, "ovo je pogrešno. Trebali bismo barem -"

"Začepi, Jock. U ovom trenutku ne želim nikakve hipnotizere. Lorenzo, želimo te za posao dublera. Mora biti izvedeno toliko savršeno da nitko - pri tome stvarni mislim nitko - nikada ne sazna da je učinjena zamjena. Jesi li sposoban za takvu vrstu posla?"

Namrštio sam se. "Pravo pitanje nije 'mogu li?' već 'želim li?' O čemu se radi?"

"Uh, o detaljima ćemo kasnije. Ugrubo rečeno, radi se o dubliranju dobro poznate javne osobe. Razlika je u tome što to mora biti izvedeno tako dobro da uspiješ zavarati ljude koji ga dobro poznaju i koji ga moraju vidjeti izbliza. Znači ne radi se samo o pojavljivanju na paradi s tribina ili prikačivanju medalje djevojčici iz izviđača." Prodorno se zagledao u mene. "Potreban nam je istinski umjetnik."

"Ne", odmah sam rekao.

"Ha? Pa još ništa ne znaš o ponuđenom poslu. Ako-"

"Ma, za boga miloga, zašto? Ni ne znaš koliko ćemo ti platiti."

"Novac nije u pitanju", rekao sam odrješito. "Ja sam glumac, a ne dubler."

"Ne razumijem te. Mnogo glumaca dodatno zarađuje mijenjajući poznate ličnosti."

"Ja na njih gledam kao na prostitutke, a ne na kolege. Bit ću sasvim jasan. Poštuje li autor pisca koji piše pod pseudonimom? Bi li poštovao slikara koji bi dopustio nekom drugom da potpiše njegov rad - za novac? Možda je umjetnički duh tebi stran, gospodine, ali dopusti mi da ti to prevedem na jezik tvoje profesije. Bi li ti, samo za novac, bio spreman voziti brod dok bi netko drugi, koji ne posjeduje tvoje vrhunske sposobnosti, nosio odoru, primao zasluge i bio javno proglašen kapetanom? Bi li?"

Dubois je posprdno otpuhnuo. "Za koliko novaca?"

Broadbent se namršti u njegovom smjeru. "Mislim da shvaćam tvoje objašnjenje."

"Umjetniku njegova umjetnost dolazi na prvo mjestu. Novac je naprosto ovozemaljsko sredstvo koje mu omogućava da stvara svoju umjetnost."

"Hmmm ...U redu, znači nećeš to napraviti samo za novac. Bi li to obavio zbog nekih drugih razloga? Kad bi uvidio da to doista mora

biti učinjeno, a da si ti jedini koji je to sposoban uspješno obaviti?"

"Dopuštam tu mogućnost; uopće ne mogu zamisliti koje su okolnosti."

"Nećeš si ih morati zamišljati; objasnit ćemo ti."

Dubois skoči s kauča. "Čekaj malo, Dak, ne možeš -"

"Prekini, Jock! Mora znati."

"Ne mora sada - i ovdje. Nemaš prava ugroziti sve ostale time što ćeš mu reći. Ništa o njemu ne znaš."

"To se zove uračunati rizik." Broadbent se ponovno okrene prema meni.

Dubois ga zgrabi za ruku, okrenuvši ga natrag. "Ma kakav prokleti uračunati rizik! Dak, oduvijek sam držao tvoju stranu - ali ovaj put, prije nego što ti dopustim da se ubiješ, no, jedan od nas dvojice neće biti u stanju govoriti."

Broadbent je ostao iznenađen, a onda se hladno nacerio Duboisu. "Misliš li da si dorastao tome, Jock, stari moj?"

Dubois se mrko zagledao u njega, ali ne ustukne. Broadbent je bio za glavu viši i težio je barem dvadeset kila više od njega. Shvatio sam da mi je Dubois po prvi put postao drag; uvijek me gane galantna odvažnost mačića, borbena srce patuljastog kokota ili spremnost na smrt malenog čovjeka radije nego da popusti pred... iako nisam očekivao da će ga Broadbent baš ubiti, pripremio sam se da ću vidjeti kako s Duboisom pomeće pod.

Nije mi ni palo na pamet da se umiješam. Svaki čovjek ima pravo sam odabrati vrijeme i način svog uništenja.

Mogao sam vidjeti kako napetost raste. A onda se Broadbent iznenada nasmijao i potapšao Duboisa po ramenu. "Pravi si, Jock!" Okrenuo se prema meni i tiho rekao: "Hoćeš li nas ispričati na nekoliko minuta? Moj prijatelj i ja moramo raščistiti neke stvari."

Apartman je bio opremljen sigurnosnim prostorom, u kojem su se nalazili autograf i telefon. Bradbent uhvati Duboisa za ruku i odvuče ga unutra; stajali su i užurbano razgovarali.

Katkad takva mjesta u javnim prostorima, kao što su hoteli, nisu onakva kakva bi trebala biti; zvučni valovi nisu uvijek u potpunosti skriveni. Međutim, *Eisenhower* je luksuzni hotel i barem u ovom slučaju oprema je radila savršeno: mogao sam im vidjeti pokretanje usana, ali nisam ništa čuo.

No, doista, mogao sam vidjeti kako im se pomiču usne. Broadbentovo lice bijaše okrenuto prema meni, a Duboisovo u odrazu ogledala na zidu. Svojedobno, kad sam nastupao sa svojom slavnom točkom čitanja misli, otkrio sam zašto je otac ubijao boga u meni sve dok nisam naučio čitati s usana - svoju točku uvijek sam izvodio u jasno osvijetljenoj dvorani koristeći se naočalama uz pomoć kojih - iako to nije važno - mogao sam čitati s usana.

Dubois je govorio: "Dak, ti prokleti, glupi, zatucani ... ovo je nezakonito i vjerojatno sasvim neizvedivo, hoćeš li da obojica završimo brojeći kamenje na Titanu? Ovo uobraženo laprdalo sve će propjevati." Gotovo sam propustio Broadbentov odgovor. Uobražen, ma stvarno! Na stranu to što sam znao cijeniti vlastitu genijalnost, inače sam se smatrao skromnim čovjekom.

Broadbent: "... nema veze što je roba iskvarena, kad je jedina koja se nudi. Jock, nemamo angažirati koga drugog. "

Dubois: "U redu, onda dovući ovamo dr. Scortiju neka ga hipnotizira i ubrizga mu nešto za dobro raspoloženje. Ali nemoj mu reći o čemu se radi - sve dok ga ne obradimo, i nikako dok smo još uvijek na Zemlji."

Broadbent: "Uh, Scortia mi je sam rekao da se ne možemo osloniti na hipnozu i lijekove, ne ako želimo da odglumi ono što nam je potrebno. Moramo ga pridobiti na suradnju, intelektualnu suradnju."

Dubois posprdno otpuhne. "Koji intelekt? Pogledaj ga. Jesi li kad vidio pjetlića koji se šepiri dvorištem? Istina, odgovarajuće je visine i izgleda, glava mu izgleda nalik Šefovoj - ali u njoj nema ničega. Izgubit će živce, prestrašit će se i sve odati. Ne može odraditi tu ulogu - on je samo kazališni glumac!"

Da je besmrtni Caruso ikada bio optužen da pjeva falš, ne bio ostao toliko uvrijeđen kao ja sada. No, vjerujem da sam u tom trenutku opravdao nošenje svog ogrtača Burbagea i Bootha; nastavio sam glancati nokte, zanemarujući ih - napravivši jedino mentalnu bilješku da ću jednog dana natjerati svog prijatelja Duboisa na smijeh i plač u razmaku od dvadeset sekundi.

Pričekao sam još nekoliko trenutaka, zatim sam ustao i prišao sigurnosnom prostoru. Kad su uvidjeli da namjeravam ući unutra, obojica su zašutjeli. Tiho sam rekao: "Gospodo, nije važno, predomislio sam se."

Činilo se kao daje Duboisu laknulo. "Ne želiš posao."

"Htio sam reći da prihvaćam angažman. Ne morate mi ništa objašnjavati. Moj prijatelj Broadbent uvjerio me da je to takva vrsta posla s kojom nema potrebe da si opterećujem svijest - a i vjerujem mu. Uvjerio me da mu je potreban glumac, a poslovne nevolje producenta nisu moja briga. Prihvaćam."

Dubois je djelovao ljutito, ali je šutio. Očekivao sam da će Broadbent biti zadovoljan i da će mu laknuti; umjesto toga izgledao je zabrinuto. "U redu", složio se, "krenimo dalje. Lorenzo, ne znam točno koliko ćemo te dugo trebati. Siguran sam ne više od nekoliko dana - u tom vremenu morat ćeš se pokazati jednom ili dvaput na sat vremena."

"To uopće nije važno, ako ću imati dovoljno vremena da proučim ulogu - imitatorsku. No, koliko ćete me dana otprilike trebati? Trebao bih obavijestiti svog agenta."

"A, ne! Nemoj to učiniti."

"Onda - koliko dugo? Do tjedan dana?"

"I kraće od toga - inače smo propali."

"Ha?"

"Nema veze. Hoće li ti odgovarati stotinu imperijalaca dnevno?"

Oklijevao sam, prisjetivši se kako je lako pristao na minimalan iznos koji sam tražio samo za razgovor - i odlučio kako je vrijeme da budem velikodušan. Odmahnuo sam rukom.

"Nemojmo sada razgovarati o tome. Uopće ne sumnjam da ćete me nagraditi honorarom sukladnim vrijednosti moje izvedbe."

"Dobro, dobro." Broadbent se nestrpljivo okrene. "Jock, pozovi terence. Onda nazovi Langstona i reci mu da smo započeli s planom Mardi Gras. Sve s njim ugovori. Lorenzo ..." Mahnuo mi je da ga slijedim, pa krenuo prema kupaonici. Otvorio je malenu kutiju i upitao: "Možeš li što učiniti s ovim smećem?"

Upravo je to i bilo, 'smeće' - onakav preskupi i neprofesionalni komplet za šminkanje kakav se klincima zaluđenim glumom prodaje ispod pulta. Zurio sam u to s laganim gnušanjem. "Jesam li dobro razumio, gospodine, da se od mene očekuje da odmah počnem s glumljenjem svoje uloge? Bez vremena za pripremu?"

"Ha? Ne, ne, ne! Želim da izmijeniš svoje lice - za svaki slučaj, da te netko ne bi prepoznao kad ćemo odlaziti oдавде. To je moguće,

zar ne?"

Ukočeno sam odvratio da je prepoznavanje u javnosti teret koji su prisiljeni nositi svi slavni. Nisam nadodao da bi na bilo kojem javnom mjestu netko morao prepoznati Velikog Lorenza.

"Okej. Onda tako promijeni fizionomiju da ne izgleda kao tvoja." Naglo se okrenuo i otišao.

Uzdahnuo sam i pregledao dječju igračku koju mi je ostavio, nesumnjivo smatrajući kako je to radni pribor moje profesije - masne boje prikladne klaunu, smrdljivo ljepilo, kosa od krepa koja kao daje napravljena od tepiha iz predsoblje tete Maggie. Ni grama silikokože, ni električnih četki, ni bilo kakvih modernih pomagala. Iako pravi umjetnik može učiniti čuda i sa izgorjelom šibicom ili uz pomoć ostataka koji se pronalaze u kuhinji. Namjestio sam svjetla i prepustio se kreativnom sanjarenju.

Postoji nekoliko načina da se dobro znano lice ne može prepoznati. Najjednostavniji je taj da se pažnja usmjeri na nešto drugo. Stavi čovjeka u uniformu i vrlo je vjerojatno da mu lice nitko neće niti primijetiti - sjećate li se vi lica zadnjeg policajca koji vas je zaustavio? Biste li ga mogli prepoznati u civilu? Na istom principu funkcionira privlačenje pažnje k određenom detalju. Stavi čovjeku golemu nosinu i poružite ga na primjer s *acne rosacea*; nepristojni će fascinirano zuriti u sam nos, pristojni će okrenuti glavu - ali nitko od njih neće obratit pozornost na samo lice.

Nisam se odlučio na taj primitivni manevar, jer sam pretpostavljao da moj poslodavac više želi da ne budem uopće primijećen, nego da budem zapamćen po nekoj neobičnoj karakteristici iako ostanem neprepoznatljiv. To je mnogo teže; svatko može postati uočljiv, ali prava vještina leži u tome da ostaneš nezamijećen. Bilo mi je potrebno toliko svakidašnje lice kojega se nitko neće moći prisjetiti, kao što je to bilo pravo lice besmrtnog Aleca Guinnessa. Nažalost, moje aristokratske crte lica su toliko raspoznatljive, toliko privlačne - žalosni hendikep za jednog karakternog glumca. Kao što je to moj otac znao reći: "Larry, ti si previše prokleta zgodan! Ako ne pokreneš svoju lijenu guzicu i ne naučiš zanat, imat ćeš posla prvih petnaest godina dok si mlad, živeći u pogrešnom uvjerenju da si glumac - a onda ćeš završiti kao prodavač slatkiša u predvorju. 'Glup' i 'zgodan' dvije su najgore mane šou biznisa - a ti si oboje od toga."

Potom bi skinuo remen i njime mi stimulirao mozak. Otac je bio praktični psiholog, te je vjerovao u to da udarcima koji zagrijavaju *gluteus maximus* pridonosi većem protoku krvi u dječji mozak. Premda mu je teorija bila na klimavim nogama, rezultati su opravdali metodu; već sam s petnaest godina mogao dubiti na glavi na labavom konopu i recitirati stranicu za stranicom Shakespearea ili Shawa - ili zavladata scenom naprosto pripalivši cigaretu.

Bio sam duboko zadubljen u svoje kreiranje kad je Broadbent gurnuo glavu kroz vrata. "Za boga miloga!" dreknuo je. "Još nisi ni počeo?"

Hladno sam ga odmjerio. "Pretpostavio sam da želiš dobiti moj najbolji kreativni uradak - koji se ne može požuriti. Očekuješ li tako i da umak za *cordon bleu* bude spravljen na leđima galopirajućeg konja?"

"Kakvi prokleti konji!" Pogledao je na sat. "Imaš još šest minuta. Ako u tom vremenu ne uspiješ ništa napraviti, morat ćemo riskirati s ovim što imamo."

E pa sad! Jasno da više volim imati vremena na pretek - ali proučio sam ja i svojeg oca u njegovim kreacijama brzih preobrazbi u *Umorstvu Hueya Longa*, kad je odglumio petnaest različitih uloga u sedam minuta - jednom sam uspio to isto odigrati u devet sekundi kraćem roku. "Ostani tu gdje jesi!" odbrusio sam mu natrag. "Odmah sam gotov." Učinio sam od sebe 'Sivog Bennyja', bezbojnog nadničara, ubojicu iz *Kuće bez vrata* - dva kratka poteza na obraze, od nosa do uglova usta, s kojim sam dobio dvije depresivne bore, zatim jedva vidljivu naznaku podočnjaka ispod očiju i puder nijanse #5 kako bih dobio žućkasti ten. Za sve to nije mi trebalo više od dvadeset sekundi - a mogao sam to napraviti i u snu; *Kuća* je igrala devedeset i dva puta prije nego što je bila snimljena.

Onda sam se okrenuo prema Broadbentu koji je ostao osupnut. "Dragi bože! Ne vjerujem."

Ostavši vjeran svojoj ulozi 'Sivog Bennyja' nisam se ni nasmiješio njegovoj pohvali. Ono što Broadbent nije mogao shvatiti jest to da masne boje uopće nisu potrebne. Jasno, tako je lakše, ali iskoristio sam samo mrvicu jedino zato što je on to od mene očekivao; seljačina kakva jest, naravno da je mislio da šminka zavisi od boja i pudera.

Nastavio je zuriti u mene. "Slušaj sad", rekao je prigušenim glasom, "je li bi mogao tako nešto napraviti i od mene? Na brzaka?"

Samo što nisam rekao 'ne', kad sam shvatio da bi mi to predstavljalo zanimljiv profesionalni izazov. Gotovo sam mu odgovorio da ga se moj otac uhvatio u pet, sad bi bio spreman na karnevalu prodavati šećernu vunu, ali nisam rekao ništa. "Želiš samo biti siguran da te nitko neće prepoznati?" upitao sam.

"Da, da! Možeš li i mene našminkati ili mi naljepiti lažni nos ili nešto tome slično?"

Odmahnuo sam glavom. "Bez obzira što učinimo uz pomoć šminke, izgledat ćeš kao klinac uređen za fašnik. Ne znaš glumiti, a u svojim godinama to nikada ne bi mogao ni naučiti. Nećemo dirati tvoje lice."

"Ha? Ali s ovom mojom nosinom ..."

"Pažljivo me slušaj. Štogod napravim s tim tvojim veličanstvenim nosom, uvjeravam te da bi to samo privuklo pozornost. Hoće li biti dovoljno da te neki poznanik pogleda i na to kaže: 'Gle, onaj me krupni momak podsjeća na Daka Broadbenta. Jasno, to nije Dak, ali malo mu slični.' Ha?"

"Hm? Pa valjda bi. Dok god ne bi bio sasvim siguran da sam to ja. Jer, ja bi trebao biti na ...No, u ovom trenutku ne bih trebao biti na Zemlji."

"Taj netko će biti sasvim siguran da to nisi ti jer ćemo promijeniti način na koji hodaš. To je tvoja najočitija karakteristika. Ako ne budeš hodao kao inače, onda to nisi ti - nego neki drugi krupan čovjek širokih ramena koji ti malo slični."

"Okej, pokaži mi kako da hodam."

"Ne, nikada to ne bi uspio naučiti. Natjerat ću te da hodaš onako kako ja to hoću."

"Kako?"

"Stavit ćemo ti naprijed u čizme nekoliko kamenčića ili nešto tome slično. To će te natjerati da ravnotežu prebaciš unatrag i da se uspraviš. Na taj način ćemo ti onemogućiti da se šuljaš tim svojim mačjim, svemirski pognutim načinom. Mmmm ...Zalijepit ću ti i malo ljepljive trake preko lopatica kako bi te podsjećale da se držiš ravno. To bi trebalo biti dovoljno."

"Misliš da me neće prepoznati samo zato što drugačije hodam?"

"Točno. Netko tko te poznaje neće znati kako nije siguran da to nisi ti, ali sama činjenica daje to uvjerenje podsvjesno i neanalizirano, ostat će i neupitno. Ah, učinit ću nešto i s tvojim lice, da ti bude lakše - iako to uopće nije nužno."

Vratili smo se u dnevni boravak apartmana. Ja sam i dalje bio u svojoj ulozi 'Sivog Bennyja'; jednom kad se uživim u ulogu potrebna mi je snaga volje da opet postanem ono što jesam. Dubois je bio zauzet na telefonu; podigao je pogled, ugledao me, a onda mu se objesila vilica. Žurno je izašao iz sigurnosnog prostora i odlučno upitao: "A tko je ovaj"? I gdje je onaj glumac?" Nakon što je jednom prešao pogledom preko mene, više se nije ni potrudio da me još jednom pogleda - 'Sivi Benny' je toliko sumoran, beznačajan tip da ne privlači pozornost.

"Koji glumac?" Uzvratio sam mu Bennyjevim ravnodušnim i bezbojnim glasom. To je natjeralo Duboisa da se još jednom okrene prema meni. Pogledao me, zatim je glavu počeo okretati natrag, kad mu se pogled odjednom vratio na mene, a onda na moju odjeću. Broadbent se gromoglasno nasmijao, tapšući ga po ramenu.

"A ti si rekao da ne zna glumiti!" Oštro je dodao: "Jesi li ih uspio sve dobiti, Jock?"

"Da." Dubois se ponovno zagledao u mene, djelujući zbunjeno, a onda skrene pogled.

"Okej. Za četiri minute moramo nestati odavde. Da vidimo kako me brzo možeš srediti, Lorenzo." Dak je izuo jednu čizmu i skinuo košulju, povukavši potkošulju tako da mu mogu zalijepiti traku na lopatice, kad se upalilo svjetlo iznad vrata i oglasilo zvono. Smrznuo se. "Jock? Očekujemo li nekoga?"

"To je vjerojatno Langston. Rekao je da će pokušati stići ovamo prije nego odemo." Dubois krene prema vratima.

"Možda nije on. Možda je - "Nisam uspio čuti što je Broadbent rekao što misli tko bi to još mogao biti kad je Dubois otvorio vrata. Na ulazu je stajao, kao kakva gljiva iz noćne more, Marsovac.

Na jednu kao u agoniji pretegnutu sekundu, nisam vidio ništa osim Marsovca. Nisam vidio čovjeka koji je stajao iza njega niti sam primijetio životni štap koji je Marsovac držao u jednom od svojih pseudo udova. Tada je Marsovac otklizao u stranu i vrata su se

zatvorila. Marsovac je zaskvičao: "Dobar dan, gospodo. Idemo nekuda?"

Ja sam se smrznuo ošamućen zahvaljujući akutnoj ksenofobiji. Dak je bio hendikepiran napola svučenom odjećom. Međutim, maleni je Jock Dubois djelovao naprosto toliko herojski da je za mene postao voljeni brat u trenutku dok je umirao ... Bacio se na životni štap. Ravno na njega - nije ga uopće ni pokušao izbjeći. Morao je biti mrtav i prije nego što je udario o pod, zahvaljujući progorenoj rupi u truhu kroz koju bi stala šaka. Usprkos tome, nastavio se držati za pseudo ud ispružen poput grane, koji je puknuo, nekoliko centimetara od vrata čudovišta, a jadni se Jock strovalio i dalje držeći životni štap u beživotnim rukama. Čovjek koji je u sobu slijedio tog odvratnog, smrdljivog stvora, morao je zakoračiti u stranu prije nego što je mogao opaliti - i učinio je pogrešku. Trebao je najprije pucati u Daka, a onda u mene. Umjesto toga je najprije opalio jednom u Jocka, nakon čega nije dobio priliku za sljedeći hitac jer ga je Dak pogodio ravno u lice. Nisam čak ni znao da je Dak naoružan.

Ostavši bez svojeg oružja, Marsijanac nije ni pokušao pobjeći. Dak skoči na noge, pojuri do njega i reče: "Ah, Rrringriil. Vidim te."

"I ja tebe vidim, kapetane Dak Broadbente", zapištao je Marsovac, a potom dodao: "Reći ćeš mojem leglu?"

"Da, reći ću tvojem leglu, Rrringriile."

"Zahvaljujem, kapetane Dak Broadbente."

Dak ispruži dug, koščati prst i zabode ga u najbliže oko, gurao ga je sve dok mu zglob šake nije zapeo o moždanu ovojnicu. Tada ga je izvukao, svog ulijepljenog u zelenu sukrvicu. Pseudo udovi stvorenja u refleksnom su se grču zavukli natrag u tijelo, ali mrtvi je stvor i dalje čvrsto stajao uspravno. Dak je požurio u kupaonicu; čuo sam ga kako pere ruke. Ostao sam tamo gdje sam stajao, ukočen od šoka gotovo kao i pokojni Rrringriil.

Dak izađe, brišući ruke o košulju, pa reče: "Moramo ovo očistiti. Nemamo mnogo vremena." Kao da je govorio o prolivenom piću.

U jednoj nerazumljivoj rečenici pokušao sam objasniti kako u tome ne želim sudjelovati, da bi morali pozvati policiju, da želim zbrisati prije nego što stignu, zna li on gdje si može gurnuti ovaj posao dubliranja I da imam namjeru odlepršati kroz prozor čim mi izrastu

krila. Dak je sve to zanemario. "Ne blebeći, Lorenzo. U škripcu smo s vremenom. Pomozi mi da odvučem trupla u kupaonicu."

"Ha? Dragi bože, čovječe! Zaključajmo i nestanimo odavde. Možda nas nikad ne povežu s ovim."

"Vjerojatno ni neće", složio se, "s obzirom na to da nijedan od nas ne bi trebao biti ovdje. No, shvatit će da je Rringriil ubio Jocka - a to ne možemo dopustiti. Ne sada."

"Ha?"

"Ne možemo si priuštiti priču o Marsovcu koji je ubio čovjeka. Prema tome, začepi i pomози mi."

Začepio sam i pomogao mu. Umirilo me kad sam se prisjetio da je 'Sivi Benny' jedan od najgorih sadističkih psihopata koji je uživao u sjeckanju svojih žrtava. Dopustio sam 'Sivom Bennvu' da odvuče dva ljudska tijela u kupaonicu dok je Dak uzeo štap života i njime Rringriila izrezao u komade dovoljno male da se s njima može manevrirati. Bio je pažljiv i načinio prvi rez ispod moždane ovojnice kako ne bi napravio prevelik nered, ali ja mu u tome nisam mogao pomoći - činilo mi se da mrtvi Marsovac smrdi još više od živog.

Kanal za otpad bio je skriven iza ploče u kupaonici, točno iza bidea; da nije bio označen uobičajenim trolisnim znakom za radijaciju, teško bi ga pronašli. Kad smo u njega nagurali komade Rringriila (uspio sam skupiti dovoljno hrabrosti da pomognem), Dak se uhvatio prljavijeg problema oko komadanja i cijedenja ljudskih tijela, koristeći se štapom života, naravno, u kadi.

Zapanjujuće je koliko krvi ima u čovjeku.

Čitavo vrijeme pustili smo da teče voda; unatoč tome bilo je grozno. No, kad se Dak trebao riješiti ostataka jasnog, sitnog Jocka, jednostavno nije bio tome dorastao. Oči su mu se napunile suzama, zasljepljujući ga, pa sam ga odgurao u stranu prije nego što sam sebi odreže prst i dopustio da 'Sivi Benny' preuzme posao. Kad sam bio gotov i više nije bilo ničega što bi upućivalo da su ovdje, u apartmanu, ikada bila još dva čovjeka i jedno čudovište, pažljivo sam isprao kadu i uspravio se. Dak je stajao na vratima, djelujući smireno kao i uvijek. "Pobrinuo sam se da pod bude čist", izjavio je. "Pretpostavljam da bi forenzičar s valjanom opremom mogao rekonstruirati događaj - ali računat ćemo s time da nitko neće ništa

posumnjati. Prema tome, idemo odavde. Nekako moramo nadoknaditi dvanaest minuta. Hajdemo!"

Nisam bio u stanju pitati ni gdje ni zašto. "U redu. Daj da ti namjestimo čizme."

Odmahnuo je glavom. "To bi me usporilo. U ovom trenutku brzina je važnija od toga da me netko prepozna."

"U tvojim sam rukama."

Krenuo sam za njim prema vratima; zastao je i rekao: "Možda ih ima još. U tom slučaju prvo pucaj - ništa drugo niti ne možeš." U rukama je držao životni štap, prebacivši preko njega ogrtač.

"Marsovci?"

"Ili ljudi. Ili oboje."

"Dak? Je li Rrringriil bio jedan od one četvorice u Mahana baru?"

"Naravno. Zašto misliš da sam zaobišao Robinsonovu zgradu da te izvučem odande i dovedem ovamo? Ili su te pratili, kao i mi, ili su pratili mene. Nisi ga prepoznao?"

"Nebesa mu, ne! Meni su sva ta čudovišta ista."

"A oni kažu kako svi mi izgledamo jednako. Ona četvorica su bili Rrringriil, njegov pridruženi brat Rrringlath i još dvojica iz njegovog legla, ali iz daljeg srodstva. No, sad začepi. Ako ugledaš Marsovca, pucaj. Imaš onaj drugi pištolj?"

"Ah, da. Slušaj, Dak, ne znam o čemu se ovdje radi, ali sve dok su ta čudovišta protiv tebe ja sam na tvojoj strani. Mrzim Marsovce."

Ostao je šokiran. "Ne znaš što govoriš. Mi se ne borimo protiv njih; ova četvorica su otpadnici."

"Molim?"

"Ima mnogo dobrih Marsovca - gotovo svi. K vragu, čak ni Rrringriil inače nije bio loš - odigrao sam s njim mnogo dobrih šahovskih partija."

"Što? U tom slučaju, ja ..."

"Zaboravi. Preduboko si zaglibio da bi se mogao izvući. A sad trkom, ravno prema odskočnoj cijevi. Čuvat ću nam leđa."

Zašutio sam. Previše sam se upetljao - to nije bilo sporno.

Spustili smo se u suteran i odmah se zaputili prema ekspres-cijevima. Dvosjed kapsula se upravo ispraznila; Dak me tako brzo gurnuo unutra da čak nisam uspio vidjeti kad je unio kontrolnu kombinaciju. Međutim, nisam bio nimalo iznenađen kad mi je pritisak

na prsima popustio pa sam ugledao znak koji je treperio SVEMIRSKA LUKA JEFFERSON - izlaz.

Niti mi je bilo važno na kojoj smo stanici, sve dok je bila Što je dalje moguće od hotela Eisenhower. Onih nekoliko minuta koliko smo bili stisnuti u vakuumskoj cijevi, bilo mi je dovoljno da smislim plan - okvirni, provizoran i podložan nenadanim promjenama, kao što to uvijek piše u novinama, ali ipak plan. Mogao se sažeti u tri riječi: Dati petama vjetra!

Još ujutro bi mi se činilo jako teškim provesti takav plan; čovjek je u našoj kulturi bespomoćan poput dojenčeta. No, sa stoticom u džepu mogao sam nestati brzo i daleko. Nisam osjećao nikakvu obvezu prema Daku Broadbentu. Zbog samo njemu znanih razloga - ali ne mojih! - gotovo sam nastradao, zatim me upleo u zataškavanje zločina i načinio me bjeguncem od pravde. Izbjegli smo policiji, barem privremeno, i sada bi mogao sve zaboraviti, kao noćnu moru, jednostavno se riješiti Broadbenta. Činilo mi se gotovo nemogućim da bi me s ičim od ovog mogli povezati, ako ikada i bude razotkriveno - srećom, džentlmen uvijek nosi rukavice, a ja sam svoje skinuo samo dok sam stavljao šminku i dok sam čistio onaj užas.

U njegovim spletkama nisam imao nikakvog interesa, izuzev tople navale adolescentskog heroizma koji sam osjetio dok sam mislio da se Dak bori s Marsovcima - no nestalo je čak i te naklonosti kad sam otkrio da mu se Marsovci općenito dopadaju. Njegovu ponudu za posao imitatora ne bih sad taknuo, kako se to kaže, ni trometarskim štapom. K vragu i Broadbent! Sve što sam želio od života bilo je dovoljno novca da mogu pristojno uzdržavati svoje tijelo i duh i priliku da se bavim svojom umjetnošću; gluposti tipa policajci i lopovi nisu me zanimala - to je u najboljem slučaju bilo kao gledanje loše predstave.

Luka Jefferson činila se kao stvorenom za provođenje mog plana. Krcata i prometna, s ekspres-cijevima koje su se u njoj ispreplitale odvozeći i dovozeći ljude. Ako Dak makar na sekundu skine s mene pogled, bit ću na pola puta do Omahe. Pritajit ću se nekoliko tjedana, zatim ću stupiti u kontakt sa svojim agentom i saznati da li se netko raspitivao o meni.

Dak se pobrinuo da zajedno izađemo iz kapsule, jer bih mu u suprotnom zalupio vrata pred nosom i odmah zbrisao na drugu stranu. Pravio sam se da ništa ne primjećujem, te se držao uz njega poput psića dok smo se uspinjali prema glavnoj dvorani, koja se nalazi tik ispod površine, izbivši negdje između pulta Pan-Ama I Američkog obzora. Dak je kroz čekaonicu krenuo ravno prema Diani, Ltd, i ja sam pretpostavio da će nam kupiti karte za Mjesečev šatl - nisam imao blagog pojma da me namjeravao ukrcati bez putovnice i potvrde o cijepljenju, ali znao sam da ima svoje putove. Odlučio sam se stopiti s okolinom dok on vadi novčanik; kad čovjek broji novce njegove oči i pažnja barem nekoliko sekundi sasvim su na to usredotočeni. Međutim, mi smo prošli ravno mimo Dianinog pulta pa kroz prolaz označen s Privatna pristaništa. U hodniku s druge strane nije bilo gužve, a zidovi bijahu prazni; potišteno sam shvatio da sam propustio svoju najbolju priliku u nakrcanoj glavnoj dvorani. Zastao sam. "Dak? Zar ćemo skočiti?"

"Naravno."

"Dak, ti si lud. Nemam nikakvih dokumenata, nemam čak ni turističku vizu za Mjesec."

"Ne trebaju ti."

"Ha? Zaustavit će me na 'Iseljeništvu'. Tada će neki veliki, masni policajac početi postavljati pitanja."

Ruka veličine mačke stisnula me za mišicu. "Ne gubimo vrijeme. Zašto bi prolazio kroz 'Iseljništvo', kad službeno nigdje ni ne odlaziš? A zašto bih ja onuda prolazio kad, službeno, nisam nikad ni došao? Žurnim korakom, stari moj."

Sasvim pristojno sam mišićav i nimalo sitan, ali osjećao sam se kao da me prometni robot vuče iz opasne zone. Ugledao sam znak 'MUŠKI', pa sam osjetio neodoljivo potrebu da ga se otremem. "Dak, pola minute, molim te. Problemi s instalacijama."

Nacerio mi se. "Ma da? Išao si prije nego smo izašli iz hotela." Nije nimalo usporio ili popustio stisak.

"Nevolje s bubrezima..."

"Lorenzo, stari moj, mirišeš mi na napadaj kukavičluka. Reći ću ti što ću napraviti. Vidiš li tamo naprijed onog murjaka?"

Na kraju hodnika, kod privatnog pristaništa, branitelj mira odmarao je svoje krupne noge naslonivši se na pult. "Osjećam nenadani

napadaj savjesti. Osjećam potrebu priznati - kako si ubio jednog posjetioca Marsovca i dva lokalna građanina - kako si uperio u mene pištolj i prisilio me da ti pomognem riješiti se tijela. Kako ..."

"Ti si lud!"

"Gotovo izvan sebe od boli i kajanja, prijatelju."

"Ali - nemaš dokaza protiv mene."

"Pa? Mislim da će moja priča biti uvjerljivija od tvoje. Ja znam o čemu se radi, a ti ne. Znam sve o tebi, a ti ne znaš ništa o meni. Na primjer ..." Spomenuo je nekoliko sitnica iz moje prošlosti za koje sam mislio da su zakopane i zaboravljene. Dobro, imao sam nekoliko točaka upotrebljivih na momačkim večerima koje nisu baš potjecale iz obiteljskog nauka - čovjek mora nešto jesti. Ali ono u vezi Bebe; to nije bilo fer, jer svakako nisam znao da je maloljetna. Što se tiče onog hotelskog računa, mislim da je to, što prijevara vlasnika u Miami Beachu donosi istu kaznu kao i negdje drugdje za oružanu pljačku, sasvim provincijalan stav - bio bih platio da sam imao novaca. Vezano za onaj nesretni slučaj u Seattleu - no, želim reći da je Dak znao nevjerojatno mnogo podataka iz moje prošlosti, ali da je na njih stavio krivi naglasak. Ipak ...

"Stoga", nastavio je, "idemo ravno do žandara i istresimo mu dušu. Kladam se s tobom u sedam naprama dva koji će od nas dvojice prvi izaći uz jamčevinu."

I tako smo odmarširali do policajca i mimo njega. Čovjek je razgovarao sa službenicom koja je stajala uz rešetkastu ogradu i niti jedno od njih nije podiglo pogled prema nama. Dak je izvukao dvije karte na kojima je pisalo, PROPUSNICA-ODRŽAVANJE-Berth K-127 pa ih gurnuo u čitač. Stroj ih je skenirao, a na ekranu se pojavila obavijest koja nas je upućivala prema vozilu za gornji nivo, kod King 127; vrata su se otvorila i propustila nas, a onda su se za nama zaključala dok je snimljeni glas govorio: "Molim vas, pazite kuda hodate i obratite pažnju na upozorenja o radijaciji. Kompanija Terminal nije odgovorna za nesreće iza ovih vrata."

Dak je u maleno vozilo ukucao posve drugačiji kod; ono se okrenulo, odabralo traku i mi smo se otisnuli odavde, vozeći ispod uzletišta. Meni je bilo svejedno, prešao sam granicu kad me bilo briga.

Kad smo izašli iz malenog vozila ono se vratilo istim putem odakle je i došlo. Ispred mene su se nalazile ljestve koje su nestajale u čeličnom stropu iznad nas. Dak me pogurnuo. "Gore." Na vrhu se nalazio uski otvor na kojem je pisalo: OPREZ RADIJACIJA - Maksimalno 13 sekundi. Brojke su bile upisane kredom.

Stao sam. Nisam posebno žudio za potomcima, ali nisam bio ni budala. Dak se naceri pa reče: "Jesi navukao svoje olovne gaće? Otvori, brzo prođi i popni se uz ljestve ravno u brod. Ako ne budeš zastajkivao da se počešeš, stići ćeš s najmanje tri sekunde fore."

Vjerujem da mi je ostalo i pet sekunda fore. Prelazeći neka tri metra bio sam izložen sunčevom svjetlu, a onda sam se našao u dugoj cijevi unutar broda. Koristio sam se svakom trećom prečkom.

Svemirski brod se činio prilično malenim. Ako ništa drugo, kontrolna soba je bila poprilično skućena; nisam uspio vidjeti što se nalazi izvan nje. Jedini drugi brod u kojem sam ikada bio bili su Mjesečev šatl *Evangeline* i njezin sestrinski brod *Gabriel*, one godine kad sam neoprezno prihvatio jednomjesečni angažman u suradnji s drugima - naš impresario je smatrao da će žongliranje, hodanje po užetu i ostale akrobatske vratolomije dobro proći na šest puta slabijoj gravitaciji Mjeseca. To je bilo točno, ali nije nam omogućilo vrijeme za probu kako bi se prilagodili toj slabijoj gravitaciji. Morao sam se poslužiti točkom 'Uzrujanog putnika' kako bih se vratio natrag, a usput sam izgubio svoje stvari.

U kontrolnoj prostoriji nalazila su se dva čovjeka; jedan je ležao na jednom od tri upravljačka sjedala prčkajući po tipkama, a drugi je odvijaćem radio misteriozne pokrete. Onaj koji se nalazio na kauču pogledao me, ne rekavši ništa. Drugi se okrenuo djelujući zabrinuto, a onda reče mimo mene: "Što se dogodilo Jocku?"

Dak je gotovo dolebdio kroz otvor iza mene. "Nemamo vremena!" graknuo je. "Jeste li kompenzirali masu?"

"Da."

"Red, je li označena? Toranj?"

Čovjek s upravljačkog sjedala lijeno odgovori: "Preračunavam svake dvije minute. Kontrolni toranj je dao dopuštenje. Minus četrdeset, uh, sedam sekundi."

"Izlazi odatle! Briši! Uhvatit ću tog krpelja!"

Red je lijeno ustao iz sjedala, a Dak je sjeo u njega. Drugi me muškarac gurnuo u kopilotovo sjedalo i preko prsa mi pričvrstio sigurnosni pojas. Okrenuo se i nestao u cijevi za izlaz u nuždi. Red ga je slijedio, nakratko se zaustavivši, da bi dok su mu se još vidjeli glava i ramena veselo rekao: "Karte molim!"

"Ah, Kriste!" Dak otpusti sigurnosni pojas, posegne u džep i izvadi dvije propusnice koje smo upotrijebili da bismo došli ovamo, te mu ih pruži.

"Hvala", odvrati Red. "Vidimo se u crkvi. Živjeli pogoni, i tako dalje." Nestao je brzo ali ležerno; začuo sam da su se zatvorila hermetička vrata nakon čega su mi se začepile uši. Dak nije otpozdravio; pogled mu je bio prikovan na kompjutorskim brojkama na kojima je radio neke manje prilagodbe.

"Dvadeset i jedna sekunda", rekao mi je. "Nema odbrojavanja. Pobrini se da ti ruke budu unutar sjedalice i da si opušten. Prvi korak je med i mlijeko."

Učinio sam kako mi je bilo rečeno, a onda sam satima nestrpljivo čekao kao pred podizanje zastora. Na poslijetku sam upitao: "Dak?"

"Začepi!"

"Samo jedna stvar: kamo idemo?"

"Na Mars." Vidio sam kako je palcem pritisnuo crveni gumb i onda sam se onesvijestio.

Dva

Što je tako smiješno ako čovjek pati od bestežinske bolesti? Oni mulci s čeličnim želucima uvijek se smiju - kladim se da bi se smijali i kad bi bakica slomila obje noge.

Naravno, svemirska bolest bi me uhvatila čim bi se raketa prestala uspinjati i ušla u bestežinsko stanje. Oporavio sam se relativno brzo jer mi je želudac bio gotovo prazan - od doručka ništa nisam jeo - pa sam bio jednostavno jadan do kraja ovog groznog puta bez kraja. Trebalo nam je sat i četrdeset i tri minute do točke randevua, što je za jednog prašinara kao što sam ja, onako ugrubo gledano, jednako tisući godina provedenih u čistilištu.

No, u prilog Daku reći ću ovo: nije se smijao. On je profesionalac i odnosio se prema mojoj normalnoj reakciji s bezlično lijepim ponašanjem dostojnim stjuardese - za razliku od onih glasnih glupana spljoštenih glava kakve se može susresti na putu Mjesečevim šatlom. Da je bilo po mom, te bi zdrave samopaničare trebalo izbaciti u svemir usred orbite i onda ih ostaviti da se do smrti smiju u vakuumu.

Unatoč zbrci u glavi i tisućama pitanja koje sam želio postaviti, već smo se gotovo susreli s brodom tipa pretvarač, koji je bio parkiran u orbiti oko Zemlje, pa nisam uspio ništa saznati. Bojim se kad bi nekoga tko boluje od svemirske bolesti izvijestili da će ga u zoru strijeljati, da bi njegov jedini odgovor bio: "Da? Molim vas dodajte mi onu vrećicu."

Na posljatku sam se toliko oporavio da je od silne želje za smrću, ipak prevagnula sitna, mlitava želja za nastavkom života. Dak je veći dio vremena bio zaposlen oko broskog komunikatora, očigledno razgovarajući putem loše veze jer su mu ruke neprestano podešavale kontrolne smjernice, poput topnika koji barata topom pod paljbom. Nisam mogao čuti što govori, niti mu pročitati s usana jer je lice gurnuo u zvučnu kutiju. Pretpostavio sam da komunicira s dalekoskočnim brodom s kojim smo se trebali susresti.

Međutim, kad je komunikator odgurnuo u stranu i pripalio cigaretu, potisnuo sam napadaj povraćanja koji je u meni izazvao sam pogled

na duhanski dim, i rekao: "Dak, nije li vrijeme da mi kažeš u čemu je kvaka?"

"Bit će za to vremena na našem putu do Marsa."

"Ha? Ta tvoja prokleta arogancija", slabašno sam prosvjedovao. "Ne želim ići na Mars. Ne bih ni razmišljao o prihvaćanju tvoje sulude ponude da sam znao da moram na Mars."

"Kako želiš. Ne moraš ići."

"Ha?"

"Zračna komora ti je točno iza leđa. Izadi kroz nju i odšeci. Samo molim te zatvori vrata za sobom." Nisam odgovorio na tako smiješan prijedlog. Nastavio je: "No, ako ne možeš disati u svemiru, najjednostavnije bi bilo da odeš na Mars - a ja ću se pobrinuti da se vratiš natrag. *Spreman za akciju* - to ti je ova naša kanta - susrest će se s *Hazarderom*, to je snažno gravitacijski brod klase pretvarač. Sedamnaest sekundi i jedan zamah komarčevih krila nakon što uspostavimo kontakt s *Hazarderom* palimo za Mars - a tamo moramo biti u srijedu."

Odgovorio sam mu s čangrizavom tvrdoglavošću svojstvenom bolesnom čovjeku. "Ne idem na Mars. Ostat ću ovdje na brodu. Netko će ga morati vratiti i spustiti na Zemlju. Ne možeš me preveslati."

"Istina", složio se Broadbent. "Ali ti nećeš biti u njemu. Tri tipa koja bi trebala biti u ovome brodu - sudeći prema podacima s Uzletišta Jefferson - trenutno su na *Hazarderu*. Kao što si mogao primijetiti ovo je brod za tročlanu posadu. Bojim se da neće biti sretni što moraju jedno mjesto prepustiti tebi. Uostalom, kako bi se ponovno provukao kroz 'Iseljenički'?"

"Baš me briga! Bit ću na Zemlji."

"I u zatvoru, optužen za sve počevši od protuzakonitog ulaska do krijumčarenja droge svemirskim kanalima. U najboljem slučaju zaključit će da si krijumčario pa će te odvesti u neku tihu, stražnju prostoriju, zabosti ti iglu u oko i otkriti što si naumio. Znat će koja ti pitanja moraju postaviti, a ti im se nećeš moći oduprijeti. Međutim, mene nećeš uspjeti uplesti jer dobri, stari Dak Broadbent nije poduzeo bio na Zemlji i za to ima nepobitne svjedoke."

Razmislio sam o tome osjećajući mučninu, što od straha, što od neprestanog utjecaja svemirske bolesti. "Znači, otkucao bi me

policiji? Ti prljavi, pokvareni ..." Prekinuo sam u nedostatku dovoljno prikladne, uvredljive riječi.

"A, ne! Slušaj, stari moj, mogao bih te malo stisnuti i pustiti da misliš kako bih pozvao murju - ali nikad to ne bih učinio. No, Rringriilov pridruženi brat Rringlath zacijelo zna da je dobri stari 'Griil' ušao kroz ona vrata, a nikada nije izašao. On će to odati njuškalima. Pridruženi brat je toliko blizak odnos koji mi nikada nećemo moći razumjeti s obzirom na to da se ne razmnožavamo diobom."

Bilo me baš briga razmnožavaju li se Marsovci kao zečevi ili ih donosi roda u maloj crnoj marami. Iz načina na koji mi je pojasnio stvari, nikada se neću moći vratiti na Zemlju, pa sam mu to i rekao. Odmahnuo je glavom: "Nije točno. Prepusti sve meni i mi ćemo te glatko ubaciti unutra kao što smo te i izvukli van. Na koncu ćeš odšetati s onog uzletišta, ili nekog drugog, s propusnicom na kojoj će pisati da si mehaničar koji je vršio neke zadnje prilagodbe - imat ćeš masni kombinezon i kutiju s alatom da podrže priču. Siguran sam da glumac tvoje vještine može na nekoliko minuta odglumiti ulogu mehaničara?"

"Ha? Ma, svakako! Ali..."

"Eto vidiš! Samo se ti drž' starog Daka; on će se pobrinuti za tebe. Ispremještali smo osmero cehovske braće u ovom podvigu da mene dopreme na Zemlju, a nas obojicu s nje; možemo to učiniti još jednom. Ali bez pomoći svemirskih putnika nema šanse da uspiješ." Nacerio se. "Svaki putnik je u, srcu slobodni trgovac. Svi mi smo uvijek spremni pomoći jedni drugima u malim, nevinim prijevarama lučkih čuvara koristeći se umjetnošću krijumčarenja, jer ovo to i jest. Međutim, čovjek izvan struke obično ne dobije takvu suradnju."

Pokušao sam umiriti želudac i razmisliti o tome. "Dak, je li ovaj posao vezan uz krijumčarenje? Jer ..."

"Ma ne! Izuzev toga što krijumčarimo tebe."

"Htio sam reći da krijumčarenje ne smatram zločinom."

"A tko smatra? Osim onih koji zarađuju na nama ostalima tako što ograničavaju slobodnu trgovinu. Ovo je isključivo posao dubliranja, Lorenzo, a ti si čovjek za to. Nije slučajnost što sam naletio na tebe u baru; pratili su te već dva dana. Čim sam se prizemljio, otišao sam tamo gdje si ti bio." Namrštio se. "Volio bih biti siguran da su naši uvaženi protivnici također slijedili mene, a ne tebe."

"Zašto?"

"Ako su slijedili mene, znači da su pokušavali otkriti što smjeram - što je u redu, s obzirom na to da se već zna kako stoje stvari; znamo da smo neprijatelji. Međutim, ako su slijedili tebe, znači da su znali što tražim - glumca koji može odigrati ulogu."

"Ali kako bi mogli znati? Osim ako im ti nisi rekao?"

"Lorenzo, ovo je veće, mnogo veće nego što si možeš zamisliti. Ni ja sve ne razumijem - i što manje znaš prije nego što je to nužno, to bolje po tebe. Ali mogu ti reći sljedeće; nekolicina osobnih karakteristika unesena je u veliko računalo u Birou za popis stanovništva sustava u Hagu i stroj ih je usporedio s karakteristikama svakog živućeg glumca muškog spola. To je bilo učinjeno što je diskretnije moguće, ali netko je možda nešto pretpostavio - ili se izlajao. Unesene specifikacije odgovaraju i predsjedniku i glumcu koji će ga glumiti, budući da posao mora biti obavljen savršeno."

"Ah. I stroj ti je rekao da sam ja pravi čovjek za to?"

"Da. Ti - i još netko."

Ovo je bio trenutak kad sam trebao držati usta zatvorenima, ali nisam to bio u stanju ni da mi je život o tome ovisio - što je u neku ruku i bilo tako. Jednostavno sam morao znati koji je još glumac bio smatran dovoljno sposobnim da odigra ulogu za koju su im bili potrebni moji jedinstveni talenti. "Taj drugi? Tko je on?"

Dak me pogleda; vidio sam da oklijeva.

"Mmmm - neki momak po imenu Orson Trowbridge. Poznaješ li ga?"

"To glumatalo!" Jedan tren sam bio toliko ljutit da sam zaboravio na svoju mučninu.

"Pa? Čujem da je on veoma dobar glumac."

Nisam si mogao pomoći, da ne ostanem zgrožen idejom kako je netko uopće mogao uzeti u obzir tog tupana Trowbridgea za istu ulogu kao i mene. "To mahalo rukama! To laprdalo!" Zaustavio sam se shvativši da je dostojanstvenije posve ignorirati takve kolege - ako se to uopće može tako nazvati - ukratko, da uloga od njega zahtijeva da poljubi daminu ruku, Trowbridge bi to lažirao i umjesto toga poljubio vlastiti palac. Narcis, pozer, dvostruki prevarant - kako bi se takav jedan čovjek mogao uživjeti u ulogu?

Ipak, sreća je nepravedna pa mu se njegovo glumatanje i naklapanje prazne slame plaćalo, dok su pravi umjetnici ostajali gladni.

"Dak, jednostavno ne shvaćam zašto ste njega uopće uzeli u obzir."

"Pa, nismo ga željeli; vezan je nekim dugoročnim ugovorom i zbog toga bi njegov nestanak bio sumnjiv i škakljiv. Sreća naša da si ti bio - ah 'slobodan'. Čim si ti pristao preuzeti posao, javio sam Jocku da opozove tim koji je pokušavao dogovoriti Trowbridgeov angažman."

"I ja mislim!"

"Ali - vidiš, Lorenzo, bit ću otvoren. Dok si se ti premišljao nakon Brennschlussa ja sam nazvao *Hazardera* i rekao im da pošalju dolje obavijest da ponovno pokušaju dobiti Trowbridgea."

"Molim?"

"Sam si to tražio, stari. Vidiš, kad je čovjek kod mene vezan ugovorom da odveze grupu ljudi na Ganimed, to znači da će dovesti tu kantu do Ganimeda ili umrijeti pokušavajući. Neće se prestrašiti ili pokušati zbrisati dok se brod utovaruje. Ti si mi rekao da prihvaćaš posao - bez 'ako' ili 'da' ili 'ali' - prihvatio si posao.

Nekoliko minuta kasnije dogodi se frka i ti izgubiš hrabrost. Kasnije si mi pokušao pobjeći na uzletištu. Prije samo deset minuta si vrištao da želiš natrag na Zemlju. Možda i jesi bolji glumac od Trowbridgea. Ne bih znao. Ali znam da nama treba čovjek za kojeg ćemo biti sigurni da se neće ustretiti kad za to dođe vrijeme. Koliko sam shvatio, Trowbridge je upravo takav tip. Stoga, ako ga uspijemo dobiti, iskoristit ćemo njega, tebe ćemo isplatiti bez da ti išta objašnjavamo i vratiti te natrag. Razumiješ li?"

Razumio sam i previše dobro. Dak nije upotrijebio tu riječ - sumnjam da je i razumije - ali objašnjavao mi je da nisam pravi igrač. Najgore je to što je bio u pravu. Nisam se mogao naljutiti; jedino sramiti. Bio sam idiot što sam prihvatio posao prije nego što sam o njemu saznao nešto više - ali pristao sam odigrati ulogu bez postavljanja uvjeta ili klauzula o uzmaku. Sad sam se pokušavao izvući, kao neki amater koji se prestrašio pozornice.

"Šou se mora nastaviti" najstarija je poslovice šou biznisa. Možda u tome nema neke filozofske istine, ali ono kako ljudi žive rijetko ima veze s logičnim zaključcima. Moj otac je u to vjerovao - gledao sam ga kako je odglumio dvije predstave s napadom slijepog crijeva

nakon kojih se naklonio i tek onda dopustio da ga odvezu u bolnicu. Mogu vidjeti njegovo lice pravog igrača kako s prezirom promatra takozvanog glumca koji je razočarao svoju publiku.

"Dak", rekao sam skrušeno, "žao mi je. Bio sam u krivu."

Oštro me pogledao. "Obavit ćeš posao?"

"Da." Iskreno sam tako mislio. Onda sam se odjednom sjetio činjenice koja bi mi tu ulogu mogla učiniti neostvarivom poput Snjeguljice u Sedam patuljaka. "U stvari - no, želio bih. Ali ..."

"Ali što?" upitao je prezrivo. "Još malo tvojeg prokletog temperamenta?"

"Ne, ne! Ali rekao si da idemo na Mars. Dak, od mene se očekuje da odigram ulogu okružen Marsovcima?"

"Ha? Pa naravno. Kako drukčije ako si na Marsu?"

"Uh ...Ali, Dak, ja ne podnosim Marsovce! Od njih se ježim. Ne bih želio - ne bih pokušao - ali to bi me moglo omesti."

"Ah. Ako je to jedino što te brine, opusti se."

"Ha? Ali moram se brinuti se. Ne mogu si pomoći. Ja..."

"Rekoh: zaboravi. Stari moj, znali smo da si seljačina po tom pitanju - znamo sve o tebi, Lorenzo, i tvoj strah od Marsovaca je djetinjast i neosnovan kao i onaj od pauka i zmija. Međutim, pretpostavili smo da je tako pa ćemo se pobrinuti oko toga. Stoga, zaboravi na to."

"No - dobro." Nisam bio previše uvjeren, ali pogodio me tamo gdje me boli. "Seljačina" - e pa, 'seljačine' su bile publika! Pa sam zašutio.

Dak primakne sebi komunikator, ne potrudivši se utišati poruku uz pomoć sigurnosne kutije: "Maslačak zove Osušenu travu - otkazi plan Bugačica. Izvršit ćemo Mardi Gras."

"Dak?" rekao sam kad je završio.

"Kasnije", odvratio je. "Sad ću uskladiti orbite. Susret će biti možda malo grub jer neću gubiti vrijeme brinući se oko prilaznih kutova. Prema tome prestani pričati i drž' se."

I bilo je opako. Kad smo se našli u presretaču, bilo mi je drago što smo ponovno sigurni u bestežinskom stanju; napad mučnine bio je još jači od onog uobičajenog prilikom skoka. Međutim, u bestežinskom stanju nismo ostali više od pet minuta. Tri čovjeka koja su se trebala vratiti u Spremnom za akciju nagurala su se u prijelaznu zračnu komoru za vrijeme dok smo Dak i ja dolebdjeli u brod. Idućih nekoliko trenutaka bilo je izuzetno zbunjujuće.

Pretpostavljam da sam u duši pravi pravcati prašinar jer se tako lako dezorijentiram i ne mogu razlikovati pod od stropa. Netko je zazvao: "Gdje je on?"

Dak odgovori: "Ovdje!"

Isti glas reče: "Ovaj?" kao da nije mogao vjerovati svojim očima.

"Da, da!" odvrati Dak. "Na sebi ima šminku. Ne brini, sve je u redu. Pomozi mi otpraviti ga u prešu."

Nečija me ruka uhvatila za moju i odvukla uskim prolazom prema jednom odjeljku. Uz jednu poprečnu pregradu nalazila su se dva nagurana ležaja iliti 'preše' u obliku kade. Radili su na principu hidraulike i raspodijele pritiska u ležaju koji su se koristili prilikom velikog ubrzanja pretvarača. Nikada to nisam video uživo, ali smo imali poprilično dobre replike za svemirsku dramu *Osvajači Zemlje*.

Na vanjskoj strani ležaja bilo je upisano: OPREZ! Ne više od tri gravitacije bez odijela. Prema odredbi - polako sam se okrenuo pa nisam uspio pročitati ostatak, a netko me gurnuo u jednu od preša. Dak i ostali užurbano su me vezali za nju kad je odnekud počeo odjekivati jezivi zvuk za uzbunu. To se nastavilo nekoliko sekundi, a onda ga je zamijenio glas. "Upozorenje! Dvije gravitacije! Tri minute! Upozorenje! Dvije gravitacije! Tri minute!" Zatim je opet počeo trubiti znak za uzbunu.

Uz svu buku začuo sam kako Dak užurbano pita: "Je li projektor spreman? Snimke su spremne?"

"Da, da!"

"Imaš injekciju?" Dak se obrnuo u zraku pa mi rekao: "Slušaj, prijatelju, dat ćemo ti injekciju. Sve je u redu. To je djelomično Nulgrav, a ostatak je stimulans - jer ćeš morati ostati budan i proučiti svoju ulogu. U početku ćeš imat osjećaj vrućine na očnim jabučicama i malo će te svrbjeti, ali neće te boljeti."

"Čekaj, Dak, ja ..."

"Nemamo vremena! Moram maknuti ovu hrpu starog željeza!"

Okrenuo se i nestao kroz vrata prije nego što sam uspio prosvjedovati. Drugi je muškarac zasukao moj lijevi rukav, prslonio pištolj s injekcijom o kožu, a ja sam primio svoju dozu prije nego što sam to i shvatio. Onda je nestao. Trubljenje je zamijenila obavijest: "Upozorenje! Dvije gravitacije! Dvije minute!"

Pokušao sam se osvrnuti oko sebe, ali me droga još više pomutila. Zbilja sam imao osjećaj vrućine u očnim jabučicama i u zubima, te sam počeo osjećati gotovo nepodnošljiv svrbež duž kralježnice – sigurnosni pojasevi su me sprečavali da dosegnem napadnuta područja - a možda i u tome da ne slomim ruku prilikom ubrzanja.

Trubljenje je ponovno prestalo i ovaj put se moglo čuti kako odjekuje Dakov samouvjereni bariton: "Posljednje upozorenje! Dvije gravitacije! Za jednu minutu! Prekinite s kartanjem i prebacite svoje debele tjelesine u vodoravan položaj - brišemo odavde!" Trubljenje je ovoga puta zamijenila snimka Arkezijanove *AdAstra, opus 61, u C-duru*. Ovo je bila kontroverzna verzija londonske simfonije sa 14-taktnim 'zastrašujućim' notama skrivenim u timpanima. Izubijan, zbunjen i drogiran kakav sam već bio, činilo se kao da nema na mene utjecaja - ne možeš smočiti rijeku.

Na vratima se pojavila sirena. Bez ljuskavog repa, dakako, ali izgledala je kao sirena. Kad su mi se oči fokusirale, shvatio sam da se radi o veoma zgodnoj i sasvim ljudskoj mladoj ženi u potkošulji i kratkim hlačama koja je plivala glavom prema naprijed u stilu koji je ukazivao na to da joj bestežinsko stanje nije nepoznanica. Pogledala me bez smješka, smjestila se uz drugu prešu i uhvatila se rukohvate - nije se zamarala sigurnosnim pojasevima. Glazba je ušla u gromoglasan finale, a ja sam osjetio kako postajem sve teži.

Dvije gravitacije nisu ništa strašno, ne kada lebdiš u tekućem krevetu. Opna na vrhu preše stisnula se uz mene, podupirući me centimetar po centimetar; samo sam osjetio težinu i bilo mi je teško disati. Čovjek čuje priče o pilotima koji su letjeli s deset gravitacija pa su se uništili, i ja nimalo ne sumnjam u njihovu istinitost - ali od dvije gravitacije, u preši, jednostavno postaneš mlitav i nepokretan.

Prošlo je neko vrijeme prije nego sam shvatio da se razglas sa stropa obraća meni. "Lorenzo! Kako si, prijatelju?"

"Dobro." Od napora sam zastenjao. "Koliko dugo moramo ovo trpjeti?"

"Okolo dva dana."

Vjerojatno sam zastenjao jer mi se Dak nasmijao. "Prestani kukati, kompa! Moje prvo putovanje na Mars trajalo je trideset i sedam tjedana, a svaka minuta bila je provedena u bestežinskoj eliptičnoj orbiti. Ti ideš luksuznim putem, s jedva dvije gravitacije u nekoliko

dana - moram dodati da prilikom okretanja imaš odmor na jednoj gravitaciji. To bismo ti trebali dodatno naplatiti."

Htio sam mu reći što mislim o njegovom humoru pomoću jedne otrovne fraze, no onda sam se prisjetio da sam u prisustvu - jedne dame. Moj me otac naučio da će žena oprostiti svaki postupak, pa čak i divljački tjelesni napad, ali da isto tako može biti lako povrijeđena riječima; ljepša polovica naše rase je simbolički orijentirana - što je veoma čudno s obzirom na njihovu ekstremnu praktičnost. U svakom slučaju, otkako sam zadnji put na svojim ustima osjetio očevu tešku ruku, nikad nisam dopustio da mi zabranjene riječi pređu preko usana kad bih time mogao povrijediti uši neke dame ...

Otac je mogao davati lekcije profesoru Pavlovu o uvjetovanim refleksima. Dak je ponovno govorio: "Penny! Jesi li tamo, medena?"

"Da, kapetane", odgovorila je mlada žena pokraj mene.

"Okej, započni njegovu domaću zadaću. Doći ću dolje čim ovu vatrenu zamku dovedem u njenu kolotečinu."

"Vrlo dobro, kapetane." Okrenula je glavu prema meni i rekla mekim, promuklim altom: "Dr. Capek želi da se samo opustite i nekoliko sati pogledate filmove. Ja sam ovdje da odgovorim na pitanja ako to bude potrebno."

Uzdahnuo je. "Hvala bogu, netko će napokon odgovarati na pitanja!"

Nije mi odvrtila, ali je uz dosta muke podigla ruku i podigla je do prekidača. Svjetla su se u odjeljku utrnula, a pred su se mojim očima počele prikazivati slike popraćene zvukom. Prepoznao sam središnju figuru - kao što bi to učinio bilo tko od bilijun stanovnika Zemlje - konačno sam shvatio koliko me potpuno i bez milosti preveslao Dak Broadbent.

Bio je to Bonfarte.

Onaj Bonfarte, mislim na - časnog Johna Josepha Bonfartea, nekadašnjeg vrhovnog ministra, vođu lojalne opozicije i čelnika Ekspanzionističke koalicije - najobožavanijeg (i najomraženijeg!) čovjeka u čitavom Sunčevom sustavu.

Moj zaprepašteni um učinio je skok na mjestu i došao do onog što se činilo kao jedino logično. Bonfarte je preživio najmanje tri pokušaja ubojstva - barem se zahvaljujući novinskim izvješćima

očekivalo da u to vjerujemo. Najmanje dvaput je gotovo čudesno izmaknuo. Možda i nije bilo tako čudesno? Možda su svi pokušaji bili uspješni - ali se dobri stari ujko Joe Bonfarte uvijek nalazio negdje drugdje?

Na taj se način trošilo mnogo glumaca.

Tri

Nikada se nisam petljao u politiku. Moj me otac upozoravao da to ne činim. "Kloni se toga, Larry", govorio mi je ozbiljno. "Popularnost koju na taj način stječeš je loša. Seljacima se to ne sviđa." Nikada nisam glasao - čak ni nakon amandmana '98. koji je olakšavao stanovništvu, koje je bilo u pokretu (što uključuje, jasno, i veći dio članova moje profesije), prakticiranje njihovih građanskih prava.

Pa ipak, ako sam dosad imao ikakvih političkih sklonosti, one zasigurno nisu bile upućene u Bonfarteovom smjeru. Smatrao sam ga opasnim čovjekom i vrlo vjerojatno izdajicom ljudske rase. Pomisao da ga mijenjam i budem ubijen umjesto njega - kako da to kažem? - bila mi je odvratna. No - kakve li uloge! Jednom sam glumio glavnu ulogu u *L'aiglonu* i glumio sam Cezara u jedine dvije predstave vrijedne spomena. Ali glumiti takvu ulogu za pravo - pa, to je dovoljno da otkriješ kako je to kad netko ode na giljotinu umjesto nekog drugog - samo da dobijem priliku, makar na nekoliko trenutaka, i odigram ultimativno zahtjevnu ulogu, da stvorim vrhunsko, savršeno umjetničko djelo.

Pitao sam se tko se od mojih kolega nije mogao oduprijeti izazovu u prijašnjim slučajevima. Bili su umjetnici, to je bilo sigurno - iako je sama njihova anonimnost pridonijela uspješnosti njihovih uloga. Pokušao sam se sjetiti kad su se dogodili ti prijašnji napadi na Bonfarteov život i tko je od mojih kolega, sposoban za takvu ulogu, umro ili je baš u to vrijeme nestao. Nije bilo koristi. Ne samo da nisam bio siguran oko detalja vezanih za ne tako davnu političku prošlost, nego su mi i lica glumaca depresivnom brzinom jednostavno isparila iz sjećanja; ovo je riskantna profesija čak i za najbolje među nama.

Shvatio sam da detaljno proučavam svoju ulogu.

Otkrio sam da je mogu odigrati. K vragu, mogao sam je odglumiti s jednom nogom u kanti vode i mirisom dima iza pozornice. Za početak, s građom tijela nije bilo problema; Bonfarte i ja mogli bismo se bez greške zamijeniti za odjeću. Ovi djetinjasti urotnici, koji su me ovamo dovukli na trik, odveć su precijenili važnost fizičke sličnosti, s

obzirom na to da ona ne znači ama baš ništa ako nije potpomognuta umjetnošću - čak ne mora uopće postojati, ako je glumac dovoljno sposoban. No, priznajem da to nije na odmet i da je njihova smiješna igrarija pomoću kompjutera rezultirala (sasvim slučajno!) odabirom jednog pravog umjetnika, koji je uz to po visini i građi tijela bio poput brata blizanca tom političaru. Njegov profil je gotovo isti mojem; čak su i njegove ruke bile duge, uske i aristokratske kao i moje – a s rukama je teže nego s licem.

A šepanje, navodno posljedica jednog od napada na njegov život - to je lako! Nakon što sam ga promatrao nekoliko minuta znao sam da bih mogao ustati iz kreveta (no, uz jednu gravitaciju) i hodati točno na isti način, te da o tome ne bih morao ni razmišljati. Češanje po ključnoj kosti, a onda po bradi, gotovo neprimjetan tik koji je prethodio svakoj njegovoj rečenici - takve stvari nisu bile problem; utonule su u moju podsvijest poput vode u pijesak.

Dakako, bio je petnaest ili dvadeset godina stariji od mene, ali lakše je glumiti nekog starijeg nego mlađeg od sebe. U svakom slučaju, glumcu je broj godina samo pitanje unutarnjeg stava; to nema nikakve veze s ujednačenim ritmom katabolizma.

Za dvadeset minuta mogao bih ga odglumiti na pozornici ili umjesto njega pročitati govor.

Pa, koliko sam ja razumio, ova bi uloga trebala biti više od samog oponašanja; Dak je natuknuo da bih morao obmanuti i ljude koji ga dobro poznaju, možda čak i u prisnijim okolnostima. To je daleko teže. Pije li kavu sa šećerom? Ako da, koliko? Kojom rukom pali cigaretu i na koji način? Odgovor na ovo zadnje sam imao, pa sam ga pohranio duboko u sjećanje čim sam si postavio pitanje; lik na snimci ispred mene zapalio je cigaretu na način koji me uvjerio da se godinama koristio šibicama i jeftinim cigaretama prije nego što je prihvatio takozvani napredak.

Najgore od svega je to da čovjek nije jedinstveno kompleksan; različit je u očima svake osobe koja ga poznaje - a to znači, da bi bio uspješan, gluma se mora mijenjati ovisno o 'publici' - za svakog poznanika čovjeka kojeg se glumi. Takvo što nije samo teško; statistički gledano to je nemoguće. Sitnice te mogu odati. Kakvo zajedničko iskustvo tvoje predsjednik ima s Johnom Jonesom? Sa

stotinama, ili tisućama John Jonesa? Kako bi to glumac mogao znati?

Gluma *per se* je, kao i bilo koja druga umjetnost, proces naglašavanja, zadržavanja samo značajnih detalja. U ovom slučaju svaki detalj može biti značajan. S vremenom bi nešto luckasto poput ne žvakanja Celera moglo razotkriti zavjeru.

Tada sam se prisjetio da moja izvedba vjerojatno mora biti uvjerljiva samo toliko koliko je ubojici potrebno da me nanišani.

Još sam uvijek proučavao čovjeka kojeg sam trebao zamijeniti (što sam drugo mogao?) kad su se otvorila vrata, a ja sam začuo kako Dak zaziva: "Ima li koga?" Svjetla su se upalila, trodimenzionalna snimka je izbljedadela i ja sam se osjećao kao da me netko prenuo iz sna. Okrenuo sam glavu; na drugom hidrauličkom krevetu mlada se žena po imenu Penny trudila okrenuti glavu prema Daku koji je ustobočen stajao na vratima.

Pogledao sam ga i pitajući se rekao: "Kako uspijevaš stajati?" Dio mog uma, onaj profesionalni dio koji radi zasebno od svega ostalog, primijetio je način na koji je stajao i pohranio tu informaciju u ladicu pod nazivom: "Kako čovjek stoji pod utjecajem dvije gravitacije."

Nacerio mi se. "Nije to ništa. Nosim potporne stupove."

"Hmmmph!"

"Ako želiš, možeš ustati. Obično putnike ne potičemo da ustaju iz boksova kad ubrzavamo iznad jedne i pol gravitacije - previše je šansi da se neki idiot saplete o vlastita stopala i slomi nogu. Jednom sam vidio zbilja snažnog lika koji je izgledao kao dizač utega kako je izašao iz preše i hodao pod pet gravitacija - ali nakon toga više nije bio ni za što. Ali dvije gravitacije su okej - kao da nekog nosiš na leđima." Osvrnuo se prema mladoj dami. "Jesi li već otvoreno popričala s njim, Penny?"

"Ništa me još nije pitao."

"Onda? Lorenzo, mislio sam da si tip čovjeka koji odmah želi sve odgovore."

Slegnuo sam ramenima. "Ne vidim kakve to sad ima veze, obzirom na to da je jasno kako neću živjeti dovoljno dugo da mi nešto znače."

"Ha? Što ti je pokvarilo raspoloženje, stari moj?"

"Kapetane Broadbent", rekao sam s gorčinom, "spriječen sam izraziti se otvoreno u prisustvu dame; iz istog razloga ne mogu

adekvatno raspravljati o tvojim precima, osobnim navikama, moralu i smjeru kretanja. Ostanimo na tome da znam u što si me namamio čim sam postao svjestan identiteta osobe koju bih trebao glumiti. Zadovoljit ću se samo jednim pitanjem: tko će pokušati ubiti Bonfortea? Čak i glineni golub ima pravo znati tko će pucati u njega."

Po prvi puta sam primijetio da se na Daku očitovalo iznenađenje. Potom se tako glasno nasmijao da se učinilo kako ga je svladalo ubrzanje; spuznuo je na palubu i naslonio leđima na zid i dalje se smijući. "Ne vidim u tome ništa smiješnoga", rekao sam ljutito.

Zaustavio se i obrisao oči. "Lorrie, stari moj, uistinu misliš da bih te postavio kao metu?"

"To je više nego očito." Rekao sam mu svoje zaključke vezane za prijašnje pokušaje atentata.

Bio je dovoljno pristojan da se više ne smije. "Shvaćam. Mislio si da je ovo posao tipa kušača hrane kakvog srednje vjekovnog kralja. Pa, morat ćemo pokušati to ispraviti; Pretpostavljam da ti u glumi ne pomaže pomisao o tome da ćeš poginuti na licu mjesta. Slušaj, uz Šefa sam već šest godina. Znam da u tom razdoblju nije koristio dvojnika ...Pa ipak, bio sam prisutan u dva slučaja kad su pokušali atentate na njega - u jednom od ta dva puta osobno sam ubio atentatora. Penny, ti si uz Šefa i duže od toga. Je li se ikad poslužio dvojnikom?"

Hladno me pogledala. "Nikada. Sama pomisao da bi Šef dopustio nekom drugom da se izloži umjesto njega opasnosti - e pa, mogla bih te ošamariti; to bih trebala učiniti!"

"Smiri se, Penny", blago će Dak. "Oboje imate posao koji morate obaviti i zato ćeš morati surađivati s njim. Uostalom, njegov pogrešni zaključak i nije previše blesav, ne gledano izvana. Usput, Lorenzo, ovo je Penelope Russell. Ona je Šefova osobna tajnica, što je čini tvojim trenerom broj jedan."

"Počašćen sam, gospođice."

"Voljela bih kad bi mogla reći isto!"

"Penny, dosta, ili ću te naprašiti po stražnjici - pri dvije gravitacije. Lorenzo, slažem se da dubliranje Johna Josepha Bonfortea nije sigurno kao što bi to bila vožnja u invalidskim kolicima - do vruga, obojica znamo da je u nekoliko pokušaja gotovo zatvorena njegova policia životnog osiguranja. Međutim, ovog puta se ne bojimo toga.

Ustvari, trenutno, iz političkih razloga koje ćeš odmah shvatiti, momci protiv kojih se borimo neće se usuditi pokušati ubiti Šefa - ili tebe koji ćeš biti njegov dvojniki. Oni igraju grubo - kao što i sam znaš - pa će ubiti mene, ili čak Penny kako bi postigli neznatnu prednost. Ubili bi te odmah, kad bi te se mogli dočepati. Međutim, kad se pojaviš u javnosti kao Šef, bit ćeš siguran; okolnosti će biti takve da si neće moći priuštiti ubiti te."

Proučavao je moje lice. "Onda?" Odmahnuo sam glavom. "Ne pratim te."

"Znam, ali hoćeš. Zamršeno je kad se u sve upetlja marsovski način gledanja na stvari. Uzmi to zdravo za gotovo; znat ćeš sve prije nego stignemo."

I dalje mi se ništa od toga nije sviđalo. Dosad mi Dak nije rekao niti jednu očiglednu laž koju bih prepoznao - no, mogao mi je učinkovito lagati ne rekavši mi sve što zna, kao što sam otkrio na bolan način. Rekoh: "Slušaj, nemam razloga vjerovati tebi, ili ovoj mladoj dami - oprostite mi, gospođice. Ali, premda mi se g. Bonforte pretjerano ne sviđa ipak ima reputaciju da je bolno, čak uvredljivo iskren. Kad ću moći razgovarati s njim? Kad stignemo na Mars?"

Dakovo ružno, veselo lice odjednom se ražalostilo. "Bojim se da ne. Nije li ti Penny rekla?"

"Što?"

"Stari moj, zato moramo imati dvojnika za Šefa. Otet je."

Glava me boljela, najvjerojatnije zbog dvostruke gravitacije, ili možda zbog previše šokova. "Sada znaš", nastavio je Dak. "Sada znaš i zašto ti Jock Dubois to nije želio povjeriti prije nego što smo se digli sa Zemlje. Ovo je najveća vijest nakon slijetanja na Mjesec, a mi smo u nju upleteni i činimo najviše što možemo da se za to nikada ne sazna. Nadali smo se da ćemo iskoristiti tebe dok ga ne pronađemo i spasimo. U biti, ti si svoju ulogu već zaigrao. Ovaj brod ustvari nije *Hazarder*; ovo je Šefova privatna jahta i putujući ured, *Tom Paine*. *Hazarder* je parkiran u orbiti Marsa s odašiljačem koji daje signal ovoga broda - ta je činjenica poznata samo njegovom kapetanu i časniku za veze - za to vrijeme je *Tommie* dignuo sidro i krenuo žurno prema Zemlji kako bi pokupio zamjenu za Šefa. Počinješ li shvaćati, stari moj?"

Priznajem da baš i nisam. "Da, ali - vidiš, kapetane, ako su g. Bonfortea oteli njegovi politički neprijatelji, zašto to kriti? Očekivao bih da to razglasite na sva zvana."

"I bi, na Zemlji. I na Bataviji. Kao i na Veneri. Ali sad imamo posla s Marsom. Znaš li legendu o Kkkahgralu Mlađem?"

"Ha? Bojim se da ne znam."

"Trebao bi je proučiti; otkrit će ti što pokreće jednog Marsovca. Ukratko, taj momak Kkkah se trebao pojaviti na određenom mjestu u određeno vrijeme, prije nekoliko tisuća godina, kako bi primio veoma značajno priznanje - nešto poput postajanja vitezom. Ne svojom greškom (kako bismo mi na to gledali) došao je prekasno. Jedina ispravna stvar koju su mogli napraviti - prema marsovskim standardima - bila je da ga smaknu. No, zbog njegove mladosti i zasluga neki su radikalno nastrojeni članovi zahtijevali da se dopusti dati mu još jednu priliku. Ali Kkkahgral nije htio ni čuti. Inzistirao je da zastupa sam sebe, pobijedio je i bio smaknut. Time je postao utjelovljenje doličnog ponašanja na Marsu, svetac."

"To je suludo!"

"Je li? Mi nismo Marsovci. Oni su veoma drevna rasa koja je razradila sustav obaveza i dužnosti koji pokriva svaku moguću situaciju - nezamislivo najveći formalisti. U usporedbi s njima, stari Japanci sa svojim girijem i gimuom bili su pravi anarhisti. Kod Marsovaca nema 'pravo' i 'krivo' - umjesto toga imaju dolično i nedolično, uklesano, ukalupljeno i potencirano. Ali dodirna točka s našim problemom je u tome da je Šef trebao biti usvojen u leglo samog Kkkahgrala Mlađeg. Pratiš li me sada?"

Pa baš i nisam. Za mene je ta Kkkah persona bila jedna od najomraženijih stvari, odmah nakon Le Grand Guignola. Broadbent je nastavio. "Veoma je jednostavno. Šef je vjerojatno jedan od najvećih praktičnih učenika marsovskih običaja i psihologije. Godinama je radio na tome. Prema lokalnom vremenu, u srijedu u podne na Lacus Soliju trebala bi se održati svečanost usvojenja. Ako Šef bude ondje i dolično obavi svoj dio, sve će biti dobro. Ako se ne pojavi - bez obzira na razlog - njegovo će ime na Marsu postati okaljano, u svakom leglu od pola do pola - i najveći međuplanetarni i međurasni politički pokušaj propast će na licu mjesta. Što je još gore, bit će i posljedica. Moja pretpostavka je da će se Mars, u najmanju

ruku, povući iz ionako slabe zajednice s Carstvom. Vjerojatnije je čak to da će doći do odmazde i da će biti ubijenih ljudi - možda i svi koji su trenutno na Marsu. Tada će ekstremisti iz Stranke čovječnosti doći na svoje i Mars će biti na silu pripojen Carstvu - ali tek nakon što svi Marsovci budu mrtvi. I sve samo zbog toga jer se Bonforte neće pojaviti na svečanosti usvojenja ...Marsovci takve stvari shvaćaju veoma ozbiljno."

Dak je otišao isto onako nenadano kako se i pojavio, a Penelope Russell je ponovno pokrenula projektor. Sinulo mi je da ga onako uzrujan nisam pitao što će spriječiti naše neprijatelje da jednostavno ne ubiju i mene, ako je sve što je potrebno da pomrse političke račune to, da spriječe Bonforte (osobno ili putem njegovog dvojnika) u sudjelovanju u nekakvoj barbarskoj, marsovskoj svečanosti. No, zaboravio sam ga upitati - jer sam se možda podsvjesno bojao odgovora. Nedugo zatim ponovno sam proučavao Bonforte. Promatrao sam njegove pokrete i geste, uživljavao se u njegove izraze lica, pamtio boju glasa ponesen i izoliran u maštarijama umjetničkih napora. Već sam 'nosio njegovu glavu'.

Uspaničario sam se pri pojavi slika na kojima je Bonforte bio okružen Marsovcima koji su ga doticali svojinim pseudo-udovima. Toliko sam se unio u sliku da sam ih mogao osjetiti - smrad je bio nepodnošljiv. Ispustio sam zgroženi zvuk i zamahao rukama. "Ugasite to!"

Svjetla su se upalila i slika je nestalo. Gospođica Russell me pogledala. "Za ime svijeta, Što je s vama?"

Pokušao sam doći do daha i zaustaviti drhtanje. "Gospođice Russell - jako mi je žao - ali molim vas - nemojte to više paliti. Ne mogu smisliti Marsovce."

Pogledala me kao da ne može vjerovati što vidi, ali ipak prezrivo. "Rekla sam im", kazala je polako i s gađenjem, "da ovaj besmisleni plan neće upaliti."

"Jako mi je žao. Ne mogu si pomoći."

Nije mi odgovorila već samo s naporom ustala iz preše. Nije pri dvije gravitacije hodala s lakoćom poput Daka, ali nekako je uspjela. Otišla je bez ijedne riječi, zatvorivši za sobom vrata.

Nije se vratila. Umjesto toga, vrata je otvorio neki čovjek koji se pojavio u divovskoj hodnici nalik na dječju. "Zdravo, mladiću!"

zagrmio je. Imao je šezdesetak godina, malo predebeo i miroljubiv; nisam morao vidjeti njegovu diplomu da bih shvatio da njegovo ponašanje pripada psihiću.

"Kako ste, gospodine?"

"Sasvim dobro. Iako bolje pri manjem ubrzanju." Spustio je pogled prema napravi u kojoj je bio zarobljen. "Kako vam se sviđa moj korzet na kotačima? Možda nije jako stilski, ali odtirećuje srce. Usput budi rečeno, da ne bi bilo zabune, ja sam dr. Capek, osobni terapeut g. Bonfortea. Znam tko ste vi. A sad, što to čujemo u vezi vas i Marsovaca?"

Pokušao sam objasniti jasno i bez osjećaja.

Dr. Capek je kimao glavom. "Kapetan Broadbent mi je to trebao reći. Izmijenio bih raspored vašeg programa indoktrinacije. Na sebi svojstven način kapetan je sposoban momak, ali katkad dopusti da njime vladaju mišići umjesto mozga ... Toliko je savršeno normalan i ekstrovertiran da me plaši. Ništa strašno. G. Smythe, želim vaše dopuštenje da vas hipnotiziram. Imate moju riječ kao liječnika da ćemo to iskoristiti isključivo kako bismo vam pomogli u svladavanju ovog problema i da ni u kom slučaju neću mijenjati vaš osobni integritet." Izvukao je starinski džepni sat koji je gotovo mogao služiti kao iskaznica njegove struke i izmjerio mi puls.

Odvratio sam: "Imate moje dopuštenje, gospodine - ali neće biti od pomoći. Ne mogu biti hipnotiziran." I sam sam naučio tehnike hipnoze u vrijeme kad sam održavao svoju točku čitača misli, ali mojim učiteljima nikada nije pošlo za rukom hipnotizirati mene. Mala doza hipnoze veoma je korisna u takvim točkama, pogotovo ako lokalna policija nije previše revna u provođenju zakona koje je odredila liječnička udruga.

"I što sad? U tom slučaju morat ćemo učiniti najbolje što možemo. Recimo da se sada opustite, udobno smjestite pa ćemo porazgovarati o vašem problemu." I dalje je sat držao u ruci, prtljajući i okrećući lanac iako mi više nije mjerio puls. Htio sam to spomenuti jer se od njega odbijalo svjetlo za čitanje iznad moje glave, ali sam zaključio da se vjerojatno radi o nervoznoj navici koje nije bio niti svjestan i toliko trivijalnoj da je nisam želio spominjati neznancu.

"Opušten sam", uvjerio sam ga. "Pitajte me što god želite. Ili ako vam je draže možemo proći metodu slobodnih asocijacija."

"Samo se opustite", rekao je tiho. "Od dvije se gravitacije osjećate teško, zar ne? Ja to obično prespavam. To izvlači krv iz mozga, čini nas pospanim. Pet pojačavaju pogon. Svi ćemo morati zaspati ... Bit ćemo teški ... Morat ćemo spavati..."

Htio sam mu spomenuti da bi bilo bolje da odloži sat - ili će mu izletjeti iz ruke. Umjesto toga sam zaspao.

Kad sam se probudio, u drugoj ubrzivačkoj kapsuli nalazio se dr. Capek. "Zdravo, momče", pozdravio me.

"Umorio sam se od onih dječjih kolica i odlučio se ovdje ispružiti rasporedivši pritisak."

"Uh, jesmo li opet na dvije gravitacije?"

"Ha? O, da! Na dvije gravitacije."

"Žao mi je što sam se onesvijestio. Koliko sam dugo spavao?"

"Ah, nekako dugo. Kako se osjećate?"

"Dobro. U stvari, krasno odmoreno."

"Često dolazi to takvog efekta. Mislim, od naglog ubrzanja. Jeste li raspoloženi da pogledate još slika?"

"Da, naravno, kako god vi kažete, doktore."

"U redu." Ispružio je ruku i prostorija je opet utonula u mrak.

Pripremio sam se na ideju da će mi pokazati još slika Marsovaca; odlučio sam da neću paničariti. Na koncu konca, često sam već otkrio kako je nužno praviti se da nisu prisutni; onda njihove snimke zacijelo neće utjecati na mene - ranije sam jednostavno bio iznenađen.

Doista, bile su to stereo snimke Marsovaca, sa i bez g. Bonfortea. Otkrio sam da sam sposoban proučavati ih s odmakom, bez užasa ili gađenja.

Odjednom sam shvatio kako uživam promatrajući ih!

Nešto sam poviknuo i Capek je zaustavio film. "Nevolje?"

"Doktore - hipnotizirali ste me!"

"Rekli ste mi da smijem."

"Ali mene se ne može hipnotizirati."

"Žao mi je što to čujem."

"Uh - znači, vi ste uspjeli. Nisam toliko glup da to ne shvaćam." Dodao sam: "Pretpostavljam da bismo mogli pogledati još jednom te

snimke. Zbilja ne mogu vjerovati."

Nanovo je pokrenuo snimku i ja sam je gledao i čudio se. Marsovci nisu ogavni ako ih čovjek promatra bez predrasuda; nisu ni ružni. Ustvari, posjedovali su istu vrstu gracioznosti kao kineska pagoda. Istina, nisu imali ljudsko obličje, ali to nema niti rajska ptica - a one su najljepša stvorenja koja postoje.

Također sam počeo shvaćati da njihovi pseudo-udovi mogu biti vrlo izražajni; njihove neobične geste donekle su djelovale nespretno i prijateljski kao kod psića. Sada sam znao da sam cijeli svoj život promatrao Marsovce kroz mračne naočale mržnje i straha.

Jasno, promrmljao sam, trebat će se još naviknuti na njihov smrad, ali - tada sam odjednom shvatio da ih mogu namirisati, onaj njihov karakteristični vonj - i da mi uopće ne smeta! U biti mi se sviđao. "Doktore!" rekao sam uznemireno. "Ovaj stroj ima i dodatak za 'miris' - zar ne?"

"Ha? Mislim da ne. Ne, siguran sam da nema - previše dodatnog opterećenja za jahtu."

"Ali mora imati. Jasno ih mogu nanjušiti."

"A, da." Djelovao je kao da mu je pomalo nelagodno. "Momče, napravio sam nešto za što se nadam da vam neće uzrokovati neugodnosti."

"Gospodine?"

"Dok smo vam čeprkali po umu, postalo je očigledno da je većina vaše neurotične orijentacije vezane za Marsovce uzrokovana njihovim tjelesnim mirisom. Nisam imao vremena ulaziti u dubinu, pa sam improvizirao. Zamolio sam Penny - to je ona djevojčica koja je maločas bila ovdje - da mi posudi malo parfema koji koristi. Bojim se da će vam odsada pa nadalje, momče, Marsovci mirisati poput francuskog parfema. Da sam imao vremena upotrijebio bi neki neutralniji miris, poput zrelih jagoda ili toplih kolača sa sirupom. No, morao sam improvizirati."

Pomirisao sam. Da, mirisali su poput teškog i skupocjenog parfema - pa ipak, dovraga, bio je tu i prepoznatljiv smrad Marsovaca. "Sviđa mi se."

"Tome nema pomoći."

"Ali morali ste izliti cijelu bočicu ovdje. Sve je natopljeno mirisom."

"Ha? Ma kakvi. Samo sam prošao s čepom ispod vašeg nosa prije jedno pola sata, onda sam bočicu vratio Penny koja je s njom izašla van." Pomirisao je. "Ništa se više ne osjeća. Na bočici je pisalo 'Strast džungle'. Čini se da u tome ima mnogo mošusa. Optužio sam Penny da pokušava uveseliti posadu, a ona mi se samo nasmijala." Ispružio je ruku i isključio projektor. "Dostaje zasada. Želim da savladate nešto korisno."

Kad su slike izbljedjele, s njima je nestao i miris baš kao što to biva s takvim napravama. Bio sam prisiljen priznati sam sebi da je to sve u glavi. Međutim, kao glumac, intelektualno sam bio svjestan istine.

Kad se nekoliko minuta kasnije vratila Penny, mirisala je potpuno isto kao i Marsovac.

Bio sam oduševljen.

Četiri

Moje učenje se nastavilo u toj prostoriji (bila je to primaća soba g. Bonfortea) sve do prekretnice. Nisam uopće spavao, osim pod hipnozom i kao da mi san uopće nije bio potreban. Čitavo vrijeme uz mene su bili doktor Capek ili Penny pomažući mi. Na sreću, mog su čovjeka detaljno fotografirati i sve o njemu bilježili, možda kao o nikome drugome u povijesti, a imao sam i pomoć njegovih suradnika. Materijala je bilo beskonačno mnogo; nevolja je bila u tome kako provjeriti koliko sam toga uspio pohvatati, kako budan tako i pod hipnozom.

Ne znam u kojem trenutku mi se Bonforte počeo sviđati. Capek me uvjerio - a ja sam mu povjerovao - da mi ovaj put nije nametnuo hipnotičku sugestiju; nisam to tražio i prilično sam siguran da je Capek bio dovoljno pedantan u vezi svoje etičke odgovornosti kao liječnika i hipnoterapeuta. No, pretpostavljam da je to neizbježna popratna pojava takve uloge - mislim da bih najvjerojatnije zavolio i Jacka Trbosjeka da sam se pripremao za to. Gledajmo na to ovako: da bi se uistinu mogla savladati uloga, na neko vrijeme moraš postati taj lik. A čovjek ili voli samoga sebe ili počinu samoubojstvo, na ovaj ili onaj način.

"Razumijevanje svega jest opraštanje svega" - počinjao sam razumijevati Bonfortea.

Na prekretnici smo dobili predah pod jednom gravitacijom kako je Dak i bio obećao. Ni na trenutak se nismo našli u bestežinskom stanju; umjesto da ugase gravitacijski pogon, a pretpostavljam da to ne vole raditi tijekom putovanja, brod je napravio ono što je Dak nazivao poprečnim skretanjem pod 180 stupnjeva. Brod je čitavo vrijeme u pogonu i to se obavlja prilično brzo, ali ima neobičan utjecaj na osjećaj ravnoteže. Efekt ima neko ime kao Coriolanus. Ili Coriolis?

Sve što znam o svemirskim brodovima je to da su oni koji polijeću s površine planeta prave rakete, ali ih svemirski putnici nazivaju 'čajnicima' zbog mlaza vode ili vodika kojim se napajaju. Ne smatraju ih pravim brodovima na atomsku energiju iako se pogon zagrijava uz

pomoć nuklearnog reaktora. Dalekoskočni brodovi poput *Toma Painea*, klase pretvarača, (kako su mi rekli) ono su pravo jer se koriste time što je E jednako MC na kvadrat, ili je M jednako EC na kvadrat? Ma znate - ono što je izmislio Einstein.

Dak je dao sve od sebe ne bi li mi što bolje objasnio, i ne sumnjam da je to veoma zanimljivo onima koje zanimaju takve stvari. Ali doista nemam pojma zašto bi nešto poput toga zanimalo jednog džentlmena. Meni se čini da svaki put kad ti znanstvenici zapnu oko tih postavki, život postane kompliciraniji. Što nije valjalo s onim kako je bilo prije?

Tijekom ta dva sata dok smo bili pod jednom gravitacijom, preselio sam se u Bonforteovu kabinu. Počeo sam nositi njegovu odjeću, izraz na licu, i svi su pazili da me oslovljavaju s 'g. Bonforte' ili sa 'Šefe' ili (u slučaju dr. Capeka) sa 'Joseph'. Zamisao je naravno bila u tome da mi se pomogne odigrati ulogu.

Svima osim Penny ... ona me jednostavno nije mogla zvati 'g. Bonforte'. Trudila se najviše što je mogla da mi pomogne, ali se na to nije mogla prisiliti. Bilo je jasno kao u scenariju da je ona bila tajnica koja je potihom i beznadno voljela svojeg šefa, te me je stoga prezirala s dubokom, nelogičnom ali prirođenom ogorčenošću. Zbog toga je i njoj i meni bilo teško, pogotovo jer sam je smatrao veoma privlačnom. Niti jedan muškarac ne može obavljati posao najbolje što može kad je uz njega neprestano žena koja ga prezire. Međutim, ona meni zbog toga nije bila ni najmanje odbojna; duboko sam je žalio - iako me nedvojbeno ljutila.

Sada smo bili u fazi iskušavanja jer nisu svi na *Tomu Painu* znali da ja nisam Bonforte. Nisam bio siguran tko je to znao, a tko ne pa sam se mogao opustiti i postavljati pitanja jedino u prisutnosti Daka, Penny i dr. Capeka. Bio sam poprilično uvjeren da je Bonforteov glavni referent, g. Washington, znao ali da to nije odavao; bio je to jedan rezervirani, postariji mulat s licem sveca i od malo riječi. Bila su tu još dvojica koja su zasigurno znala, ali se nisu nalazili na *Tomu Paineu*; oni su bili u blizini, pokrivajući nas sa *Hazardera*, brinući se za tiskovne konferencije i rutinska izvješća - Bili Corpsman, koji je bio Bonforteov čelni čovjek za tiskovne službe i Roger Clifton. Ne znam kako bih zapravo opisao Cliftonov posao. Politički dužnosnik? On je bio ministar bez portfelja, možda se sjećate kad je Bonforte bio

vrhovni ministar, ali to ništa ne objašnjava. Recimo to simbolički: Bonforte je vodio politiku, a Clifton financijsku podršku.

Ta manja skupina je morala znati; ako je itko drugi i znao, nitko nije smatrao potrebnim da me o tome izvijesti. Svakako, ostali članovi Bonforteovog osoblja i čitava posada *Toma Painea* znala je da se događa nešto neobično. No, nisu znali točno što. Mnogi su vidjeli da se ukrcavam na brod - ali kao 'Sivog Bennyja'.

Kad su me vidjeli sljedeći put, već sam bio 'Bonforte'.

Netko je bio dovoljno dalekovidan da mi nabavi pravu opremu za šminkanje, ali gotovo da je nisam ni upotrijebio.

Izbliza se šminka mogla uočiti; čak ni siliko-koža ne može u potpunosti pružiti prirodni izgled kože. Zadovoljio sam se time što sam svoju put potamnio za nekoliko nijansi uz pomoć semiperma i što sam nosio njegovo lice u sebi. Morao sam žrtvovati dosta kose, a dr. Capek je spriječio rast iz korijena. Nije mi smetalo; glumac uvijek mora nositi perike - uostalom, bio sam siguran da će mi se ovaj posao isplatiti tako da se mogu povući iz posla ako to poželim.

S druge strane, katkad sam bio mučno svjestan toga da 'život' neće dugo potrajati - pošto je one stare izreke o čovjeku koji je znao previše i ona o mrtvacu i pričama. No, istina je bila ta da sam počeo vjerovati tim ljudima. Svi su bili vraški dragi - što mi je govorilo o Bonforteju isto toliko koliko i ono što sam o njemu naučio slušajući njegove govore i gledajući snimke. Politička figura nije samo jedan čovjek, shvatio sam, nego kompatibilan tim. Da sam Bonforte nije bio pristojan čovjek, ne bi se okružio isto takvih suradnicima.

Marsovski jezik zadavao mi je najviše muke. Kao i većina glumaca, naučio sam usput dovoljno marsovskog, venerijanskog, izvanjupiterskog i ostalih, da mogu odglumiti ispred kamera ili na pozornici. Međutim, te uvijene i vibrirajuće suglasnike veoma je teško savladati. Ljudske glasnice nisu toliko svestrane kao marsovski bubnjići, a vjerujem i da polufonetsko pisanje tih zvukova na latinici, kao na primjer 'kkk' ili 'jjj' ili 'rrr', nemaju ništa više sličnosti od 'g' u 'Gnu' kad ga izgovara jedan Bantu uz izdahnuo coktanje. 'Jjj', na primjer, najviše zvuči kao zdravica u Bronxu. Srećom pa Bonforte nije imao previše talenta za strane jezike - a ja sam ipak profesionalac; moje uši doista čuju i mogu imitirati bilo koji zvuk, od cirkulara koji udari u čavao u komadu drva do kokoši nesilice

uznemirene u kokošinju. Bilo je potrebno samo savladati marsovski onako loše kao i Bonforte. Naporno je radio kako bi nadoknadio manjak talenta pa je svaka riječ i fraza marsovskog bila snimljena kako bi mogao učiti na svojim greškama.

Tako sam sad i ja proučavao njegove pogreške uz pomoć projektora koji je bio premješten u njegovu radnu sobu zajedno s Penny tik do mene koja je rješavala moje nedoumice i odgovarala na pitanja.

Ljudski jezici spadaju u četiri skupine: sklanjajuće, kao što su to anglo-američki, pozicione, kao kineski, one s prefiksima i sufiksima poput staro turskog, poli-sintetske (s gotovim rečenicama) kao što je to eskimski - kojem sada, jasno, dodajemo strane strukture koje su posve neobične i koje su ljudskom umu gotovo isto toliko neponovljive i nepredviđene poput venerijanskog. Srećom, marsovski je podudaran ljudskom obliku govora. Osnovni marsovski, koji se koristi prilikom trgovine, je pozicionalan i sadrži samo jednostavne, konkretne ideje - kao što je to pozdrav: "Vidimo se." Napredni marsovski je polisintetski i veoma stiliziran s izrazima za svaku nijansu njihovog kompleksnog sustava nagrada i kazni, obaveza i dužnosti. Za Bonforte je to bilo previše; Penny mi je rekla da je mogao bez napora pročitati te nizove točkica kojima su se služili kao pismom, ali je na naprednom marsovskom mogao izgovoriti tek nekoliko stotina rečenica.

E brate mili, koliko sam morao učiti tih nekoliko koje je on savladao!

Penny je to čak bio veći napor nego meni. I ona i Dak su znali ponešto marsovskog, ali teret učiteljavanja spao je samo na njezina leđa s obzirom na to da je Dak veći dio svojeg vremena provodio u kontrolnoj sobi; Jockova smrt ga je uskratila ljudstva. Posljednjih nekoliko milijuna prilaznih kilometara spustili smo se s dvije gravitacije na jednu. Za to vrijeme se niti jednom nije spustio pod palubu. Ja sam, uz Pennynu pomoć, učio ritual koji sam trebao znati na ceremoniji usvojenja.

Bio sam upravo dovršio proučavanje govora kojim sam trebao prihvatiti članstvo u Kkkahovom leglu - govor ne mnogo različit od onoga kojeg ortodoksni židovski dječak izgovara prilikom prihvaćanja svojih odgovornosti ulaskom u svijet odraslih, ali ustaljen i nepromjenjiv poput Hamletovog monologa. Pročitao sam ga,

zajedno s Bonforteovim krivim izgovorom i tikom na licu; završio sam i upitao: "Kako ti se čini?"

"Prilično dobro", odgovorila je ozbiljno.

"Hvala, Loknice." Bijaše to fraza koju sam pokupio na jezičnim vježbama iz Bonforteovih datoteka; tako ju je on zvao kad je bio dobre volje - sasvim u skladu s ulogom.

"Da me se niste usudili tako zvati!"

Pogledao sam je iskreno začuđeno i odvratio, također u skladu s ulogom: "Ali, Penny, dijete!"

"Ni tako me nemojte zvati! Prevarantu! Lažnjače! Ti - glumac jedan!" Skočila je i pojurila najdalje što je mogla - što je bilo samo do vrata - stala i okrenula se prema meni lica zagnjurenog u ruke i ramenima koja su drhtala od jecaja.

Učinio sam golem napor i napustio svoju ulogu - uvukao sam trbuh, vratio svoje lice i odgovorio vlastitim glasom.

"Gospođice Russell!"

Prestala je plakati, naglo se okrenula i pogledala me, nakon čega joj je pala vilica. Dodao sam, i dalje svojim glasom: "Vratite se ovamo i sjednite."

Mislio sam da će odbiti, ali onda kao da se predomisli pa je polako sjela s rukama u krilu, ali s izrazom lica kao u male djevojčice koja 'najbolje sprema za kasnije'.

Dopustio sam joj da trenutak sjedi u miru, a onda tiho rekao: "Da, gospođice Russell, ja sam glumac. Zar je to razlog da me vrijeđate?"

Jednostavno je imala tvrdoglav izraz lica.

"Kao glumac, ovdje sam da odradim glumački posao. Znate i sami zašto. A isto tako znate da su me na trik natjerali da ga prihvatim - to nije posao koji bih prihvatio zdrave pameti, čak ni u trenutku ludila. Mrzim ga značajno više, nego što vi mrzite da ga ja obavljam - jer, unatoč vedrom uvjerenju kapetana Broadbenta uopće nisam tako siguran da ću izvući živu glavu - koja mi je veoma draga; i jedina koju imam. Također, vjerujem da znam zašto vam je toliko teško prihvatiti me. No, zar je to razlog da mi posao činite još težim nego što mora biti?"

Nešto je promrmljala. Oštro sam rekao: "Glasnije!"

"To je nepošteno! Nedolično!"

Uzdahnuo sam. "Dakako da jest. Štoviše, nemoguće je - bez posvemašnje potpore svih članova tima. Pozovimo onda kapetana Broadbenta i recimo mu. Neka sve opozove."

Trgnula je lice prema gore i rekla: "Oh, ne! Ne možemo to učiniti."

"Zašto ne? Daleko je bolje prekinuti sada, nego zabrljati. Ne mogu glumiti u ovakvim uvjetima. Priznajmo to i sami."

"Ali - ali - ali moramo! To je nužno potrebno."

"Zašto je potrebno, gospođice Russell? Iz političkih razloga? Ja se nimalo ne zanimam za politiku - sumnjam da i vas zanima. Pa zašto je onda potrebno?"

"Zato - zato jer on —" Zastala je, ne mogavši nastaviti gušeći se u jecajima.

Ustao sam, pošao do nje i stavio joj ruku na rame. "Znam. Zato, jer ako to ne učinimo, sve što je on godinama gradio raspast će se u komadiće. Zato što ovo ne može napraviti sam, a njegovi prijatelji ga pokušavaju pokriti i odraditi to umjesto njega. Zato što su mu prijatelji odani. Zato što ste mu vi odani. Ali bez obzira na sve, boli vas kad vidite nekoga drugoga na mjestu koje pripada njemu. Osim toga, izvan sebe ste od žalosti i brige za njega. Je li tako?"

"Da." Jedva sam je čuo.

Primio sam je za bradu i podigao joj lice.

"Znam zašto vam je toliko teško što sam ja ovdje, na njegovom mjestu. Vi ga volite. No ja radim za njega najbolje što znam. Saberite se, ženo! Morate li učiniti posao šest puta težim time što ćete se prema meni ponašati kao prema smeću?"

Ostala je šokirana. U jednom trenutku mi se učinilo da će me ošamariti. Na što će ona slomljeno: "Žao mi je. Veoma mi je žao. Neće se ponoviti."

Pustio sam njenu bradu i rekao žustro: "Onda se vratimo natrag na posao."

Nije se ni pomaknula. "Možete li mi oprostiti?"

"Ha? Nemam vam što oprostiti, Penny. Uzrujali ste se zato što ga volite i jer ste zabrinuti. A sada se vratimo na posao. Moram ovo zapamtiti bez greške - a imam još samo nekoliko sati."

Odmah sam se prebacio natrag u ulogu.

Premotala je snimku i ponovno pokrenula projektor. Pogledao sam još jednom, zatim sam održao pozdravni govor s isključenim zvukom

ali upaljenim snimkom prilagođavajući glas - njegov glas, želio sam reći - pokretnoj slici. Promatrala me, gledajući začuđeno malo moje lice pa malo ono na snimci. Završili smo i ja sam sam sve ugasio.

"Kako je bilo?"

"Savršeno!"

Osmjehnuo sam se na njegov način. "Hvala, Loknice."

"Nema na čemu - g. Bonforte."

Dva sata kasnije sastali smo se s *Hazarderom*.

*

Dak je Rogera Cliftona i Billa Corpsmana doveo u moju kabinu čim su ih prebacili s *Hazardera*. Poznavao sam ih s fotografija. Ustao sam i rekao: "Zdravo, Rog. Drago mi je što te vidim, Bille." Glas mi je bio srdačan, ali ležeran; na razini na kojoj su ti ljudi radili, brzo putovanje do Zemlje i natrag značilo je samo nekoliko dana odsutnosti i ništa više. Odšepao sam do njih i pružio ruku. Brod u ovom trenutku nije išao punom snagom jer se upravo prilagođavao mnogo suženijoj orbiti od one u kojoj je dosad bio Hazarder. Clifton mi uputi kratak pogled da bi potom prihvatio igru. Izvadio je cigaru iz usta, stisnuo mi ruku i tiho rekao: "Drago mi je da vas ponovno vidim, Šefe." Bio je omalen čovjek, ćelav i sredovječan, te je izgledao kao kakav odvjetnik i vraški dobar igrač pokera.

"Je li se događalo što osobitog dok me nije bilo?"

"Ne. Sve je bilo rutinski. Predao sam Penny izvješće."

"Dobro." Okrenuo sam se Billu Corpsmanu, još jednom ispruživši ruku.

Nije ju prihvatio. Umjesto toga stavio je ruke na kukove, pogledao me i zazviždao. "Nevjerojatno! Doista vjerujem da s ovim imamo šanse izvući se." Pogledao me odozgo prema dolje, pa rekao: "Okreni se, Smythe. Kreći se. Želim vidjeti kako hodaš."

Shvatio sam da mi istinski smeta, kao što bi to i Bonforteu, ovakav nepozvani bezobrazluk što se, jasno, ocrtalo na mojem licu. Dak dotakne Corpsmanov rukav i brzo reče: "Prestani, Bille. Sjećaš li se što smo se dogovorili?"

"Svašta!" odvratio je Corpsman. "Ova prostorija je zvučno izolirana. Samo se želim uvjeriti je li sposoban za posao. Smythe, kako tvoj marsovski? Jesi li ga savladao?"

Odgovorio sam mu jednom jedinom, škripavom višesložnom riječju na naprednom marsovskom, rečenicom koja je ugrubo značila sljedeće: "Ispravno ponašanje zahtijeva da jedan on nas ode!" - ali je značenje bilo daleko dublje, više kao izazov koji obično završava time da se nečije leglo osudi na smrt.

Mislim da Corpsman to nije razumio jer se nacerio i odgovorio: "Moram ti priznati, Smythe. Ovo je bilo dobro."

No, Dak je razumio. Uhvatio je Corpsmana za ruku i rekao: "Bille, rekao sam ti da prestaneš. Na mojem si brodu i to je naredba. Odsad igramo po pravilima - u svakom trenutku."

Clifton potvrdno klimne: "Poslušaj ga, Bille. Znaš kako smo se dogovorili da će tako biti. U suprotnom bi se nekome moglo omaknuti."

Corpsman ga pogleda pa slegne ramenima. "Dobro, dobro. Samo sam provjeravao - na kraju, to je bila moja ideja." Nasmiješio mi se podigavši jedan kraj usana i rekao: "Kako ste, gospodine Bonforte? Drago mi je što ste se vratili."

Riječ 'gospodine' bila je trunku previše naglašena, ali sam odgovorio: "Lijepo je vratiti se, Bille. Trebam li znati štogod posebnog prije nego što se spustimo?"

"Mislim da ne. Nakon ceremonije je tiskovna konferencija u Goddard gradu." Znao sam da me proučava kako ću na to reagirati.

Kimnuo sam. "Vrlo dobro."

Dak naglo reče: "Onda, Rog, što kažeš na to? Je li baš potrebno? To si ti odobrio?"

"Htio sam dodati", nastavio je Corpsman, okrećući se prema Cliftonu, "prije nego naš skiper dobije fraze, da to mogu sam srediti i reći da je Šef zaradio upalu grla na ceremoniji - ili možemo sve ograničiti na pisana pitanja koja se moraju predati unaprijed, a ja ću mu napisati odgovore za vrijeme ceremonije. S obzirom na to kako zvuči i izgleda izbliza, rekao bih da možemo riskirati. Što kažete na to, gospodine - 'Bonforte'? Hoćete li moći?"

"Ne uviđam problem, Bille." Mislio sam, ako uspijem bez pogreške odraditi Marsovce, zacijelo ću to moći i s gomilom ljudskih reportera ako će me biti voljni slušati. Dosad sam dobro savladao Bonforteov govornički stil i barem donekle zadobio pojam o njegovim političkim stavovima - a i ne moram ulaziti u detalje.

No, Clifton je djelovao zabrinuto. Prije nego što je uspio nešto reći, začuo se brodski razglas: "Moli se kapetan da dođe u kontrolnu sobu. Još četiri minute."

Dak brzo reče: "Morate se dogovoriti. Moram ove sanjke spustiti u spremište - nemam tamo nikog osim mladog Epsteina." Pohitao je prema vratima.

Corpsman ga zazove: "Hej, skiperu! Htio sam ti reći -" Izašao je bez pozdrava prateći Daka.

Roger Clifton zatvori vrata koje je Corpsman ostavio otvorena, vrati se natrag i polako reče: "Želite li riskirati s tiskovnom konferencijom?"

"Ovisi o vama. Ja samo želim obaviti posao."

"Mmm ...Onda sam voljan riskirati - ako se poslužimo metodom unaprijed predanih pitanja. Sam ću pregledati Billove odgovore prije nego što ćete ih morati izgovoriti."

"U redu." Dodao sam: "Ako pronađete način da ih dobijem deset minuta ranije, ne bi trebalo biti problema. Veoma brzo učim."

Pomno me promotrio. "Doista vjerujem u to - Šefe. U redu, dat ću Penny odgovore da vam ih dostavi odmah nakon ceremonije. Tada se možete ispričati i otići na zahod gdje ćete ostati dok ih ne savladate."

"To bi trebalo upaliti."

"Mislim da bi. Uh, moram reći da mi je sada mnogo lakše nakon što sam vas vidio. Mogu li što učiniti za vas?"

"Mislim da ne, Roge. Zapravo, da, ima. Ima li novosti o - njemu?"

"Ha? Pa, da i ne. Još uvijek je u Goddard gradu; sigurni smo u to. Nije odveden s Marsa, pa čak ni izvan grada. U tome smo ih uspjeli spriječiti, ako im je to uopće i bila namjera.

Kvaka je u tome da se ne usuđujemo priznati da ste vi - hoću reći on - nestali. Jednom kad obavimo to usvajanje možemo vas skloniti daleko od očiju, pa objaviti otmicu kao da se upravo dogodila - i prepustiti njima da pretraže grad uzduž i poprijeko. Sve gradske rukovoditelje imenovala je na dužnost Stranka čovječnosti, no morat će surađivati - nakon ceremonije. Bit će to najsvesrdnija suradnja ikad viđena, jer će ga smrtno ozbiljno željeti pronaći prije nego što ih preplavi Kkkahgralovo leglo i preturi cijeli grad."

"Ah. Ja još uvijek učim o marsovskoj psihologiji i običajima."

"Ne učimo li svi?"

"Roge? Mmmm ...Zašto mislite da je još uvijek živ? Ne bi li njihovom cilju bolje poslužilo - i s manje rizika - da su ga jednostavno ubili?" S nelagodom sam razmišljao kako je u biti jednostavno riješiti se tijela, ako je čovjek dovoljno bezobziran.

"Shvaćam što želite reći. Ali i to je povezano s marsovskim poimanjem 'pravičnosti'." (Upotrijebio je pritom marsovsku riječ.) "Smrt je jedina prihvatljiva isprika da se ne obavi dužnost. Da su ga jednostavno ubili, oni bi ga usvojili u svoje leglo nakon njegove smrti - i tada bi ga čitavo to leglo i vjerojatno sva ostala legla na Marsu krenula osvetiti. To pitanje obveze i doličnog ponašanja - taj na neki način marsovski odgovor na određenu situaciju, toliko je automatski da podsjeća na instinkt. Što naravno nije, iz razloga što su oni nevjerojatno inteligentni. Ali ipak čine nezamislive stvari." Namrštio se i dodao: "Katkad poželim da nikad nisam otišao iz Sussexa."

Upozoravajući alarm prekinuo je diskusiju, tjerajući nas na naše ležajeve. Dak je namjerno stigao u zadnji čas; šatl iz Goddard grada čekao nas je kad smo se zaustavili u bestežinskom stanju. Svih nas petero krenulo je dolje, popunivši putnička sjedala - i to je opet bilo planirano, jer je glavni povjerenik izrazio namjeru da me dočeka, a od toga gaje odvrtila jedino Dakova poruka u kojoj je stajalo da će nam biti potrebna sva mjesta.

Dok smo se spuštali pokušao sam pobliže razgledati površinu Marsa, jer sam je ranije samo jednom nakratko ugledao iz kontrolne sobe Toma Painea - s obzirom na to da sam ondje trebao biti već mnogo puta, nisam mogao iskazivati uobičajenu turističku znatiželju. Nisam uspio mnogo vidjeti; pilot šatla nije nas okrenuo tako da išta možemo vidjeti sve dok se nije poravnao za slijetanje, a tada sam bio zauzet stavljanjem svoje maske s kisikom. Neugodna maska marsovskog tipa skoro nas je dokrajčila; nikad nisam imao prilike vježbati s njom - Dak nije o tome razmišljao, a ja nisam znao da će to ispasti problem; u raznim prilikama nosio sam i svemirsko odijelo i aparat s kisikom pa sam mislio da će ovo biti isto. Nije bilo. Model koji je Bonforte preferirao bio je onaj koji je ostavljao usta slobodnima, Mitsubushijev 'Slatki vjetar' koji je utjerivao kisik ravno u nosnice - kvačica za nos, čepovi i cjevčice u svakoj nosnici koje su se nastavljale ispod svakog uha do spremnika na vratu. Zaključio

sam da se radi o veoma dobrom uređaju, kad se čovjek jednom na njega navikne, jer si noseći ga mogao istovremeno govoriti, jesti, piti i ostalo. No, ja bih radije da mi zubar obje ruke stavi u usta.

Prava nevolja je u tome da se mora uvježbati svjesno kontroliranje mišića koji zatvaraju grlo jer inače čovjek pusti poput čajnika, kad ta prokleta stvar funkcionira po principu razlike tlakova. Srećom, kad smo jednom na sebi već imali maske, pilot je podesio tlak kakav je na površini Marsa, a to mi je dalo nekih dvadesetak minuta da se naviknem. Međutim, nekoliko trenutaka sam mislio da će sve propasti zbog jednog glupog komada opreme. Tada sam se podsjetio da sam to nosio već stotinu puta i da sam na to naviknut isto koliko i na svoju četkicu za zube. Zasad sam se uspio uvjeriti.

Dak je uspio izbjeći da glavni povjerenik tih sat vremena dok smo se spuštali pročavrlja sa mnom, ali nije bilo moguće posve mu izmaknuti; dočekaao je šatl na sletištu. Zbog naguranog rasporeda nisam morao izlaziti na kraj s drugim ljudima jer sam odmah morao otići u grad Mars. Imalo je smisla, ali je ipak bilo neobično da ću biti sigurniji među Marsovcima nego među vlastitom vrstom.

Još neobičnije bilo je to što sam uopće na Marsu.

Pet

Gospodina povjerenika Boothroyda je, jasno, također imenovala Stranka čovječnosti kao i sve njegovo osoblje izuzev zaposlenika građanske tehničke službe. No, Dak mi je objasnio da je najmanje šezdeset-četdeset omjer u korist toga da Boothroyd nije imao upletene prste u tome; Dak ga je smatrao poštenim, ali glupim. Također, niti Dak niti Rog Clifton nisu vjerovali da je zaslužan vrhovni ministar Quiroga. Pripisivali su stvar tajnoj terorističkoj skupini unutar Stranke čovječnosti koja se nazivala 'aktivisti' - a njih su pak povezivali s nekim veoma uglednim lovašima koji su pritom dobro zarađivali.

Osobno, ne bih mogao raspoznati aktivista od aukcionara.

Međutim, onog trena kad smo sletjeli, nešto je iskrsnulo što me navelo da se zapitam je li naš prijatelj Boothroyd baš toliko iskren i priglup kao što je to Dak mislio. Radilo se o sitnici, ali onakvoj kakva je mogla stvoriti nevolje prilikom glumljenja uloge. Budući da sam ja veoma važan posjetilac, povjerenik me dočekao; s obzirom na to da nisam imao nikakvu javnu funkciju osim članstva u Velikoj skupštini, te sam putovao privatno, nisu bile potrebne nikakve počasti. Bio je sam, izuzev njegove pomoćnice - i djevojčice od kakvih petnaestak godina.

Poznavao sam ga s fotografija i znao dosta toga o njemu; Rog i Penny pažljivo su me izvijestili. Rukovali smo se, upitao sam ga kako njegov sinusitis, zahvalio mu na ugodno provedenom vremenu za vrijeme posljednjeg posjeta i obratio se njegovoj pomoćnici prijaznim i prisnim načinom u čemu je Bonforte bio dobar. Potom sam se okrenuo k mladoj dami. Znao sam da Boothroyd ima djecu i da je jedno od njih ovih godina i spola; nisam znao - možda ni Rog i Penny nisu znali - jesam li je ikada ranije upoznao.

Spasio me sam Boothroyd. "Vjerujem da niste upoznali moju kćer, Deidre. Inzistirala je da pođe sa mnom."

Na snimkama koje sam proučio ništa nije ukazivalo na to kako se Bonforte nosi s mladim djevojkama - tako da sam jednostavno morao biti Bonforte - udovac u svojim pedesetima koji nije imao

vlastite djece, ni nećaka, te je vjerojatno imao jako malo iskustva s tinejdžerkama bilo koje vrste. Stoga sam se prema njoj odnosio kao da je dvaput starija nego što jest; iako joj nisam poljubio ruku. Zacrvenjela se i djelovala zadovoljno.

Boothroyd se smekšao pa rekao: "No, zamoli ga, draga. Možda nećeš ponovno imati priliku."

Još se više zacrvenjela te je rekla: "Gospodine, mogu li dobiti vaš autogram? Djevojke u mojoj školi ih skupljaju. Imam već od gospodine Quiroge ... morala bih imati i vaš." Izvukla je malenu knjižicu koju je držala iza leđa.

Osjećao sam se poput vozača helikoptera kojeg su zatražili letačku dozvolu - koja mu se nalazi kod kuće u džepu hlača. Naporno sam učio, ali nisam očekivao da ću morati krivotvoriti Bonforteov potpis. Prokletstvo, ne možeš sve u dva i pol dana!

Ali kod Bonforteja jednostavno nije dolazilo u obzir da odbije takav zahtjev - a ja jesam bio Bonforte. Veselo sam se nasmiješio i rekao: "Već imate potpis gospodina Quiroge?"

"Da, gospodine."

"Samo njegov autogram?"

"Da. Ovaj, dopisao je na njega 'Najbolje želje'."

Namignuo sam Boothroydu. "Samo 'Najbolje želje', ha? Ja mladim damama uvijek napišem 'S ljubavlju'. Reći ću ti što ćemo napraviti —" Uzeo sam od nje knjižicu i prelistao stranice.

"Šefe", užurbano će Dak, "kratki smo s vremenom."

"Smiri se", rekao sam ne podižući pogled. "Ako treba, čitava marsovska nacija pričekat će jednu mladu damu." Predao sam knjižicu Penny. "Hoćeš li zabilježiti veličinu ove knjižice i podsjetiti me da pošaljem fotografiju odgovarajuće veličine - uredno potpisanu, dakako."

"Da, gospodine Bonforte."

"Hoće li vam to odgovarati, gospođice Deidre?"

"Uauu!"

"Dobro. Hvala što si me tražila. Sada možemo ići, kapetane. Gospodine povjereniče, je li ono naš automobil?"

"Da, gospodine Bonforte." Odmahnuo je glavom kiselo se nasmiješivši. "Bojim se da ste jednog člana moje vlastite obitelji

preobratili na svoju ekspanzionističku herezu. Nije baš fer, zar ne? Laka žrtva i tako to?"

"To bi vas trebalo naučiti da je ne izlažete lošem društvu - je li tako, gospođice Deidre?" Ponovno smo se rukovali. "Hvala vam što ste nas dočekali, gospodine povjereniče. Bojim se da sad moramo požuriti."

"Da, svakako. Bilo mi je zadovoljstvo."

"Hvala vam, gospodine Bonforte!"

"Hvala vama, draga moja."

Polagano sam se okrenuo kako na snimkama ne bih djelovao napeto ili nervozno. U blizini su se uz ostale uvijek nalazili fotografi i snimatelji kao i mnogo novinara.

Bili ih je držao podalje od nas; kad smo se okrenuli da pođemo mahnuo nam je i rekao: "Vidimo se kasnije, Šefe", pa se vratio da popriča s jednim od njih. Rog, Dak i Penny slijedili su me do vozila. Ondje se nalazila gomila uobičajena za zračno uzletišta, mnogobrojna, ali ne onako kao na onim zemaljskima. Oko njih se nisam zabrinjavao čim je Boothroyd progutao moju glumu - međutim, zasigurno su ovdje bili prisutni i oni koji su znali da ja nisam Bonforte.

No, odbijao sam dopustiti da me takvi pojedinci zabrinjavaju. Nisu nam mogli donijeti nevolje, a da pritom ne okrive i sami sebe.

Automobil je bio hermetički zatvoren Rolls terenac, ali ja sam ipak ostavio svoju masku s kisikom jer su tako učinili i ostali. Zauzeo sam mjesto na desnoj strani, Rog je sjeo pokraj mene, do njega Penny dok je Dak savio noge oko jednog preklopnog sjedala. Vozač se kroz pregradu osvrnuo unatrag i pokrenuo vozilo. Rog tiho reče: "Na trenutak sam se zabrinuo."

"Nije bilo potrebe. A sad molim tišinu. Želim ponoviti svoj govor."

U stvari sam želio blejati u marsovski krajolik; govor sam znao savršeno. Vozač nas je poveo duž sjevernog ruba sletišta, pokraj mnoštva skladišta. Pročitao sam oznake za trgovačko društvo Verwijs, Diana nacrta d.o.o., Tri planeta i I. G. Farbenindustrija. Na vidiku je bilo jednako mnogo Marsovaca koliko i ljudi. Mi prašinari imamo dojam da su Marsovci spori kao puževi - i jesu, na našem težem planetu. U njihovom svijetu klize na svojim trupovima poput kamena po vodi.

Zdesna, južno od nas iza ravnog polja, Veliki je kanal zaranjao u previše bliski horizont, bez ruba obale iza njega. Točno ispred nas nalazilo se Leglo Kkkah, vilenjački grad. Zurio sam u njega dok mi je srce zaigralo od njegove krhke ljepote, a tada se odjednom Dak pomaknuo.

Dobrano smo odmaknuli od prometne gužve oko skladišta, ali ispred nas se nalazio jedan automobil koji nam se primicao; vidio sam ga ne registrirajući ga. Dak je zacijelo bio pripremljen za nevolju. Kad se drugi automobil dovoljno približio, odjednom je spustio pregradu koja nas je odvajala od vozača, stisnuo ga za vrat i zgrabio volan. Zanimeli smo se udesno, jedva promašivši drugo vozilo, zatim smo se zanimeli u lijevo i na jedvite jade ostali na cesti. Izmaknuli smo za dlaku. Prošli smo polje i sad se uz autocestu nalazio kanal. Nekoliko dana ranije nisam baš Daku bio od velike pomoći u Eisenhoweru, ali bio sam nenaoružan i nisam očekivao neprilike. Danas sam također bio nenaoružan, nisam imao čak ni otrovni zub, ali sam se snašao malo bolje. Dak je bio više nego zaposlen trudeći se voziti automobil nagnut preko stražnjeg sjedala. Vozač mu je, isprva uhvaćen na prepad, sada pokušavao oteti volan.

Bacio sam se naprijed, stisnuo lijevom rukom vozača za vrat i gurnuo mu desni palac u rebra. "Makni se ili pucam!" Glas je pripadao zlom junaku iz *Džentlmena s drugog kata*; čak je i tekst bio njegov.

Moj je zatvorenik postao veoma tih.

Dak užurbano reče: "Rog, što rade?"

Clifton se okrenuo i odgovorio: "Okreću se."

Dak odvrati: "Okej, Šefe, držite svoj pištolj usmjeren na ovu osobu dok se ja popnem naprijed." Govorio je to istovremeno se pentrajući, što je izgledalo neobično s obzirom na njegove duge noge i napućen automobil.

Smjestio se u sjedalo i rekao sretno: "Sumnjam da išta na četiri kotača može sustići Rollsa na ravnini."

Stisnuo je pedalu i veliki je automobil poletio naprijed. "Kako mi ide, Rog?"

"Upravo se okreću."

"Dobro. Što da radim s ovim ovdje? Da ga bacimo van?"

Moja se žrtva promeškolljila i rekla: "Ništa nisam učinio!" Zabio sam mu jače palac pa se smirio.

"Da, baš ništa", složio se Dak ne skrećući pogled s ceste. "Ti si samo pokušao uzrokovati mali sudar - dovoljan da gospodin Bonforte zakasni na svoj sastanak. Da nisam primijetio kako usporavaš ne bi li sebi olakšao stvar, možda bi se i izvukao. Nemaš petlje, ha?" Lagano je skrenuo, škripeći pritom gumama a ovjes se borio da ostanemo uspravni. "Kakva je situacija, Rog?"

"Odustali su."

"Eto." Dak nije smanjio brzinu; zacijelo smo išli preko tristo na sat. "Pitam se hoće li pokušati na nas baciti bombu dok je jedan od njih s nama? Što ti misliš o tome, kompa? Hoće li te otpisati kao potrošnu robu?"

"Ne znam o čemu pričate! Nadrapat ćete zbog ovoga!"

"Zbilja? Riječ četvero cijenjenih osoba protiv riječi nekoga sa zatvorskim dosjeom? Ili možda nisi preobraćenik? Uostalom, gospodin Bonforte ionako više voli kad ga ja vozim - tebi je naravno drago što si mu mogao učiniti uslugu." Udarili smo o nešto veličine crva, na toj kao staklo glatkoj cesti, a moj zatvorenik i ja smo gotovo izletjeli kroz krov.

"Gospodine Bonforte!" Moja žrtva je to izgovorila gotovo kao psovku.

Dak je nekoliko sekundi šutio. Na posljetku reče: "Mislim da ga se ne bi smjeli riješiti, Šefe. Mislim da bismo vas trebali odvesti onamo kamo morate stići, a onda njega na neko mirno mjesto. Mislim da bi progovorio kad bismo ga ponukali."

Vozač je pokušao umaći. Pojačao sam stisak na njegovom vratu i ponovno ga uboo palcem. Prst možda i nije isto kao vrh pucaljke - ali tko bi volio provjeriti? Opuštio se i nadureno rekao: "Nećete se usuditi dati mi injekciju."

"Zaboga, ne!" Odvratil šokiranim glasom Dak. "To je protuzakonito. Penny, curo, imaš li ukosnicu?"

"Naravno, Dak." Zvučala je onoliko zbunjeno koliko sam ja to bio. S druge strane, nije djelovala prestrašeno, što sam ja bio.

"Dobro kompa, jesi li ikada imao ukosnicu zaguranu ispod noktiju? Kažu da to čak može prekinuti zapovijed na šutnju danu pod hipnozom. Djeluje ravno na podsvijest ili nešto takvog. Jedina je

nevolja što pacijent proizvodi veoma neugodne zvukove. Stoga ćemo te mi odvesti među dine gdje nećeš nikoga uznemiravati osim pješčanih škorpiona. Kad progovoriš - e sad stiže najbolji dio! - nakon što progovoriš pustit ćemo te, ništa ti nećemo napraviti, jednostavno ćemo te pustiti da se odšeeš do grada. Ali - sad pažljivo slušaj! - ako stvarno budeš dobar i ako budeš surađivao, dobit ćeš nagradu. Dopustit ćemo ti da za vrijeme šetnje zadržiš svoju masku."

Dak je prestao pričati; jedan trenutak nije se moglo čuti ništa drugo osim zujanja rijetkog marsovskog zraka niz krov. Čovjek na Marsu može prehodati možda dvjestotinjak metara bez maske s kisikom, i to ako je u dobroj kondiciji. Mislim da sam pročitao o jednom slučaju kad je neki čovjek prešao gotovo osam stotina metara prije nego što je umro. Dobacio sam pogled na brojač kilometara i shvatio da smo oko dvadeset i tri kilometara udaljeni od Goddard grada.

Zatvorenik polako reče: "Uistinu ništa ne znam o ovome. Samo sam bio plaćen da izazovem sudar."

"Pokušat ćemo potaknuti tvoje sjećanje." Vrata marsovskog grada nalazila su se točno ispred nas; Dak započne usporavati vozilo. "Ovdje izlazite, Šefe. Rog, bilo bi najbolje da preuzmeš pištolj i oslobodiš Šefa našeg gosta."

"Odmah, Dak." Rog mi se primakne i podbode čovjeka u rebra - ponovno samo s prstom. Odmaknuo sam se. Dak prikoči i zaustavi automobil točno ispred vrata.

"Još četiri minute", rekao je sretno. "Ovo je dobar auto. Volio bih ga imati. Rog, popusti malo i daj mi mjesta."

Clifton tako učini, a Dak stručno udari vozača u jednu stranu potiljka rubom dlana; čovjek se onesvijestio.

"To će ga utišati dok ne prođemo. Ne možemo dopustiti nikakvo nedolično ponašanje pod budnim okom legla. Provjerimo vrijeme."

To smo i učinili. Imamo samo još oko tri i pol minute prije isteka roka. "Moraš ući unutra točno na vrijeme, razumiješ li? Ne prije, ne poslije, nego točno u sekundu."

"Tako je", Clifton i ja odgovorismo uglas.

"Potrebno je možda trideset sekundi da prijeđeš prilaznu rampu. Što ćeš s preostale tri minute?"

Uzdahnuo sam. "Pribrati živce."

"Tvoji živci su u redu. Ništa nisi pogriješio. Razvedri se, stari moj. Za dva sata možeš krenuti kući s toliko novaca da ti neće stati u džepove. Ovo je posljednji krug."

"Nadam se. Veoma je naporno. Uh, Dak?"

"Da?"

"Dođi malo ovamo." Izašao sam iz automobila i mahnuo mu da se malo odmaknemo. "Što će se dogoditi ako načinim pogrešku - tamo unutra?"

"Ha?" Dak je ostao iznenađen, a potom se nasmijao malo previše bezbrižno. "Nećeš pogriješiti. Kaže mi Penny da si ga savršeno skinuo."

"Da, ali što ako mi se omakne?"

"Neće ti se omaknuti. Znam kako se osjećaš; i meni je bilo isto prilikom prvog samostalnog slijetanja. Ali kad sam jednom započeo, bio sam toliko zaokupljen da nisam imao vremena pogriješiti."

Clifton nas je zazvao slabim glasom zahvaljujući rijetkom zraku: "Dak! Paziš li na vrijeme?"

"Vremena na pretek. Više od minute."

"Gospodine Bonforte!" Bio je to Pennyn glas. Okrenuo sam se i vratio do automobila. Izašla je i ispružila ruku. "Sretno, gospodine Bonforte."

"Hvala, Penny."

Rog mi je stisnuo ruku, a Dak potapšao po ramenu. "Još trideset i pet sekundi. Moraš krenuti."

Kimnuo sam i krenuo uz prilaznu rampu. Zacijelo sam bio sekundu ili dvije do naznačenog vremena kad sam stigao na vrh jer su se golema vrata otvorila čim sam im prišao. Duboko sam udahnuo i opsovao prokletu masku s kisikom.

Potom sam stupio na pozornicu.

Nije važno koliko puta si to već učinio jer taj prvi korak kad se zavjesa podigne na premijeri bilo koje predstave zaustavlja ti dah i srce. Naravno, znaš svoj tekst. Naravno, zamolio si menadžera da pogleda koliko ima gledatelja. Naravno, sve si to prošao i prije. Bez obzira - kad prvi put ondje zakoračiš i kad znaš da su sve te oči uperene u tebe čekajući da progovoriš, iščekujući da nešto učiniš - možda čak čekaju da pogriješiš tekst, e brate, to osjećaš. Iz tog razloga postoje šaptači.

Podigao sam pogled, ugledao svoju publiku i poželio pobjeći. Prvi put u trideset godina imao sam tremu. Pripadnici gnijezda pružali su se ispred mene dokle god je pogled sezao. Preda mnom se nalazila staza, a sa svake strane bilo ih je na tisuće, naguranih jedan do drugoga poput šparoga. Znao sam da najprije moram polako odmarširati sredinom staze do samoga kraja, do kosine koja je vodila do središnjeg legla.

Nisam se mogao pomaknuti.

Rekoh sam sebi: "Slušaj, momče, ti si John Joseph Bonforte. Ovdje si bio već nebrojeno puta. Ovi ljudi su tvoji prijatelji. Ovdje si zato što to želiš - i zato što to i oni žele. Stoga kreni prolazom. Tam tam ta tami 'Evo nevjestel!'"

Ponovno sam se počeo osjećati kao Bonforte. Ujak Joe Bonforte, odlučan da ovo obavi savršeno - za čast i dobrobit svojih ljudi i planeta - i za svoje prijatelje Marsovce. Duboko sam udahnuo i načinio korak.

Taj me duboki udah spasio; donio mi je taj rajski miris. Tisuće i tisuće Marsovaca stiskalo se jedno do drugog - meni je to mirisalo kao da je netko ispustio i razbio čitav sanduk parfema 'Strast džungle'. Uvjerenje da sam ga osjećao bilo je toliko jako da sam se nesvjesno okrenuo kako bi vidio je li Penny iza mene. Mogao sam osjetiti topli stisak njene ruke na dlanu.

Započeo sam šepati niz prolaz, pokušavajući se kretati brzinom kojom bi to činio Marsovac na vlastitom planetu. Mnoštvo se skupilo iza mene. Povremeno bi se djeca otela svojim roditeljima i nakratko mi prešla preko puta. Pod 'djecom' mislim na Marsovce poslije diobe, upola teški i visoki koliko odrasle jedinike. Nikad ne izlaze iz legla, pa nam se može dogoditi da zaboravimo da postoje mali Marsovci. Potrebno je gotovo pet godina, poslije diobe, da Marsovac dosegne svoju punu veličinu, da mu se mozak u potpunosti regenerira i da mu se vrata sva njegova sjećanja. U tom prelaznom razdoblju to je idiot s odlikama imbecila.

Genska preraspodjela i potonja obnova koja prati povezivanje i diobu stavlja ih izvan pogona na duže vrijeme. Na jednoj od Bonforteovih snimaka bila je snimka predavanja na tu temu, popraćena ne previše dobrim amaterskim tekstom.

Djeca, koja su veseli idioti, iznimka su doličnog ponašanja i svega što se pod tim podrazumijeva. Bez obzira na to, svi ih jako vole.

Dvoje djece, najmanje veličine, koja su meni izgledala potpuno isto odsklizala su se i stala kao ukopana ispred mene, poput blentavih psića ispred automobila. Mogao sam ili stati ili ih pregaziti.

Stoga sam stao. Još su se više prinravnuli, potpuno mi blokirajući put i započeli ispuštati pseudo-udove cvrkućući nešto jedan drugome. Uopće ih nisam razumio. Ubrzo su me cupkali za odjeću i zavlčili nazovišape u moje džepove.

Gomila je bilo toliko natiskana da sam ih teško mogao zaobići. Bio sam razapet između dvije potrebe. Kao prvo, bili su toliko prokleta slatki da sam želio provjeriti imam li negdje skriveni kakav slatkiš za njih - istovremeno sam bio svjestan da je ceremonija posvajanja strogo tempirana. Ako ne nastavim niz ulicu, počinim ću klasični grijeh protiv doličnog ponašanja koji je proslavio i samog Kkkahgrala Mlađeg. Međutim, djeca mi se nisu htjela maknuti s puta. Jedan od njih je pronašao moj sat.

Uzdahnuo sam i bio gotovo savladan mirisom parfema. Zatim sam se okladio sam sa sobom. Kladio sam se da je maženje klinaca intergalaktička osobina i da se uvažava čak i u marsovskom društvu vođenom doličnim ponašanjem. Spustio sam se na jedno koljeno, na istu visinu kao što su bili oni te sam ih nekoliko trenutaka mazio, milujući ih rukama po njihovim ljuskama.

Zatim sam se uspravio i veselo rekao: "To je sve za sada. Moram ići", čime sam iskoristio veći dio svog znanja o osnovnom marsovskom.

Klinci su se čvrsto držali za mene, ali ja sam ih oprezno i nježno maknuo u stranu i nastavio svoj put, žureći kako bih nadoknadio izgubljeno vrijeme. Ničiji životni štap nije progorio rupu na mojim leđima. Ponadao sam se da moje kršenje doličnosti nije doseglo razinu najgoreg zločina. Prispio sam do kosine koja je vodila prema središnjem leglu, te sam se krenuo spuštati.

Ovaj niz zvjezdica predstavlja ceremoniju usvajanja. Zašto? Zato jer je ograničena samo na članove Kkkahovog legla. To je obiteljska stvar.

Recimo to ovako: mormon može imati veoma bliske prijatelje kršćane - no hoće li to prijateljstvo uvesti tog kršćana u hram u Salt

Lake Cityju? Nikada nije, niti ikada bude. Marsovci posjećuju često jedni druge u leglima - ali ulaze u središnje leglo samo vlastite obitelji. Čak ni njihovi pridruženi supružnici nisu time povlašteni. Nemam ništa više prava govoriti o detaljima ceremonije usvajanja nego što ima mormonski brat izvan hrama razglabati o pojedinostima rituala.

Ah, neke opće stvari su zanemarive, s obzirom na to da su jednake u svakom leglu, kao što je i moja uloga jednaka za svakog kandidata. Moj sponzor - Bonforteov najstariji marsovski prijatelj, Kkkahrrreash - dočeka me na vratima i zaprijetio mi štapom. Zatražio sam da me ubije istog trena ako sam išta pogriješio. Budimo iskreni, nisam ga prepoznao iako sam proučio njegove slike. No, to je morao biti on jer je tako zahtijevao obred.

Nakon što sam jasno i glasno obznanio da se nepokolebljivo zalažem za majčinstvo, dom, građanske vrijednosti i da nikad nisam izostajao nedjeljom s vjeronauka, bilo mi je dopušteno da uđem. 'Rrreash me proveo kroz sva zborišta gdje sam bio preispitivali i gdje sam ja odgovarao na pitanja. Svaka riječ i gesta bili su stilizirani nalik kineskoj predstavi. U suprotnom ne bih imao šansi; jednostavno sam znao svoj tekst i očekivane odgovore. Nije mi bilo ništa lakše zbog malo svjetla kako su to više voljeli Marsovci; išao sam naslijepo kao krtica.

Jednom sam glumio s Hawkom Mantellom, nedugo prije nego što je umro, kad je već potpuno oglušio. To je bio borac! Nije čak mogao upotrijebiti ni slušni aparat jer mu je osmi živac bio mrtav. Djelomice je mogao čitati s usana, ali to nije uvijek moguće. Sam je režirao predstave i sve je bilo savršeno tempirano. Vidio sam ga kako izgovara tekst, odlazi - potom se naglo okreće i uzvikuje odgovor na pitanje koje uopće nije čuo, i to točno u pravom trenutku.

Tako je sada bilo meni. Poznavao sam svoju ulogu, te sam je tako i igrao. Ako oni zaribaju, sami su si krivi. Mojem moralu nije pomagala činjenica da je čitavo vrijeme u mene bilo upereno nekoliko desetaka štapova.

Ponavljao sam si da me neće spržiti ako pogriješim. Na kraju krajeva, ja sam samo jadan i glup čovjek i u najgorem slučaju će mi dati prolaznu ocjenu za moj trud. Nisam u to vjerovao.

Činilo mi se kao da su protekli dani - iako nisu, jer cijela ceremonija traje točno jednu devetinu rotacije Marsa - i nakon tog beskonačno dugog vremena, konačno smo jeli. Ne znam što, ali možda je tako i bolje. Nisu me otrovali.

Nakon toga su starješine održale svoje govore, ja sam zauzvrat izrecitirao svoj govor prihvaćanja i potom su mi dali ime i moj štap. Postao sam Marsovac.

Nisam znao kako se koristi štap i ime mi je zvučalo kao šuplji ventil, ali od tog trena to je bilo moje službeno ime na Marsu, a ja sam zakonski bio krvni član jedne od najaristokratskih obitelji na planetu - točno pedeset i dva sata nakon što je jedan prašinar kojem je sreća okrenula leđa potrošio svojih posljednjih pola imperijalca kako bi platio piće neznancu u baru *Casa Mahana*.

Pretpostavljam da ovo dokazuje da čovjek nikad ne bi trebao prilaziti nepoznatima.

Izašao sam što je brže bilo moguće. Dak je sastavio govor u kojem sam dolično obznanio potrebu za svojim brzim odlaskom, pa su me pustili. Bio sam nervozan poput muškarca koji se našao na ženskom katu studentskog doma, jer više nije bilo strogo zadanog rituala koji bi me navodio. Hoću reći da je čak i neobavezno društveno ponašanje strogo određeno čvrstim i riskantnim običajima zbog kojih nisam znao kako dalje. Stoga sam izrecitirao svoje isprike i požurio van. 'Rreash i još jedan starješina pošli su sa mnom, gdje sam se ja poigrao s još jednim parom mališana - možda su to čak bila ona ista dvojica. Kad smo stigli do vrata, dvojica starješina su me pozdravila na cičavom engleskom i pustila me da sam izađem; vrata su se iza mene zatvorila, a ja sam progutao knedlu iz grla.

Rolls me čekao tamo gdje sam iz njega i izašao; požurio sam dolje, otvorio vrata i ostao iznenađen što je unutra sjedila samo Penny. Nisam bio razočaran. Pozdravio sam je: "Zdravo Loknice! Uspio sam!"

"Znala sam da hoćete."

Šaljivo sam joj salutirao štapom i rekao: "Slobodno me zovite Kkkahijjerrr" popljuvavši pritom prednji red sjedala posljednjim slogom.

"Oprezno s time!" rekla je nervozno.

Skliznuo sam pokraj nje na prednje sjedalo i zapitao: "Znaš li kako se ovo koristi?" Dojmovi su mi se počeli slijegati, te sam se osjećao iscrpljen premda zadovoljan; želio sam tri čašice pića i debeli odrezak, a potom pričekati dojmove kritičara.

"Ne. Ali budite oprezni."

"Mislim da se samo mora ovdje pritisnuti", što sam i učinio i pritom napravio urednu, pola centimetara široku rupicu u vjetrobranu, a automobil više nije bio hermetički zatvoren.

Penny je uzdahnula. Rekao sam: "Isuse, žao mi je. Spremit ću to dok me Dak ne nauči kako se koristi."

Progutala je. "U redu je. Samo budite oprezni kamo ćete ga usmjeriti." Pokrenula je automobil i otkrio sam da Dak nije jedini s teškom rukom na gasu.

Vjetar je fijukao kroz rupicu koju sam napravio. Rekoh: "Čemu žurba? Treba mi malo vremena da proučim tekst za tiskovnu konferenciju. Jeste li ga ponijeli? I gdje su ostali?" Potpuno sam zaboravio na vozača kojeg smo uhvatili; nisam ga se sjetio od vremena kad su se vrata legla bila otvorila.

"Ne. Nisu mogli doći."

"Penny, u čemu je problem? Što se dogodilo?" Pitao sam se bih li mogao održati konferenciju naslijepo. Možda bih im mogao ponešto reći o usvajanju; to ne bih morao glumiti.

"Gospodin Bonforte - pronašli su ga"

Šest

Dotada nisam bio primijetio da me ijednom nazvala 'gospodin Bonforte'. Nije ni trebala, jasno, kad ja više nisam bio on; ponovno sam bio Lorrie Smythe, onaj glumac kojeg su unajmili da ga zamijeni.

Naslonio sam se i uzdahnuo, te dopustio sam sebi da se opustim.

"I tako, konačno je gotovo - a mi smo se izvukli." Osjećao sam se kao daje golem teret maknut s mojih pleća; nisam ni znao koliko je težak dok ga se nisam oslobodio. Čak me i moja 'šepava' noga prestala boljeti. Ispružio sam ruku i potapšao Pennynu na upravljaču te rekao vlastitim glasom: "Drago mi je daje gotovo. No, ti ćeš mi nedostajati. Pravi si borac. Ali sve što je dobro kratko traje i družina se rastaje. Nadam se da ću te jednom ponovno vidjeti."

"I ja se nadam."

"Pretpostavljam da je Dak smislio neki trik da me zadrži u tajnosti i prokrijumčari natrag na *Toma Painea*?"

"Ne znam." Glas joj je zvučao neobično a ja je pogledam i shvatim da je plakala. Srce mi je preskočilo. Penny je plakala? Zato što se rastajemo? Nisam mogao vjerovati, iako sam to priželjkivao. Čovjek bi mogao pomisliti da sam zahvaljujući svojim privlačnim crtama lica i pristojnim ponašanjem ženama neodoljiv, ali porazna je činjenica da mi mnoge uspijevaju odoljeti. Činilo se da Penny to uopće ne predstavlja problem. "Penny", rekao sam užurbano, "čemu tolike suze, zlato? Slupat ćeš automobil."

"Ne mogu si pomoći."

"No - prosvijetli me. Što ne valja? Rekla si mi da su ga oslobodili; i ništa drugo." Odjednom se u meni javila užasna, ali logična sumnja. "Bio je živ - zar ne?"

"Da - živ je - ali, ah, toliko su ga ozlijedili!" Počela je jecati i ja sam morao zgrabiti volan.

Brzo se pribrala. "Oprosti."

"Želiš li da ja vozim?"

"Bit ću u redu. Uostalom, ne znaš kako - mislim, ne bi trebao znati kako se vozi."

"Ha? Ne budi smiješna. Znam kako i to više nije važno -" Stao sam, odjednom shvaćajući da je možda još uvijek bitno. Ako su ozlijedili Bonfortea toliko da se to vidi, onda se u takvom stanju ne može pokazivati javnosti - svakako ne petnaest minuta nakon što je bio usvojen u Kkkahovo leglo. Možda ću ipak trebati obaviti tu tiskovnu konferenciju i javno oputovati, dok će Bonforte biti taj kojeg će prošvercati na brod. Pa, dobro - ništa gore od izlaska na bis. "Penny, žele li Dak i Rog da ga još malo zamijenim? Hoću li odglumiti novinarima? Ili ne?"

"Ne znam. Nije bilo vremena."

Već smo se primicali skladištima koja su se protezala niz polje, a divovske kupole Goddard grada već su se nazirale. "Penny, uspori vozilo i priberi se. Moram znati svoj tekst."

Vozač je progovorio - nisam pitao je li upalila obrada ukosnicom. Potom su ga pustili da hoda natrag, ali nisu mu uskratili masku s kisikom; ostali su se požurili natrag prema Goddard gradu s Dakom za volanom. Bio sam sretan što su me ostavili za sobom; putnicima ne bi smjelo biti dozvoljeno voziti ništa drugo osim svemirskih brodova.

Pošli su na adresu, u Starom gradu ispod prvobitne kupole, koju im je dao vozač. Koliko sam shvatio to je bila ista vrsta džungle kakvu ima svaka luka još otkako su Feničani doplovili u Afriku. Mjesto na kojem se skupljaju bivši zatvorenici, prostitutke, dileri, krijumčari i ostale protuhe - kvart u kojem su policajci patrolirali u parovima.

Informacije koje su iscijedili iz vozača bile su točne, ali nekoliko minuta zastarjele. U prostoriji je boravio zatvorenik, istina, jer se ondje nalazio krevet u kojem je netko spavao najmanje tjedan dana, džezva s kavom još je uvijek bila vruća - a na polici umotana u ručnik bila je staromodna zubna proteza koja se mogla vaditi po potrebi i za koju je Clifton ustvrdio da pripada Bonforteu. Međutim, samog Bonfortea nije bilo, kao ni njegovih otmičara.

Otišli su odande s namjerom da provedu originalnu zamisao, onu kojom će tvrditi da je do otmice došlo odmah nakon usvajanja, te pritisnuti Boothroyda prijetnjom da će uložiti žalbu leglu Kkkah. No, pronašli su Bonfortea, zapravo naletjeli su na njega s druge strane ulice prije nego što su napustili Stari grad - izgledao je kao jadna, stara propalica s jednotjednom bradom, prljav i ošamućen. Njegovi

ga ljudi nisu prepoznali, osim Penny koja ih je natjerala da se zaustave.

Briznula je u ponovno u plač dok mi je prepričavala taj dio i gotovo smo završili pod kamionom koji je skretao na utovarni dok.

Kao razumno objašnjenje činilo se to da su momci u onom drugom automobilu - koji se namjeravao s nama sudariti - predali izvještaj, te da su nepoznati vođe naših protivnika odlučili kako im otmica više ne služi svrsi. Unatoč objašnjenjima koje sam čuo, bio sam iznenađen da ga jednostavno nisu smaknuli; tek sam kasnije shvatio da je ono što su učinili mnogo suptilnije, više je odgovaralo njihovim ciljevima i puno okrutnije nego da su ga samo ubili.

"Gdje je on sada?" upitao sam.

"Dak ga je odveo u 'putnički' hostel u Kupoli 3."

"Tamo idemo?"

"Ne znam. Rog je samo rekao da te pokupim, a onda su nestali kroz stražnja vrata hostela. Uh, ne, mislim da ne bismo trebali otići onamo. Ne znam što da radim."

"Penny, zaustavi automobil."

"Ha?"

"Ovaj automobil zacijelo ima telefon. Nećemo se pomaknuti oдавde dok ne otkrijemo - ili shvatimo - što trebamo učiniti. No, u jedno sam siguran: moram ostati u ulozi dvojnika sve dok Dak ili Rog ne odluče da trebam nestati. Netko mora razgovarati s novinarima. Netko mora javno otputovati *Tomom Paineom*. Sigurna si da gospodin Bonforte nije dovoljno priseban da to učini sam?"

"Što? Ne, nikako. Nisi ga vidio."

"To je točno. Vjerujem ti na riječ. U redu, Penny, ponovno ću biti gospodin Bonforte, a ti moja tajnica. Najbolje da počnemo odmah."

"Da - gospodine Bonforte."

"A sada, molim te, pokušaj dobiti na telefon kapetana Broadbenta!"

U automobilu nismo mogli pronaći zabilježen broj telefona, pa smo se morali poslužiti 'Informacijama', na kraju su je spojili s klubom putnika. Mogao sam čuti obje strane razgovora. "Pilotski klub, pri aparatu gospođa Kelly."

Penny je rukom poklopila mikrofon. "Hoću li joj reći svoje ime?"

"Idemo pošteno. Nemamo što kriti."

"Ovdje tajnica gospodina Bonfortea", rekla je ozbiljnim glasom. "Je li njegov pilot kod vas? Kapetan Broadbent."

"Poznajem ga, draga." Začuo se povik: "Hej! Je li tko od vas frajera vidio kamo je otišao Dak?" Nakon stanke je nastavila: "Otišao je u svoju sobu. Spajam ga-"

Nakon kraćeg vremena Penny reče: "Skiperu? Šef želi razgovarati s vama", pa mi pruži telefon.

"Dak, ovdje Šef."

"Oh. Gdje ste - gospodine?"

"Još uvijek u automobilu. Penny je došla po mene. Dak, vjerujem da je Bili stavio na raspored tiskovnu konferenciju. Gdje se održava?"

Oklijevao je. "Drago mi je da ste se javili, gospodine. Bili ju je otkazao. Dogodila se jedna - manja promjena situacije."

"Penny me izvijestila. I meni je drago; prilično sam umoran. Dak, odlučio sam da noćas ne ostanem na tlu; moja šepava noga me dosta muči pa se radujem pravom odmoru u bestežinskom stanju." Mrzio sam bestežinsko stanje, za razliku od Bonfortea. "Hoćete li ti i Rog uputiti moje isprike poslaniku, i sve ostalo što je potrebno?"

"Sve ćemo srediti, gospodine."

"Dobro. Kako brzo možete za mene organizirati šatl?"

"Pixie vas još uvijek čeka, gospodine. Molim vas pođite do Terminala 3, a ja ću ih obavijestiti da po vas dođe vozilo."

"Vrlo dobro. Pozdrav."

"Pozdrav, gospodine."

Pružio sam telefon Penny kako bi ga vratila na mjesto. "Loknice, ne znam je li ta telefonska frekvencija pod nadzorom ili nije - ili je možda čitavo vozilo prisluškivano. U oba slučaja, mogli su otkriti dvije stvari - prvo, gdje je Dak, a time i gdje je on i drugo, što ću ja sljedeće učiniti. Pada li ti stoga nešto na pamet?"

Pogledala me zamišljeno, zatim izvadila svoju tajnički notes i napisala: riješimo se automobila. Potvrdno sam kimnuo, uzeo od nje notes pa napisao: kako daleko je Terminal 3?

Odvratila je: možemo pješice.

Bez riječi smo izašli i krenuli. Stala je na neko rezervirano parkirno mjesto s vanjske strane nekog skladišta; netko će ga, nesumnjivo, s vremenom vratiti tamo gdje pripada - takve sitnice više nisu bile

važne. Prošli smo otprilike pedeset metara, kad sam stao. Nešto nije bilo u redu. Vrijeme je bilo lijepo. Gotovo umirujuće, sunce je sjalo na čistom, ljubičastom marsovskom nebu. Promet, pješački i automobilski, nije se na nas obazirao ili bolje rečeno, nisu se obazirali na mene nego na zgodnu mladu damu pokraj mene onoliko koliko je to i za očekivati. Pa ipak, osjećao sam se nelagodno.

"Što je, Šefe?"

"Ha? To je problem!"

"Gospodine?"

"Ne ponašam se kao 'Šef. Nije u skladu s ulogom da ovako lunjam uokolo. Idemo natrag, Penny."

Nije se protivila, već je krenula za mnom do automobila. Ovaj put sam se popeo na stražnje sjedalo, sjevši na njega s dostojanstvom i dopustio joj da me odveze do Terminala broj 3.

To nije bio terminal kroz koji smo bili izašli. Mislim da ga je Dak odabrao jer je više predviđen za utovar tereta nego li putnika. Penny se nije obazirala na znakove i zaustavila je velikog Rollsa točno ispred ulaza. Policajac na terminalu pokušao ju je zaustaviti; jednostavno mu je hladno rekla: "Automobil gospodina Bonfortea. Hoćete li molim vas izvijestiti poslanikov ured da mu se ovdje javi?"

Djelovao je zbunjeno, a onda je zavirio na stražnje sjedalo. Čini se da me prepoznao jer je salutirao i dopustio nam da se zaustavimo.

Odvratio sam prijateljski mu mahnuvši, a on mi otvori vrata. "Poručnik je bio veoma određen u tome da prostor iza ograde mora biti čist, gospodine Bonforte", ispričao se, "no pretpostavljam da neće biti problema."

"Automobil možete odmah maknuti", rekoh. "Moja tajnica i ja odlazimo. Je li moj prijevoz ovdje?"

"Pitat ću na terminalu, gospodine." Otišao je. To je bilo upravo onoliko publike koliko mi je bilo potrebno, dovoljno da se potvrdi činjenica da je 'gospodin Bonforte' stigao u službenom vozilu i uputio se prema svojoj svemirskoj jahti. Zataknuo sam svoj životni štap pod ruku poput Napoleonovog žezla i odšepesao za njim, s Penny za petama. Policajac je razgovarao s čuvarom terminala, a zatim se užurbano vratio do nas smiješeći se. "Vaše vozilo vas čeka, gospodine."

"Hvala lijepa." Čestitao sam si na savršenom tajmingu.

"Uh ..." Policajac je djelovao uzbuđeno pa je brzo dodao tihim glasom: "I ja sam ekspanzionist, gospodine. Obavili ste danas dobar posao." Uputio je mom životnom štapu pogled pun strahopoštovanja.

Točno sam znao kako bi Bonforte trebao reagirati u ovakvom trenutku. "Hvala vam. Nadam se da imate mnogo djece. Moramo poraditi na tome da smo u većini."

Nasmijao se glasnije no što je to bilo potrebno. "Dobar štos! Uh, smijem li ga ponoviti?"

"Dapače." Nastavili smo dalje i ja sam krenuo prema izlazu. Čuvar me dotakne po ruci. "Ovaj ...vaša putovnica, gospodine Bonforte."

Vjerujem da nisam dopustio da mi se izraz na licu promijeni. "Putovnice, Penny."

Ledeno je pogledala službenika. "Kapetan Broadbent rješava te stvari."

Pogledao je u mene, pa onda u stranu. "Pretpostavljam da je sve u redu. No, inače bih ih trebao provjeriti i zabilježiti serijske brojeve."

"Da, naravno. Pretpostavljam da ćemo morati zamoliti kapetana Broadbenta da skokne do uzletišta. Ima li moj šatl već određeno vrijeme polijetanja? Možda biste trebali dogovoriti s tornjem da ga malo 'odgode'."

Penny je, međutim, djelovala ljuto kao tigar. "Gospodine Bonforte, to je smiješno! Nikad nismo imali ovakvih problema - svakako ne na Marsu."

Policajac je brzo rekao: "Jasno da je sve u redu, Hans. Na kraju krajeva, ovo je gospodin Bonforte."

"Da, ali - "

Umiješao sam se sa sretnim osmjehom na licu. "Postoji i jednostavniji način. Kad bi vi - kako vam je ime, gospodine?"

"Haslwanter. Hans Hashvanter", odgovorio je oklijevajući.

"Gospodine Hashvanter, kad biste nazvali gospodina poslanika Boothroyda, ja bih porazgovarao s njim i time bismo mojem pilotu uštedjeli put do uzletišta - i sat ili više mojeg vremena."

"Uh, ne bih volio to učiniti, gospodine. Mogao bih nazvati kapetanov ured u luci?" predložio je s nadom u glasu.

"Samo mi dajte broj gospodina Boothroyda. Ja ću ga nazvati." Ovaj put sam dodao nijansu hladnoće u svoj ton, zauzimajući stav

zaposlenog i važnog čovjeka koji želi biti demokratičan, ali kojem je dojadilo trpjeti natezanje i navlačenje sa svojim podčinjenima.

Upalilo je. Brzo je rekao. "Siguran sam da je sve u redu, gospodine Bonforte. Samo što - no znate, takva su pravila."

"Da, znam. Hvala vam." Počeo sam se probijati prema naprijed.

"Stanite, gospodine Bonforte! Pogledajte ovamo."

Okrenuo sam se. Odugovlačenje službenika zadržalo nas je taman toliko da nas sustignu novinari. Jedan se čovjek spustio na koljeno i usmjerio kameru prema meni; podigao je oči i rekao: "Podignite štap tako da se vidi." Oko nas su se skupljali i drugi s različitom vrstom opreme; jedan se popeo na krov Rollsa. Netko mi je gurnuo mikrofon pod nos, a drugi ga je uperio prema meni poput pištolja.

Bio sam ljutit poput glavne glumice čije su ime na plakatu ispisali sitnim slovima, no tada sam se prisjetio tko bih trebao biti. Nasmiješio sam se i polako se pomaknuo. Bonforte je dobro znao za činjenicu da se kretanje na snimci čini bržim nego što to doista jest; mogao sam si priuštiti da ovo odradim kako treba. "Gospodine Bonforte, zašto ste otkazali tiskovnu konferenciju?"

"Gospodine Bonforte, tvrdi se da od Velike skupštine namjeravate tražiti da odobri Marsovcima punopravno državljanstvo Carstva; hoćete li komentirati?"

"Gospodine Bonforte, kako brzo ćete zatražiti izglasavanje povjerenja sadašnjoj vladi?"

Podigao sam ruku sa štapom i osmjehnuo se. "Jedno po jedno, molim! Koje je bilo prvo pitanje?"

Jasno, svi su mi odgovorili uglas; dok su dogovorili tko je prvi ja sam uspio dobiti nekoliko trenutaka u kojima se nisam morao ni za što izjasniti. U tom trenutku je dojurio Bili Corpsman. "Imajte srca, momci. Šef je imao težak dan. Ja sam vam rekao sve što vam je trebalo."

Okrenuo sam dlan prema njemu. "Bille, mogu žrtvovati minutu ili dvije. Gospodo, upravo sam na odlasku, ali pokušat ću ukratko odgovoriti na vaša postavljena pitanja. Koliko znam sadašnja vlada ne planira nikakvu revalorizaciju odnosa Marsa prema Carstvu. S obzirom na to da nisam za to nadležan, predlažem vam da pitate gospodina Quirogu. Na pitanje kako brzo će opozicija tražiti izglasavanje povjerenja, sve što mogu reći jest to da ništa nećemo

pokretati dok nismo sigurni u pobjedu - a o tome znate isto koliko i ja."

Netko reče: "Niste nam baš mnogo rekli, zar ne?"

"Nisam imao niti namjeru", odvratio sam, ublaživši svoj odgovor smiješkom. "Postavite mi pitanja na koja mogu odgovoriti, pa ću to i učiniti. Ako me pitate stvari tipa 'jeste li prestali tući svoju ženu', ja ću vam pružiti isto takve odgovore." Oklijevao sam, prisjećajući se da Bonforte ima reputaciju iskrenosti i otvorenosti, pogotovo prema novinarima.

"No, ne pokušavam vas zavlačiti. Svi znate zašto sam danas ovdje. Dopustite mi da kažem sljedeće - ako želite možete me i citirati." Prekopao sam po sjećanju i izvukao prikladne dijelove Bonforteovih govora koje sam proučavao.

"Pravo značenje onog što se danas dogodilo nije u počasti pruženoj pojedincu. Ovo" - zamahnuo sam marsovskim štapom - "je dokaz da dvije velike rase mogu uz pomoć razumijevanja premostiti jaz različitosti. Naša se vlastita rasa širi put zvijezda. Otkrit ćemo -već smo otkrili - da smo brojčano nadmašeni.

Ako želimo uspjeti u našem širenju prema zvijezdama, moramo postupati pošteno i ponizno, te otvorena srca. Čuo sam kako se govori da će naši marsovski susjedi pokoriti Zemlju pružimo li im priliku. To su gluposti; Zemlja nije pogodna za Marsovce. Zaštitimo ono što je naše - i ne dopustimo da nas zavedu strah i mržnja, zbog kojih bismo mogli učiniti glupe poteze. Zvijezde nikada nećemo pokoriti ograničenim umovima; moramo biti veliki poput samog svemira."

Novinar je podigao obrvu. "Gospodine Bonforte, čini mi se da sam taj govor čuo već prošle veljače."

"Čut ćete ga i sljedeće veljače. Također i u siječnju, ožujku i svim ostalim mjesecima. Istinu ne možemo dovoljno često ponavljati." Pogledao sam prema čuvaru izlaza i dodao: "Žao mi je, ali sada moram ići - ili ću propustiti svoj let." Okrenuo sam se i prošao kroz vrata, a nakon mene Penny.

Ukrkali smo se u malo olovom oklopljeno terensko vozilo čija su se vrata s uzdahom zatvorila. Automobil je bio automatiziran pa se nisam morao pretvarati pred vozačem; bacio sam se u sjedalo i opustio: "Fiju!"

"Mislim da si bio odličan", rekla je Penny ozbiljno.

"Krenulo mi je nizbrdo kad je onaj primijetio da sam kopirao govor."

"Izvukao si se. Bilo je inspirativno. Ti - ti si zvučao poput njega."

"Je li ondje bio itko koga sam trebao nazvati po imenu?"

"Baš i ne. Možda jedan ili dvojica, ali sigurno to nisu očekivali kad si se toliko žurio"

"Našao sam se u škripcu. Onaj čuvar na ulazu i njegovo prtljanje s putovnicama. Penny, mislio sam da će prije biti kod tebe nego kod Daka."

"Nisu kod Daka. Svatko od nas nosi svoju sa sobom." Posegnula je u torbu i izvukla malenu knjižicu. "Imala sam svoju - ali nisam se usudila to priznati."

"Ha?"

"On je svoju imao kod sebe kad su ga uhvatili. Nismo se usudili tražiti zamjensku - ne u ovom trenutku."

Odjednom sam postao strašno umoran.

Bez daljnjih uputa od Daka i Roga nastavio sam sa svojom ulogom tijekom putovanja šatlom i ukrcaja na *Toma Painea*. Nije mi bilo teško. Jednostavno sam otišao ravno u vlasnikovu kabinu i proveo duge i mukotrpne sate u bestežinskom stanju, grizući nokte i pitajući se što se događa na površini. Uz pomoć tableta protiv mučnine konačno sam uspio utonuti u nemiran san - što je bila pogreška, jer sam imao čitavu seriju noćnih mora s novinarima koju su upirali u mene prstom, policajcima koji su me dodirivali po ramenu i Marsovcima koji su u mene usmjeravali svoje štapove. Svi su znali da sam prevarant i samo su se još svađali tko će od njih dobiti povlasticu da me dohvati i baci u tamnicu.

Probudilo me trubljenje alarma pred ubrzanje. Dakov vibrantni bariton je zagrmio: "Prvo i posljednje upozorenje! Jedna trećina gravitacije! Za jednu minutu!" Brzo sam se odvikao do svojeg ležaja i čvrsto se primio. Osjećao sam se mnogo bolje kad se uključila; jedna trećina gravitacije nije mnogo, mislim da je otprilike isto toliko i na površini Marsa, ali dovoljno da umiri želudac i pretvori pod u ono što jest.

Nakon nekih pet minuta Dak je pokucao pa ušao u trenutku kad sam krenuo prema vratima. "Zdravo, Šefe."

"Zdravo Dak. Drago mi je što si se vratio."

"Ne onoliko koliko je to meni drago", rekao je umorno. Odmjerio je moj ležaj. "Mogu li se malo ispružiti?"

"Samo daj."

To je i učinio pa uzdahnuo. "Kriste, što sam crknut! Mogao bih spavati tjedan dana ...mislim da i budem."

"Obojica bismo to mogli. Uh ...Jeste li ga doveli na brod?"

"Da. Koja ludnica!"

"Mogu misliti. Ipak, zacijelo je bilo lakše izvesti ovakav posao u maloj i neformalnoj luci kao što je ova, nego sve one vratolomije koje si odradio na Jeffersonu."

"Ha? Ne, ovdje je bilo mnogo teže."

"Molim?"

"Logično. Ovdje svatko poznaje svakoga - a ljudi brbljaju." Dak se kiselo nasmije. "Unijeli smo ga na brod kao kutiju smrznutih škampa. Čak smo morali platiti i carinu."

"Dak, kako je on?"

"Pa ..." on se namršti. "Doktor Capek kaže da će se potpuno oporaviti - pitanje je samo vremena." Naglo je dodao: "Da mi je dohvatiti one štakore! Kad vidiš što su mu napravili, dođe ti da se slomiš i plačeš - a morali smo ih pustiti da se izvuku - za njegovo dobro."

Dak je i sam gotovo zaplakao. Blago sam rekao: "Shvatio sam prema Pennynoj priči da su ga poprilično izmrcvarili. Je li jako ozlijeđen?"

"Molim? Krivo sije razumio. Osim što je prijav i što mu je potrebno brijanje, uopće fizički nije ozlijeđen."

Glupo sam ga pogledao. "Mislio sam da su ga prebili. Bejzbol palicom ili nešto tome slično."

"Više bih volio da je tako! Koga briga za nekoliko slomljenih kostiju? Ne, ne, nevolja je u tome što su učinili njegovom umu."

"Oh ..." Postalo mi je mučno. "Pranje mozga?"

"Da. Da i ne. Nisu morali pokušati natjerati ga da progovori jer on ionako ne zna nikakve tajne koje bi mogle biti od ikakve političke važnosti. Oduvijek je sve radio javno i to svi znaju. Vjerojatno su se time poslužili samo da bi ga držali pod kontrolom, kako im ne bi pokušao pobjeći."

Nastavio je: "Dok kaže da misli kako su koristili minimalnu dnevnu dozu, toliko da ga drže smirenim, sve do trenutka kad su ga pustili. Tada su mu ubrizgali količinu koja bi i slona pretvorila u slinavog idiota. Prednji režnjevi njegova mozga mora da su natopljeni kao spužva za kupanje."

Postalo mi je toliko mučno da nije bilo drago što nisam ništa jeo. Jednom sam čitao nešto na tu temu; toliko mi je mrska da me fascinira. Po meni je sasvim nemoralno i ponižavajuće, u jednom posvemašnjem kozmičkom smislu, igrati se s ljudskom osobnosti. Umorstvo je u usporedbi čist zločin, nepodopština.

'Pranje mozga' je izraz koji nas proganja još od komunističkog pokreta u Kasnom mračnom razdoblju; prvo je primijenjeno za slamanje ljudske volje i mijenjanje njegove osobnosti uz pomoć fizičkog ponižavanja i suptilnog mučenja.

No, to može potrajati mjesecima; kasnije su otkrili 'bolji' način, onaj koji čovjeka u sekundi pretvara u blebetavog idiota - jednostavnim uštrcavanjem bilo kojeg od nekoliko derivata kokaina izravno u prednje moždane režnjeve.

Jeziva praksa je u početku bila razvijena za zakonsku uporabu, kako bi se umirili uznemireni pacijenti i postali podobniji za psihoterapiju. Kao takva, predstavljala je napredak u humanosti jer se koristila umjesto lobotomije - 'lobotomija' je pojam gotovo isto toliko staromodan koliko i 'pojas nevinosti', ali to je postupak u kojem se čačka nožem po ljudskom mozgu na takav način da mu se uništi njegova osobnost bez da ga se ubije. Da, doista se to radilo - kao što su i batinanjem 'istjerali vruga'.

Komunisti su do učinkovite tehnike razvili novo pranje mozga uz pomoć droga, a kad više nije bilo komunijara, dodatno su je ulažila Zdržena braća. Do te mjere da su mogli čovjeku dati ili toliko laganu dozu da je samo bio prijemljiviji naredbama - ili ga tako nafilati da je postao nesvjesna masa protoplazme - sve u sveto ime 'bratstva'. Na kraju krajeva, ne možeš imati 'bratstvo' ako je netko dovoljno tvrdoglav i poželi imati vlastite tajne, zar ne? Pa onda, ima li boljeg načina da budeš siguran kako ništa od tebe neće skrivati od toga da mu se nabije igla pokraj jabučice oka i ubrizga koktelčić izravno u mozak? 'Ne možeš napraviti omlet, a da ne razbiješ jaja.' Zločinačke mudrosti - bah!

Jasno, već dugo, dugo vremena ta je metoda protuzakonita, osim u terapijske svrhe i uz izričiti pristanak suda. Međutim, kriminalci se njome i dalje koriste, a ni policija katkad nije baš sasvim nevina po tom pitanju, jer zatvorenici lakše progovore, a metoda ne ostavlja ama baš nikakve tragove. Žrtvi čak može biti rečeno da zaboravi što mu je učinjeno.

Većinu toga već sam znao kad mi je Dak rekao što se dogodilo Bonforteju, a ostatak sam saznao iz brodske enciklopedije Batavije. Pogledajte članak o 'Psihičkoj integraciji' i onaj pod 'Mučenjem'.

Odmahnuo sam glavom i pokušao iz nje izbaciti noćne more. "Ali oporavit će se?"

"Dok kaže da droga ne mijenja moždanu strukturu; samo je paralizira. Kaže, također, da s vremenom krvotok pokupi drogu i odnese je do bubrega, a onda izađe iz tijela. No, treba vremena." Dak me odmjeri. "Šefe?"

"Ha? Nije li vrijeme da odbacimo to 'Šefe', ha? On se vratio."

"O tome sam i htio razgovarati. Hoće li ti biti preveliki problem da nastaviš s ulogom još neko kraće vrijeme?"

"Ali zašto? Ovdje nema nikog osim nas domaćih."

"To baš i nije točno. Lorenzo, uspjeli smo nekako zadržati tajnu za sebe. Tu smo ti i ja." Računao je na prste. "Onda su tu Dok, Rog i Bili. I jasno, Penny. Na Zemlji je još jedan čovjek po imenu Langston, kojeg nisi upoznao. Mislim da Jimmie Washington sumnja, ali to ni vlastitoj majci ne bi otkrio u gluho doba noći. Ne znamo koliko ih je sudjelovalo u otmici, ali sigurno ne mnogo, u to možeš biti siguran. U svakom slučaju, oni se neće usuditi progovoriti - najsmješnije je to što više niti ne mogu dokazati da je ikada nestao, čak i da to žele. Moja poanta je sljedeća: ovdje na *Tommieju* to ne znaju ni posada ni svi besposličari. Stari moj, kako bi bilo da i dalje glumiš, da te svakoga dana vidi posada, Jimmiejeva djevojka i slični - dok se on ne oporavi? Ha?"

"Mmm ... ne vidim zašto ne. Koliko će to dugo trajati?"

"Za vrijeme puta natrag. Ići ćemo polako, ne prevelikom brzinom. Uživat ćeš."

"Okej. Dak, ovo mi ne moraš dodatno platiti. Radim ovo jer mrzim pranje mozga."

Dak poskoči i potapša me po ramenu.

"Ti si moj tip čovjeka, Lorenzo. Ne brini za svoju plaću; to će biti sređeno." Njegovo ponašanje naglo se promijenilo. "Vrlo dobro, Šefe. Vidimo se ujutro, gospodine."

No, jedna je stvar vodila k drugoj. Ubrzanje kojim smo krenuli nakon Dakova povratka predstavljalo je samo malu promjenu orbite, pomičući je dalje gdje je bila manja šansa da će novinske agencije poslati šatl koji će pratiti našu priču. Probudio sam se u bestežinskom stanju, popio pilulu i uspio pojesti doručak. Nešto kasnije pojavila se Penny. "Dobro jutro, gospodine Bonforte."

"Dobro jutro, Penny." Kimnuo sam glavom u smjeru gostinske sobe. "Ima li vijesti?"

"Ne, gospodine. Zasad je sve isto. Imate pozdrave od kapetana koji vas moli da mu se, ako vam ne bi bilo teško, pridružite u njegovoj kabini."

"Naravno." Penny me slijedila. Dak je stajao s petama zakačenim za svoj stolac kako bi ostao na mjestu; Rog i Bili vezali su se za kauč.

Dak se osvrne pa reče: "Hvala vam što ste došli, Šefe. Potrebna nam je pomoć."

"Dobro jutro. O čemu se radi?"

Clifton odgovori na moj pozdrav, svojim uobičajenim svečanim poštovanjem, nazvavši me Šefe; Corpsman je samo kimnuo glavom. Dak nastavi: "Da bi se ova zbrka popravila sa stilom morao bi se još jednom pojaviti u javnosti."

"Ha? Mislio sam - "

"Samo malo. Televizijske mreže danas su od tebe očekivale jedan poduži govor s osvrtom na jučerašnje događaje. Mislio sam da ga Rog namjerava otkazati, ali ga je Bili ipak pripremio. Pitanje je hoćeš li ga ti održati?"

Nevolja prilikom usvajanja mačke je ta što ona uvijek ima i mačiće. "Gdje? U Goddard gradu?"

"Ah, ne. U tvojoj kabini. Preusmjerit ćemo ga u Phobos; oni ga mogu odaslati na Mars i Novu Bataviju gdje će ga pokupiti zemaljske mreže i prenijeti na Veneru, Ganimed i drugdje. Unutar četiri sata prijenos će vidjeti čitav sustav, a ti se nećeš morati pomaknuti iz svoje kabine."

Ima nešto veoma privlačno kod tih velikih mreža. Nastupio sam na njoj samo jednom i tada su moj nastup toliko srezali da mi se lice vidjelo samo dvadeset i sedam sekundi. Sada bih čitavu mrežu imao samo za sebe...

Dak je pomislio kako sam neodlučan pa je dodao: "Neće biti zahtjevno jer smo tako opremljeni da sve možemo obaviti na *Tommieju*. Najprije možemo pregledati snimku i izrezati ako što bude potrebno."

"Pa - dobro. Imaš li tekst, Bille?"

"Da."

"Daj mi da vidim."

"Kako to misliš? Dobit ćeš ga na vrijeme."

"Nije li u tvojoj ruci?"

"Pa, je."

"Onda mi daj da ga pročitam."

Corpsman je djelovao uzrujano. "Dobit ćeš ga sat vremena prije snimanja. Te stvari bolje ispadnu ako zvuče spontano."

"Spontanost je stvar pažljivih priprema, Bille. To mi je posao pa znam."

"Jučer je na uzletištu ispalo dobro i bez priprema. Ovo je ista stvar; želio bih da ovo napraviš na isti način." Bonforteova osobnost izbijala je sve jače kako je Corpsman zavlačio; mislim da je Clifton shvatio da ću se razbjesnjeti jer je rekao: "Ah, za boga miloga, Bille! Daj mu taj govor."

Corpsman je otpuhnuo i bacio mi papire. U bestežinskom stanju oni su raširivši se zaplovili zrakom. Penny ih je sakupila te mi ih dodala. Zahvalio sam joj se i, ne rekavši ništa više, započeo čitati.

Preletio sam ga onom brzinom koja će mi biti potrebna da ga izgovorim. Konačno sam završio i podigao pogled.

"Onda?" upitao je Rog.

"Otprilike pet minuta je posvećeno usvajanju. Ostatak je objašnjavanje politike Ekspanzionističke stranke. Vrlo slično govorima koje sam čuo dok sam učio."

"Da", složio se Clifton. "Usvajanje je udica na koju smo objesili sve ostalo. Kao što znaš, očekujemo da ćemo uskoro progurati izglasavanje povjerenja."

"Razumijem. Ne možete propustiti niti jednu priliku. Pa, to je u redu, ali..."

"Ali što? Što te brine?"

"Pa - uvjerljivost. Na nekoliko mjesta treba promijeniti formulaciju rečenice. Nije u njegovom stilu."

Corpsman je eksplodirao riječima neprikladnim za uši jedne dame; uputio sam mu hladan pogled. "Slušaj sada, Smythe", nastavio je, "tko zna kako bi nešto Bonforte rekao? Ti? Ili čovjek koji mu piše govore već posljednjih četiri godine?"

Pokušao sam se smiriti; imao je pravo. "Unatoč tomu to je ipak slučaj", odgovorio sam, "rečenica koja djeluje dobro na papiru možda neće dobro djelovati izgovorena. Gospodin Bonforte je odličan govornik, to sam već naučio. Može stati uz bok Websteru, Churchillu i Demostenu - grandiozne stvari izražene jednostavnim riječima. Uzmimo sad na primjer ovu riječ 'beskompromisno', koju si upotrijebio dva puta. Možda bih to i rekao, ali višesložne riječi su mi slaba točka; znači da volim pokazivati svoje literarno obrazovanje. Međutim, gospodin Bonforte bi rekao 'tvrdoglavo' ili 'kao mazga' ili 'svoje glav'. Razlog tome je, naravno, što mnogo učinkovitije prenose emocije."

"Ti se pobrini da to učinkovito izrecitiraš! Meni prepusti brigu oko odabira riječi."

"Ne razumiješ, Bille. Baš me briga je li govor politički utjecajan ili nije; moj posao je da dobro odglumim svoju ulogu. A to ne mogu učiniti ako svom liku stavljam u usta riječi koje on nikada ne bi upotrijebio; zvučalo bi usiljeno i patvoreno kao da koza progovori grčki. No, ako govor pročitam riječima koje bi on upotrijebio, automatski će postati učinkovit. On doista jest veliki govornik."

"Slušaj, Smythe, nisi unajmljen da pišeš govore. Unajmljen si da .."

"Stani Bille!" prekinuo ga je Dak. "I malo lakše s tim 'Smytheom'. Onda Roge? Što kažeš?"

Clifton reče: "Koliko sam razumio, Šefe, vaša jedina zamjerka su neke fraze?"

"Pa, da. Također bih predložio da se izbaci osobno napadanje gospodina Quiroge, te insinacije o njegovim financijskim pomagačima. Meni to nimalo ne liči na pravog Bonfortea."

Ostao je iznenađen. "Taj dio sam ja ubacio. Ali možda si u pravu. On ljudima uvijek radije vjeruje." Nekoliko je trenutaka ostao šutjeti. "Učini promjene kako misliš da bi trebalo. Onda ćemo to snimiti i pregledati. Uvijek možemo izrezati snimku - ili je ne moramo uopće emitirati 'zahvaljujući tehničkim poteškoćama'." Mrko se nasmiješio. "Tako ćemo učiniti, Bille."

"Prokletstvo, ovo je smiješan primjer ..."

"Tako će biti, Bille."

Corpsman je veoma naglo napustio prostoriju. Clifton uzdahne. "Bili je oduvijek mrzio pomisao da bi mu itko osim gospodina B-a davao upute. Pa ipak, on je sposoban čovjek. Uh, Šefe, koliko brzo ćete biti spremni za snimanje? Spajamo se u četrnaest nula nula."

"Ne znam. Bit ću spreman na vrijeme."

Penny me slijedila u ured. Kad je zatvorila vrata, rekoh: "Penny, dijete, neću te trebati slijedećih sat vremena. Ali mogla bi Doka zatražiti još onih tableta. Možda će mi biti potrebne."

"Da, gospodine." Odlebdjela je leđima okrenutim prema vratima. "Šefe?"

"Da, Penny?"

"Samo sam htjela reći da ne vjerujete tome da Bili piše njegove govore!"

"I nisam. Čuo sam ih - a i pročitao sam ovo."

"Ah, Bili često piše natuknice. Kao i Rog. Katkad sam to čak i ja radila. On - on će upotrijebiti bilo čije ideje ako misli da su dobre. No, kad drži govor, onda je on samo njegov, baš svaka riječ."

"Vjerujem ti. Volio bih da je ovaj napisao unaprijed."

"Samo dajte sve od sebe!"

To sam i učinio. Započeo sam jednostavnom upotrebom sinonima, ubacujući snažne germanske riječi umjesto 'neprobavljivih' latinskih lomitelja jezika. Tada sam se uzbudio, pocrvenjevši u licu i sve poderao na komadiće. Strašno je zabavno kad se glumac petlja u tekst; za takvo što nema često prilike.

Nitko mi osim Penny nije bio publika i zatražio sam od Daka da se pobrine kako me se ne bi moglo čuti nigdje na brodu - iako sumnjam da me taj gorostas preveslao i da me sam slušao. U prve tri minute natjerao sam Penny u plač; do vremena kad sam završio (nakon dvadeset i osam i pol minuta, taman u vrijeme da se najavi govor,

bila je slomljena). Nisam se petljao izravno u ekspanzionističku doktrinu, kao što ju je to promovirao njezin službeni poslanik, uvaženi i uvaženi John Joseph Bonforte; jednostavno sam rekonstruirao njegovu poruku i način na koji ju je prenosio, većinom iz fraza njegovih prijašnjih govora. Evo i nečeg neobičnog - vjerovao sam u svaku riječ koju sam izgovarao.

E, čovječe, kakav je to bio govor!

Kasnije smo svi slušali snimku, zajedno s video snimkom. Bio je prisutan i Jimmie Washington, zbog čega je Bili Corpsman ostao tih. Kad je bilo gotovo upitao sam: "Što kažeš, Rog? Moramo li štogod izrezati?"

Izvadio je cigaru iz usta i rekao: "Ne. Želite li moj savjet, Šefe, ostavite to kako jest."

Corpsman je ponovno napustio prostoriju - ali zato mi je prišao gospodin Washington sa suzama u očima - suze su neugodna stvar u bestežinskom stanju; nemaju kamo otići. "Gospodine Bonforte, ovo je bilo predivno."

"Hvala, Jimmie."

Penny nije mogla ništa izustiti.

Nakon toga sam se opustio; napeta izvedba me ostavlja iscrpljenim. Spavao sam više od osam sati kad me probudio razglas. Privezao sam se za ležaj - mrzim lebdjeti dok spavam u bestežinskom stanju - tako da se nisam morao pomicati. Ali nisam znao jesmo li krenuli pa sam nazvao kontrolnu sobu između prvog i drugog upozorenja. "Kapetane Broadbent?"

"Samo trenutak, gospodine", začuo sam Epsteinov odgovor.

Tada je preuzeo Dakov glas. "Da, Šefe? Krenuli smo prema rasporedu - u skladu s vašim naredbama."

"Ha? Ah, da, naravno."

"Vjerujem da je gospodin Clifton na putu prema vašoj kabini."

"U redu, kapetane." Zavalio sam se natrag i čekao.

Čim smo ubrzali na jednu gravitaciju, ušao je Rog Clifton; na licu mu je bio zabrinut izraz kojeg nisam mogao odgonetnuti - u jednakim omjerima ocrtavali su mu se trijumf, zabrinutost i zbnjenost. "Što je, Rog?"

"Šefe! Pretekli su nas! Quirogina vlada je dala ostavku!"

Sedam

Još sam uvijek bio mamuran od sna; stresao sam glavom pokušavši je razbistriti. "Što si se toliko uzvrtio, Roge? To si pokušavao ostvariti, zar ne?"

"Pa, da, jesam. Ali..." Stao je.

"Ali što? Ne shvaćam. Vi momci već godinama radite i spletkarite ne biste li to ostvarili. Sada ste pobijedili - a izgledate kao mladenka koja nije sigurna što će reći pred oltarom. Zašto? Nevaljalci su ispali i sada će božja dječica doći na svoje. Ne?"

"Uh - ne baviš se baš mnogo politikom."

"Znaš da je tako. Kad sam se jednom prijavio za vođu izvidnice u svojoj izviđačkoj skupini, dobro su me izdrilali. To me izliječilo."

"Pa, vidiš, tajming je najvažniji."

"Tako je govorio i moj otac. Slušaj sad, Rog, da ste mogli birati, biste li odabrali da je Quiroga i dalje na dužnosti? Rekao si da vas je 'pretekao'."

"Dopusti da objasnim. Ono što smo uistinu željeli je to da dođe do izglasavanja povjerenja i da mi pobijedimo, te da ih time prisilimo na izbore - ali u vrijeme koje mi odaberemo, kad procijenimo da možemo pobijediti na izborima."

"Aha. I vi mislite da ih sada ne možete dobiti? Mislite da će se Quiroga vratiti na svoju funkciju na idućih pet godina - ili da će to svakako učiniti Stranka čovječnosti?"

Clifton je djelovao zamišljeno. "Ne, mislim da su naši izgledi da pobijedimo na izborima poprilično dobri."

"Ha? Možda se još nisam sasvim razbudio. Zar ne želite pobijediti?"

"Naravno da želimo. No, zar ne uviđaš što nam je njegova ostavka učinila?"

"Očigledno ne."

"Pa, stranka koja je na vlasti može odrediti opće izbore u bilo koje vrijeme unutar pet godina određenih ustavnim ograničenjem. Obično se obraćaju ljudima kad im se čini da je to za njih najpovoljnije vrijeme. Međutim, ne daju ostavke između objave i izbora osim ako na to nisu prisiljeni. Razumiješ li me?"

Koliko god se slabo razumio u politiku, shvatio sam da se događaj doista čini pomalo neobičnim. "Valjda."

"No, u ovom slučaju Quirogina vlada je odredila vrijeme općih izbora, a potom dala ostavku puštajući Carstvo bez vlade. Stoga vladar mora sazvati nekog drugog tko će oformiti 'privremenu' vladu koja će obnašati dužnost do izbora. Prema zakonu on može odabrati bilo kojeg člana Velike skupštine, ali s obzirom na strogi konstitucionalni presedan nema baš izbora. Kad vlada da ostavku - u cjelini, a ne da samo prerasporedi ljude - tada vladar mora pozvati vođu opozicije kako bi oformio privremenu vladu. Našem je sustavu to prijeko potrebno; čineći ostavku nečim većim od puke geste. Mnoge druge metode isprobane su u prošlosti; uz pomoć nekih od njih vlade su se mijenjale brzo kao donji veš. Međutim, naš sadašnji sustav osigurava odgovornost vlade."

Toliko sam bio zaokupljen pokušavajući uvidjeti sve implikacije, da mi je gotovo promakla njegova sljedeća opaska. "Stoga je, naravno, car pozvao gospodina Bonfortea u Novu Bataviju."

"Ha? Novu Bataviju? Zbilja!" Razmišljao sam o tome kako nikada nisam vidio carsku prijestolnicu. Jedan jedini put kad sam bio na Mjesecu ostao sam, zahvaljujući nestalnoj prirodi svoje profesije, bez vremena i novca za izlete. "Znači zato smo krenuli? Pa, svakako mi nije krivo. Pretpostavljam da uvijek možete pronaći način da me pošaljete kući ako se *Tommy* i ne bude tako skoro vraćao na Zemlju."

"Što? Za boga miloga, nemoj se sada oko toga zabrinjavati. Kad dođe vrijeme, kapetan Broadbent će pronaći način da te dopremi kući."

"Žao mi je. Zaboravljam da imate važnije stvari na pameti, Rog. Jasno, nestrpljiv sam vratiti se kući sada kad je posao obavljen. Ali nekoliko dana ili čak mjeseci na Luni nisu bitni. Nemam nikakvih hitnih obaveza. Ipak, hvala što si mi javio novosti." Proučavao sam mu lice. "Rog, djeluješ zabrinuto kao sam vrag."

"Ne shvaćaš li? Car je pozvao gospodina Bonfortea. Čovječe, car! A gospodin Bonforte nije u stanju pojaviti se na audijenciji. Riskirali su jedan potez - ali možda su nas zarobili u šah-matu!"

"Molim? Čekaj sad malo. Uspori. Vidim kamo ciljaš - ali, slušaj prijatelju, nismo na Novoj Bataviji. Nalazimo se stotinama milijuna

kilometara dalje, ili bolje rečeno dvije stotine milijuna ili koliko god. Doktor Capek će ga privesti k sebi i pripremiti ga da tada bude u stanju sam govoriti. Nije li tako?"

"Pa - nadamo se."

"Ali nisi siguran?"

"Ne možemo biti sigurni. Capek kaže da postoji malo kliničke dokumentacije vezane za tako goleme doze. Sve zavisi o kemiji tijela svakog pojedinca i o točnom načinu na koji je droga upotrijebljena."

Odjednom sam se sjetio situacije kad mi je moja zamjena podvalila snažan purgativ netom prije predstave. (Ali ja sam bez obzira na to odigrao svoju ulogu, što dokazuje nadmoćnost uma nad tijelom - a onda sam ga dao otpustiti). "Rog - nisu mu dali tu zadnju, nepotrebno veliku dozu iz pukog sadizma - nego da uzrokuju upravo ovu situaciju!"

"I ja tako mislim. Kao i Capek."

"Hej! U tom slučaju to znači da je sam Quiroga čovjek koji stoji iza otmice - i da nam gangster vodi Carstvo!"

Rog odmahne glavom. "Ne nužno. Čak ni jako vjerojatno. Ali to doista znači da iste one sile koje kontroliraju aktiviste također kontroliraju i ustroj Stranke čovječnosti. Ali njima se ne može ništa prišiti; oni su nedodirljivi i super-ugledni. Pa ipak, mogli su javiti Quirogi da je došlo vrijeme da se prevrne i pravi mrtav - i natjerati ga da to i napravi. Gotovo sigurno", nastavio je, "ne dajući mu uopće naznaku koji je pravi razlog da je baš sada pravi trenutak."

"Kriminal! Hoćeš mi reći da bi se prvi čovjek Carstva pokorio i samo tako dao ostavku? Samo zato što mu je netko iz sjene tako naredio?"

"Bojim se da upravo to mislim."

Odmahnuo sam glavom. "Politika je prljava igra!"

"Ne", odvrati ne popuštajući Clifton. "Ne postoji nešto što se zove prljava igra. Ali katkad čovjek naleti na prljave igrače."

"Ne vidim razliku."

"Razlika je golema. Quiroga je trećerazredni igrač i marioneta - moje je mišljenje da je marioneta zlikovcima. Ali kod Johna Josepha Bonforteja nema ničeg trećerazrednog i on nikada, nikada nije bio ničija marioneta. Kao sljedbenik, vjerovao je; kao vođa, vodio je iz uvjerenja!"

"Dopuštam ispravku", rekao sam ponizno. "Pa, što ćemo učiniti? Hoće li Dak usporiti *Tommieja* kako bismo mu dali vremena da se oporavi prije nego stignemo na Novu Bataviju?"

"Ne možemo odugovlačiti. Ne moramo ići brže od jedne gravitacije; nitko neće očekivati od čovjeka Bonforteovih godina da nepotrebno napreže srce. Ali ne možemo otezati. Kad te car pozove, onda dođeš."

"I onda?"

Rog me pogleda ne odgovorivši. Postao sam napet. "Hej, Roge, bez nekih divljih zamisli! Ovo nema nikakve veze sa mnom. Ja sam svoje obavio, osim još ponekog pojavljivanja na brodu. Prljava ili ne, politika nije moja igra - samo me isplatite i pošaljite kući, a ja vam jamčim da se nikad neću ni prijaviti za glasanje!"

"Vjerojatno nećeš morati ništa raditi. Doktor Capek će ga gotovo sigurno dovesti u red. No, to ionako ne bi bilo ništa teško - ne kao ceremonija usvajanja - samo audijencija kod cara i -"

"Cara!" Gotovo sam zavrištao. Kao i većina Amerikanca nisam se razumio u plemstvo, pa u srcu čak nisam zapravo ni odobravao takvu vrstu institucije - i osjećao sam pritajeno, nepriznato strahopoštovanje prema kraljevima. Na kraju krajeva, mi Amerikanci smo ušli na stražnja vrata. Kad smo zamijenili pridruženi status radi prednosti koju pruža puno pravo glasa u svim poslovima Carstva, izričito je bilo dogovoreno da se neće dirati u naše lokalne institucije, naše ustrojstvo i tako dalje - i prešutno je dogovoreno da niti jedan član carske obitelji neće nikada posjetiti Ameriku. Možda je to loše. Da smo naviknuti na carsku obitelj, možda tada ne bismo bili toliko njima impresionirani. U svakom slučaju, notorna je glupost to što je 'demokratskim' američkim ženama više stalo od ikoga drugoga da budu predstavljene na dvoru.

"Samo polako", odgovorio je Rog. "Vjerojatno uopće neće biti potrebe. Samo želimo biti pripravi. Ono što pokušavam reći jest to da 'privremena' vlada nije problem. Ona ne može provesti nikakve zakone ili promjene političkih stavova. Ja ću se za sve pobrinuti - ako bi išta trebali učiniti - to je formalno pojavljivanje pred kraljem Willemom - i možda na jednoj ili dvije kontrolirane tiskovne konferencije, zavisno od toga kad će njemu biti bolje. Ono što si već napravio je bilo mnogo teže - i bit ćeš plaćen trebali te mi još ili ne."

"Prokletstvo, novac s tim nema nikakve veze! Nego - no, rečeno riječima jednog poznatog glumca iz povijesti: Ne računajte na mene."

Prije nego što je Rog dospio odgovoriti, Bili Corpsman je bez kucanja uletio u moju kabinu, pogledao nas i oštro rekao Cliftonu: "Jesi li mu rekao?"

"Da", potvrdio je Clifton. "Odbio je posao."

"Ha? Gluposti!"

"Nisu gluposti", odgovorio sam, "i usput budi rečeno, Bille, vrata kroz koja si upravo ušao na sebi imaju jedan lijepi znak koji kaže da najprije pokucaš. Pristojan običaj je da čovjek onda prvo pokuca i upita: 'Je li slobodno?' Volio bih kad bi to mogao upamtiti."

"Ah, za boga miloga! U žurbi smo. Kakvo je to mlaćenje prazne slame da odbijaš?"

"Nije mlaćenje prazne slame. Ovo nije posao koji sam potpisao."

"Besmislica! Možda si preglup da shvatiš, Smythe, ali preduboko si zaglibio da bi se sada mogao izvući. Radi tvojeg zdravlja."

Prišao sam mu i zgrabio ga za ruku. "Prijetiš li mi? Ako je tako, izađimo vam i riješimo to."

Otresao je moju ruku. "Na svemirskom brodu? Ti si zbilja priglup, zar ne? Nije li ti doprlo do tvog glupog mozga da si se sam uvalio u ovu zbrku?"

"Kako to misliš?"

"Želi reći", odgovorio je Clifton, "kako je uvjeren da je pad Quirogine vlade izravna posljedica govora kojeg si danas održao. Čak je i moguće da je u pravu. Međutim, to je posve nevažno. Bille, pokušaj biti donekle pristojan, hoćeš li? Nećemo ništa postići međusobnim podbadanjem."

Bio sam toliko iznenađen pretpostavkom da sam ja uzrokovao Quiroginu ostavku da sam zaboravio na svoju želju da Corpsmanu razbijem zube. Jesu li ozbiljno mislili? Svakako, govor je uistinu bio sjajan, ali jesu li takve posljedice moguće?

Pa, ako je tako, brzo je djelovao.

Rekao sam pitajući se: "Bille, ako sam dobro shvatio, prigovaraš mi zato jer je govor koji sam održao bio previše djelotvoran za tvoj ukus?"

"Ha? Vraga, ne! Govor je bio obično smeće."

"A tako? Ne možeš sad imati oboje. Želiš reći da je loš govor ostavio takav dojam da je otjerao Stranku čovječnosti s njihovog položaja. Jesi li na to mislio?"

Corpsman se činio zlovoljnim i počeo mi je odvrćati kad je uhvatio Cliftona kako suspreže smijeh. Namrštio se i ponovno mi krenuo odgovoriti - na kraju je slegnuo ramenima i rekao: "U redu, frajeru, dokazao si što si htio; govor možda nije imao nikakve veze s padom Quirogine vlade. Ipak, imamo posla. Onda, što sad to znači da ne želiš ponijeti svoj dio tereta?"

Pogledao sam ga, savladavši se - ponovno Bonforteov utjecaj; uloga smirenog čovjeka ima umirujući učinak. "Bille, opet ne možeš imati dvije stvari odjednom. Jasno i glasno si mi dao do znanja da me smatraš samo zaposlenikom. Prema tome, nemam nikakvih obaveza izvan opisa mojeg posla, kojeg sam obavio. Ne možeš me unajmiti za još jedan ako mi to ne odgovara. A ne odgovara mi."

Htio mi je odvratiti, ali sam ga otpilio. "To bi bilo sve. A sada izadi van. Ovdje nisi dobrodošao."

Ostao je zapanjen. "Što ti, dovraga, misliš tko si da mi možeš ovdje davati naređenja?"

"Nitko. Ama baš nitko, kao što si i sam rekao. No, ovo je privatna soba koju mi je dodijelio kapetan. Stoga, izlazi ili ću te izbaciti. Ne sviđa mi se tvoje ponašanje."

Clifton je tiho dodao: "Odlazi, Bille. Bez obzira na sve, ovo je zasada ipak njegova privatna kabina. Bolje je da odeš." Rog je oklijevao, a potom nadodao: "Mislim da bismo obojica trebali otići; čini se da ovo ne vodi nikuda. Ispričajte nas - Šefe?"

"Naravno."

Sjeo sam i porazmislio o tome nekoliko minuta. Bilo mi je žao što sam dopustio Corpsmanu da me donekle izbací iz takta; nije baš bilo dostojanstveno. Još jednom sam u glavi odvirtio film i uvjerio se kako osobno neslaganje s Corpsmanom nije nimalo utjecalo na moju odluku; donio sam je prije nego što se on uopće pojavio.

Začulo se oštro kucanje po vratima. Zapitao sam: "Tko je?"

"Kapetan Broadbent."

"Uđi, Dak."

Ušao je, sjeo i činilo se kao da ga nekoliko minuta najviše zanima igra vlastitim prstima. Na posljetku je podigao pogled i rekao: "Bi li

promijenio mišljenje kad bih tipa strpao u zatvor?"

"Ha? Na brodu postoji zatvor?"

"Ne. Ali ne bi bilo previše teško osmisliti jedan."

Oštro sam ga pogledao, pokušavajući shvatiti što se događa u toj njegovoj tvrdoj glavi. "Doista bi strpao Billa u zatvor kad bih ja to od tebe tražio?"

Dignuo je pogled, nakrivio obrvu i nakrivljeno se iscerio: "Ne. Čovjek ne postaje kapetan na osnovu takvog ponašanja. Takvu zapovijed ne bih primio čak niti od njega." Pokazao je glavom prema sobi u kojoj se nalazio Bonforte. "Neke odluke čovjek mora donijeti sam."

"Istina."

"Mmm - čujem da si i ti donio jednu."

"Točno."

"Tako znači. Kod mene si zaradio veliko poštovanje, stari moj. Kad sam te upoznao, zaključio sam da nisi ništa više od manekena i glumatala, i da u sebi nemaš ništa. Bio sam u krivu."

"Hvala."

"Zbog toga te neću moliti. Ali reci mi jednu stvar: ima li smisla trošiti vrijeme raspravljajući o razlozima? Jesi li dobro razmislio?"

"Odlučio sam, Dak. Ovo nije moja vrsta igre."

"Pa, možda si u pravu. Žao mi je. Pretpostavljamo kako nam preostaje jedino nada da će se na vrijeme oporaviti."

Ustao je. "Usput budi rečeno, Penny bi te voljela vidjeti ako ne misliš odmah na spavanje."

Nasmijao sam se s užitkom. "Samo 'usput budi rečeno', je li? Nije li to kriva fraza? Nije li sada doktor Capek na redu da me uvjerava?"

"Preskočio je svoj red; zauzet je gospodinom B-jem. No, poslao ti je poruku."

"Da?"

"Rekao je da ideš dovraga. Malo uvijenije, ali to je bila poanta."

"Doista? E pa reci ti njemu da ću mu sačuvati mjesto uz vatru."

"Može li Penny sada ući?"

"Ah, naravno! No, možeš joj reći da će izgubiti vrijeme; odgovor je i dalje 'ne'."

I tako sam se predomislio. Zbunio sam se, zašto bi se neki argument činio toliko logičnijim obavijen mirisom *Strasti džungle*?

Neću reći da je Penny upotrijebila ikakva nepoštena sredstva, čak ni suzu nije ispustila - nisam je ni dotaknuo - ali shvatio sam da gubim argumente, na kraju više nije ostao niti jedan. Moram priznati. Penny je tip osobe koja želi spasiti svijet i njezina iskrenost je zarazna.

Tesanje koje sam odradio na putu prema Marsu bilo je mačji kašalj naspram napornog učenja na koje sam se bacio putem prema Novoj Bataviji. Već sam bio upoznat s osnovnim karakteristikama; sada je bilo potrebno popuniti praznine, pripremiti se da budem Bonforte u gotovo svim situacijama. Iako sam se u osnovi pripremao za carsku audijenciju, kad stignemo na Novu Bataviju možda ću se morati susresti sa stotinama ili čak tisućama ljudi. Rog je isplanirao strategiju koja se zasnivala na nekoj vrsti zavlačenja, jer to je ionako uobičajeno za sve javne osobe koje žele odraditi posao kako treba; pa ipak, morat ću doći u kontakt s ljudima - javna osoba je javna osoba, od toga se ne može sakriti.

Uloga koju sam pokušavao odigrati bila je opasna poput točke hodanja po žici i mogla se odraditi jedino uz pomoć Bonforteovog Farleyspisa, možda najboljeg koji je ikada napravljen. Farley je bio politički menadžer dvadesetog stoljeća, Eisenhowerov ako se ne varam, a metoda koju je on izumio bavila se osobnim odnosima u politici i bila je isto toliko revolucionarna koliko i njemački izum stožerne hijerarhije u ratovanju. Ja za takvo pomagalo nisam nikad čuo, sve dok mi Penny nije pokazala Bonforteov.

To nije bilo ništa drugo nego spis s podacima o ljudima. Pa ipak, umjetnost politike i jesu ljudi. Ovaj je spis sadržavao svih, ili gotovo svih, tisuću tisuća ljudi koje je Bonforte susreo tijekom svoje duge karijere u javnom životu; svaki dosje sastojao se od onog što je on znao o dotičnoj osobi iz Bonforteovog osobnog kontakta.

Sve, ma koliko trivijalno - baš je to u stvari uvijek bilo na prvom mjestu: imena i nadimci žena, djece i kućnih ljubimaca, hobiji, ukusi u hrani i piću, predrasude, ekscentričnosti. Nakon toga slijedili su popisi datuma, mjesta i opaske vezane uz svaku priliku kad je Bonforte razgovarao s dotičnom osobom.

Ako je postojala, bila je priložena i fotografija. Mogli su, ali i nisu morali biti uneseni 'neslužbeni' podaci, tj. informacija koja se istraživala, a ne saznala izravno od Bonfortea. To je zavisilo o

političkoj važnosti pojedine osobe. U nekim slučajevima to je bila službena biografija koja je znala imati do tisuću riječi.

I Penny i Bonforte nosili su uz sebe minisnimače pokretane njihovom tjelesnom toplinom. Kad bi Bonforte ostao nasamo izdiktirao bi svoje utiske, ako je to prilika dopuštala - u zahodu, za vrijeme vožnje i slično; ako bi Penny bila s njim onda bi to učinila ona, uz pomoć snimača koji je bio kamufliran u ručni sat. Penny nije sama mogla prepisati i obraditi snimke; za to su bile zadužene dvije djevojke u službi Jimmieja Washingtona.

Kad mi je Penny pokazala Farleyspis, njegov opseg - koji je bio golem, s preko deset tisuća riječi ili više po snimci - te mi tada objasnila da on predstavlja osobne podatke o poznanicima gospodina Bonforte, zavrijecao sam (to znači zavrištao i zajecao u jednom), iz dubine duše.

"Za boga miloga, dijete! Pokušao sam ti reći da to nije moguće. Kako bi itko mogao upamtiti sve to?"

"Pa vi, jasno, ne možete."

"Rekla si mi da je to ono čega se on sjeća vezano za svoje prijatelje i poznanike."

"Ne sasvim. Rekla sam da je to ono čega bi se on želio sjećati. Ali s obzirom na to da ne može, nikako, ovo je način na koji to radi. Ne brinite se; ne morate sve zapamtiti. Samo želim da znate da vam je sve dostupno. Moj je posao da se pobrinem kako bi on imao barem minutu ili dvije da prouči potrebni spis prije sastanka s određenom osobom. Ako se pokaže potreba, mogu vas zaštititi na isti način."

Pregledao sam jedan tipični spis koji mije projicirala na stolni čitač. Vjerujem da se radilo o nekom gospodinu Saundersu iz Pretorije, iz Južne Afrike. Imao je buldoga po imenu Njuškalo Nasilnik, nekolicinu nezanimljivih potomaka i volio je malo stisnute limete u svom viskiju s ledom. "Penny, hoćeš reći da se gospodin B. pretvara da zna takve sitnice? Zvuči mi pomalo prijetvorno."

Umjesto da se naljutila što sam oblatio njenog idola, Penny je ozbiljno kimnula glavom. "I ja sam nekad tako mislila. Ali, ne gledate na to ispravno, Šefe. Zapišete li ikada telefonski broj nekog svog prijatelja?"

"Molim? Da, naravno."

"Je li to nepošteno? Hoćete li se ispričati svom prijatelju, jer tako malo marite za njega da mu ne možete zapamtiti broj?"

"Ha? U redu, predajem se. Uvjerila si me."

"To su stvari koje bi on volio zapamtiti, kad bi njegovo sjećanje bilo savršeno. S obzirom da nije tako, ovo nije ništa gore od podsjetnika na prijateljev rođendan - jer to upravo i jest to: golemi podsjetnik koji pokriva sve. No ima tu još nešto. Jeste li ikad upoznali neku doista važnu osobu?"

Pokušao sam se prisjetiti. Penny pritom nije mislila na veličine u kazališnoj profesiji; jedva da je bila svjesna da i takve pošto je. "Jednom sam susreo predsjednika Warfielda. Tada sam bio dijete od kojih deset ili jedanaest godina."

"Sjećate li se pojedinosti?"

"Dakako. Rekao je: 'Kako si slomio ruku, sine?', a ja sam mu odgovorio: 'Vozio sam se na biciklu, gospodine.' On mi je rekao: I meni se to dogodilo, no ja sam slomio ključnu kost."

"Mislite li da bi se on toga sjetio da je još uvijek živ?"

"Pa, ne."

"Možda i bi - možda bi vas imao unesenog u Farleyspis. Ovaj Farleyspis uključuje dječake te dobi zato što dječaci odrastaju i postaju muškarci. Stvar je u tome da vrhunski ljudi poput predsjednika Warfielda upoznaju više ljudi nego što ih mogu upamtiti. Svaka od tih bezimernih osoba sjeća se svog susreta s poznatim čovjekom i pamti ga do detalja. No, najvažnija osoba u svačijem životu je upravo on sam - i jedan političar to nikada ne smije zaboraviti. Stoga je pristojno, prijateljski i srdačno da političar ima način koji mu omogućava da se prisjeti stvari o drugim ljudima, sitnica koje će oni najvjerojatnije zapamtiti u vezi njega. U politici je to dapače - nužno."

Tražio sam od Penny da mi pokaže spis o kralju Willemu. Bio je prilično kratak, što me u početku razočaralo sve dok nisam zaključio da je to značilo da Bonforte nije najbolje poznavao cara i da ga je susreo samo nekoliko puta u veoma formalnim prilikama - Bonforteova prva služba vrhovnog ministra bila je u vrijeme prije smrti starog cara Fredericka. Nije postojala nikakva neslužbena biografija, već samo natuknica: 'Vidi pod Kuća Oranje'. Nisam pogledao - jednostavno nije bilo vremena pretraživati nekoliko

milijuna riječi vezanih uz carsku i predcarsku povijest. Uostalom, u školi sam imao veoma dobre ocjene iz povijesti. Sve što sam htio znati o caru bilo je ono što je o njemu znao Bonforte i nitko drugi.

Sinulo mi je da Farleyspis mora sadržavati svakoga tko je na brodu s obzirom da se radi o ljudima koje je Bonforte poznavao. Pitao sam o tome Penny. Činila se pomalo iznenađenom.

Uskoro sam ja bio taj koji je bio iznenađen. Na *Tomu Paineu* bilo je šestoro članova Velike skupštine. Rog Clifton i, jasno, gospodin Bonforte - ali prva stvar koja je pisala u Dakovom dosjeu bila je sljedeća: 'Broadbent, Darius K., počasni član Lige slobodnih putnika, viša klasa.' Također se spominjalo da ima doktorat iz fizike, da je prije devet godina osvojio drugo mjesto na Carskom prvenstvu u pucanju pištoljem, te da je izdao tri zbirke pjesama pod pseudonimom 'Acey Wheelwright'. Čvrsto sam odlučio da nikada više neću čovjeka ocjenjivati prema prvom dojmu.

Bonforteovim neurednim rukopisom stajala je opaska: 'Gotovo neodoljiv ženama - i obrnuto!'

Penny i doktor Capek također su bili članovi parlamenta. Kasnije sam shvatio da je čak i Jimmie Washington bio član, predstavljajući 'sigurni' birački okrug - Laponce, sve sobove, a nesumnjivo i Djeda Mraza. Isto tako je bio zaređen i u Prvoj crkvi biblijske istine Duha svetoga, za koju nikada nisam čuo, ali je objašnjavala njegov uštogljeni svećenički izgled.

Osobito sam uživao čitajući o Penny - časna gospođica Penelope Taliaferro Russell. Imala je magisterij iz političke administracije u Georgetownu i diplomu s Wellesleyja, što me sve nije nimalo iznenadilo. Predstavljala je sveučilišno obrazovane žene, još jednu 'sigurnu' izbornu jedinicu (kako sam kasnije saznao) s obzirom da je među njima omjer članova Ekspanzionističke stranke pet naprama jedan.

Neslužbeni podaci opisivali su veličinu njezinih rukavica, kao i neke njene druge mjere, njezine omiljene boje (ja bih je mogao malko podučiti odijevanju), omiljeni miris (to je jasno Strast džungle) i još mnoštvo detalja od kojih je većina sasvim bezopasna. No, postojao je i 'komentar': 'Neurotično iskrena - aritmetički nepredvidiva - ponosi se svojim smislom za humor, kojeg nema - pazi na prehranu, ali je ovisnik o ušećerenim trešnjama - pati od kompleksa majke svega

živućeg - ne može se oduprijeti čitanju bilo čega što je u tiskanom obliku.'

Ispod toga je Bonforteovim rukopisom još bilo dodano: 'Ah, Loknice! Vidim, opet njuškaš.'

Kad sam joj predao dokumente, upitao sam je da li je pročitala vlastiti Farleyspis. Odbrusila mi je da gledam svoja posla! Potom je pocrvenjela i ispričala se.

Veći dio vremena oduzimalo mi je učenje, ali sam si dao truda da pažljivo pregledam svoj fizički izgled, provjeravajući polutrajnu boju kolormetrom, a izuzetnu brigu posvetio sam borama, zatim sam dodao dva madeža i dovršio sve električnom četkom. Sve ovo značilo je da ću, kad poželim svoje lice natrag morati napraviti piling kože, ali to je bila mala cijena za šminku koja se nije mogla samo tako oštetiti, razmazati, čak ni acetonom, i nije bila u opasnosti ni od ubrusa. Dodao sam i ožiljak na 'kljastu' nogu posluživši se fotografijom koju je Capek imao u Bonforteovom zdravstvenom kartonu. Da je imao ženu ili ljubavnicu, prema fizičkom izgledu bilo bi joj teško razlučiti uljeza od stvarne osobe. Imao sam mnogo muke, ali nisam se morao brinuti kako izgledam već sam se mogao posvetiti onom doista teškom dijelu njegovog utjelovljenja.

No, najveći trud tijekom putovanja bio je uložen u to da se stopim s Bonforteovim mislima i uvjerenjima, ukratko s Ekspanzionističkom strankom. On je, takoreći, bio Ekspanzionistička stranka, ne samo najistaknutiji vođa već njezin politički filozof i veliki državnik. Ekspanzionizam je, u vrijeme kad je stranka osnovana, bio jedva nešto više od 'Manifesta sudbine', ljudska koalicija grupa koje su imale jednu zajedničku stvar: vjeru da su granice na nebu najvažnija stvar u nadolazećoj budućnosti čovječanstva. Bonforte je stranci podario logičku i etičku podlogu, misao da sloboda i prava jednakosti moraju stajati uz bok carskom barjaku; neprestano je ponavljao da ljudska rasa nikada više ne smije ponoviti pogrešku koju je načinila bjelačka manjina u Africi i Aziji.

Međutim, bio sam zbunjen činjenicom - ja sam strašno neuk u tim stvarima - da je u ranim počecima Ekspanzionistička stranka neobično sličila današnjoj Stranci čovječnosti. Nisam bio svjestan da se političke stranke često isto toliko mijenjaju kao i ljudi dok odrastaju. Maglovito sam se sjećao da je Stranka čovječnosti počela

kao jedna frakcija Ekspanzionističkog pokreta, ali nikad o tome nisam detaljnije razmišljao. U biti, to je bilo neminovno; političke stranke koje nisu imale oči uperene u nebo, nužno su nestajale u povijesti i prestale su izabirati kandidate, a jedina stranka koja je bila na pravom putu morala se rascijepiti u dvije frakcije.

Požurio sam se; moje političko obrazovanje nije bilo tako logično. U početku sam se jednostavno prepustio Bonforteovim javnim nastupima. Istina, to sam radio i pri dolasku, ali tada sam proučavao način kako je govorio; sada sam se usredotočio na ono što je govorio.

Bonforte je bio tradicionalno velik govornik, ali je u svojim debatama znao biti zajedljiv. Na primjer u govoru koji je održao u Novom Parizu za vrijeme nemira zbog sporazuma s marsovskim leglima, Tychovog sporazuma. Zbog toga je već i ranije ostao bez položaja; uspio ga je progurati ali ga je pritisak na koaliciju stajao sljedećih izbora. Pa ipak, Quiroga se nije usudio raskinuti sporazum. Taj sam govor slušao s posebnim zanimanjem s obzirom na to da sam i sam bio protiv tog sporazuma; pomisao da Marsovcima moraju biti zajamčene iste privilegije na Zemlji kakve su ljudi uživali na Marsu bila mi je odvratna - sve dok nisam posjetio Kkkahovo leglo.

"Moj protivnik", rekao je Bonforte oštrim glasom, "volio bi da povjerujete kako je moto takozvane Stranke čovječnosti 'Vlada ljudskih bića, s ljudskim bićima i za ljudska bića', ali to nije ništa više nego li modernizirana verzija besmrtnih Lincolnovih riječi. Ali dok je glas Abrahamov, ruka je Ku Klux klana. Istinsko značenje tog naizgled nevinog mota je 'Vlada svih rasa, isključivo ljudskih, za profit nekolicine privilegiranih.

No, moj protivnik protestira, mi imamo bogom dani mandat kako bismo širili prosvjetljenje među zvijezdama, širili našu kulturu među divljacima. To je škola sociologije prema ujaku Remusu - dobri nigeri pjevaju crkvene pjesme i stari massa grli svakog od njih!

Slika je predivna, samo je okvir premalen; ne prikazuje bič, robovske okove - i poslovnu zgradu!"

Otkrio sam da postajem, ako ne baš ekspanzionist, onda barem Bonfortist. Nisam siguran jesam li ostao uvjeren logikom njegovih riječi - u stvari, nisam siguran jesu li uopće logične. Ali, otvorena sam duha. Želio sam razumjeti ono što je govorio, jasno, kako bih to

mogao preoblikovati i reći umjesto njega, ako se za to ukaže potreba.

Pa ipak, ovdje je bio čovjek koji je znao što želi i (što je još rjeđe!) zašto to želi. Nisam si mogao pomoći, a da ne ostanem impresioniran i to me natjeralo da preispitam vlastita uvjerenja. Prema čemu sam živio?

Prema vlastitoj profesiji, zasigurno! Odgojen sam za nju, volim je, imam duboko usađeno iako nelogično uvjerenje da je umjetnost vrijedna truda - uostalom, to je jedini način na koji znam zaraditi za život. Ali što još?

Nikada nisam bio impresioniran formalnim školama etike. Iskustvo sam ih - javne knjižnice su zajamčeni izvor zarade za glumca kojem nedostaje novaca - međutim, otkrio sam da su isto tako škrte kao i poljupci punice. Ako mu se da vremena i dovoljno papira, filozof može dokazati bilo što.

Osjećao sam isto takav prezir prema moralnim uputama koju je dobivala većina djece. Dobar dio toga su gluposti, a najvažniji dijelovi posvećeni su svetoj izreci da je 'dobro' dijete ono koje ne uznemirava majčin odmor, a 'dobar' čovjek onaj koji ima debeli račun u banci, i pritom ne bude uhvaćen. Ne, hvala!

No čak i pas ima pravila ponašanja. Koja su moja? Kako sam se ja ponašao - ili barem, kako sam ja mislio da sam se ponašao?

'Predstava ide dalje.' Oduvijek sam u to vjerovao i prema tome sam živio. Ali zašto se predstava mora nastaviti? - s obzirom na to da su neke uistinu užasne. Pa, zato što si na njih pristao, zato što je ondje publika; svaki od njih je platio kartu i ima pravo na tvoju najbolju izvedbu. To im duguješ. Isto duguješ scenskim radnicima, menadžeru i producentu, te ostalim članovima skupine - i onima koji su te naučili zanatu, i svima iz prošlosti još iz vremena kazališta na otvorenom i s kamenim sjedalima, pa čak i pripovjedačima na sajmovima. *Noblesse oblige**

Zaključio sam da se pravilo može primijeniti na bilo koju profesiju. 'Vrijednost za vrijednost'. Gradeći 'na poštenju i na nivou.' Hipokratova zakletva. Nemoj razočarati svoj tim. Pošten posao za poštenu plaću. Takve stvari ne treba dokazivati; one su osnovni dio života - istinite kroz vječnost, i u najudaljenijim dijelovima Galaksije.

Odjednom sam uvidio tračak onoga što je pokretalo Bonforte. Ako pošto je etičke osnove koje premašuju vrijeme i prostor, onda su istinite i za Marsovce i za ljude. Na bilo kojoj planeti koja kruži oko sunca - i akose ljudska rasa ne ponaša u skladu s time, nikada neće osvojiti zvijezde jer će ih neka nadmoćnija rasa kazniti zbog varanja.

Cijena ekspanzije je krepost. 'Nikad nemoj naivcu pružiti fer šansu' previše je uskogrudna filozofija da bi odgovarala širokim prostranstvima svemira.

No, Bonforte nije propovijedao dobrotu i prosvjetljenost. "Ja nisam pacifist. Pacifizam je promjenjiva doktrina uslijed koje čovjek prihvaća povlastice društvene skupine bez želje da plati svoj dug - i potražuje aureolu za svoju neiskrenost. Gospodine govorniče, život pripada onima koji ga se ne boje izgubiti. Račun se mora platiti!"

Nakon toga je ustao i prešao na stranu koja je podržavala vojnu opredijeljenost koju je njegova vlastita stranka na vijeću odbila.

Ili opet: "Zauzmite stranu! Uvijek zauzmite stranu! Katkad ćete biti u krivu - ali čovjek koji uvijek odbija odabrati stranu zacijelo je uvijek u krivu! Nebesa nek' nas oslobode kukavica koje se boje izabrati. Ustanimo i opredijelimo se." (Ovo zadnje je bilo rečeno na zatvorenoj sjednici koju je Penny snimila svojim minisnimačem, a Bonforte je zadržao snimku - Bonforte je imao smisla za povijest; bio je skupljač podataka. Da nije, ne bih imao otkuda krenuti.) Odlučio sam da je Bonforte moj tip čovjeka. Ili barem čovjek kakav bih volio da jesam. Njegovu osobnost sam s ponosom nosio.

* **povlašteni položaj obvezuje, (nap. prev.)** Koliko se sjećam, nisam spavao na tom putovanju jer sam obećao Penny da ću odraditi carsku audijenciju ako se Bonforte dotad ne oporavi. Imao sam namjeru spavati - nema smisla nastupati s očima obješenim poput psećih ušiju - no, ponijelo me ono što sam proučavao, a u Bonforteovom stolu bilo je obilje tableta protiv spavanja. Nevjerojatno je koliko čovjek može napraviti ako radi dvadeset i četiri sata dnevno, bez ometanja i uz svu pomoć koju može zatražiti.

Međutim, nedugo prije nego što smo trebali stići na Novu Bataviju, ušao je doktor Capek i rekao: "Dajte mi svoju lijevu podlakticu."

"Zašto?" upitao sam.

"Zato što ne želimo da pred carem padnete u nesvijest od umora. Od ovog ćete spavati sve dok ne sletimo. Tada ću vam dati sredstvo

za buđenje."

"Ha? Pretpostavljam da mislite kako on neće biti spreman?"

Capek nije odgovorio već mi je dao injekciju. Pokušao sam odslušati govor kojeg sam pustio do kraja, ali čini se da sam zaspao nakon nekoliko sekundi. Sljedeća stvar koje se sjećam je to da mi Dak govori s puno poštovanja: "Gospodine, probudite se. Molim vas probudite se. Spustili smo se na sletišta Lippershey."

Osam

Budući je naš mjesec planet bez atmosfere, na njega može sletjeti brod tipa pretvarača. No, *Tom Paine*, koji je pretvarač, zamišljen je da ostane u svemiru i slijeće jedino na svemirske stanice u orbiti; mora se spustiti u 'kolijevku'. Volio bih da sam bio budan i da sam to vidio, jer kažu da je u usporedbi s time mačji kašalj uhvatiti kuhano jaje na tanjuru. Dak je jedan od nekolicine pilota koji je to u stanju odraditi.

Ali nisam *Tommieja* ni vidio kad smo se spustili; sve što sam uspio vidjeti bila je unutrašnjost putničke spojnice koju su zakvačili na njegovu zračnu komoru i, kasnije, putničku podzemnu prema Novoj Bataviji - ta podzemna željeznica je toliko brza, pri niskoj gravitaciji Mjeseca, da sam na pola puta osjetio kako sam u bestežinskom stanju.

Najprije smo otišli do apartmana dodijeljenih čelniku lojalne opozicije, Bonforteove službene rezidencije sve dok ne (i ako) dođe na vlast nakon nadolazećih izbora. Njezina veličanstvenost me natjerala da se zapitam kako je izgledala rezidencija vrhovnog ministra. Pretpostavljam da je Nova Batavija najraskošniji glavni grad u čitavoj povijesti; šteta što ga se teško može vidjeti izvana - ali taj manji nedostatak je sasvim zanemariv zbog činjenice da je to jedini grad u Sunčevom sustavu koji je uistinu otporan na atomske bombe.

Ili bih možda trebao reći 'efektivno neprobojan' s obzirom da ima ponešto građevina na površini koje mogu biti uništene. Bonforteovi apartmani sastojali su se od gornje dnevne sobe uklesane u jednu stranu litice iz koje se s okruglastog balkon pružao pogled prema zvijezdama i samoj majci Zemlji - njegova spavaća soba i uredi nalazili su se nekoliko stotina metara ispod čvrste stijene u koje se spuštalo uz pomoć dizala.

Nisam imao vremena za istraživanje apartmana; odjenuli su me za audijenciju. Bonforte nije imao slugu ni na tlu, ali je Rog zahtijevao na mi 'pomogne' (bio je naporan) ponavljajući detalje u zadnji tren. Odjeća je bila drevno, svečano dvorsko odijelo s bezobličnim ravnini hlačama i smiješnim frakom, sve u crnoj boji, i s košuljom koja je

imala čvrsti bijeli grudobran i podignutu kragnu, te bijelu leptir-kravatu.

Bonforteova košulja bila je načinjena iz jednog komada jer (pretpostavljam) nije bio kod krojača; ispravno bi bilo da se sastoji od nekoliko komada, a leptir mašna bi trebala biti dovoljno loše zavezana kako bi se pokazalo da je bila privezana rukom - no, previše je očekivati od jednog čovjeka da se razumije i u politiku i u tradicionalno odijevanje.

Takvo odijevanje je ružno, ali predstavljala je dobru podlogu za odličje Wilhelminog reda koje je u šarenoj dijagonali bilo privezano preko mojih prsa. Pogledao sam se u izduženom ogledalu i ostao zadovoljan onim što sam vidio; naglašenost boje na mrtvilu crno-bijele podloge odlična je za privlačenje pažnje javnosti. Tradicionalna odjeća je možda ružna, ali posjeduje dostojanstvo, nešto poput hladne svečanosti šefa sale.

Zaključio sam da izgledam dovoljno dobro za prijem kod cara.

Rog Clifton dao mi je dokument na kojem se nalazio spisak imena mojih nominacija za ministarstva, a u moj unutarnji džep zataknuo je kopiju otipkane liste vezane za to - original je poslao Jimmie Washington u Ministarstvo unutarnjih poslova carstva čim smo sletjeli. Teoretski, svrha audijencije bila je ta da me car izvijesti o tome kako mu je drago što ću oformiti vladu, a ja sam pokorno trebao prihvatiti vlastite prijedloge; moje nominacije su trebale biti tajne sve dok ih car ne blagoslovi.

Ustvari, izbor je već načinjen; Rog i Bili su proveli veći dio putovanja u slaganju kabineta i provjeravajući koristeći se tajnim kanalima za radio komunikaciju hoće li nominirani odgovarati. Proučio sam Farleyspis vezan uz svakog nominiranog i njegovu alternativu. Međutim, spisak je doista bio tajan u smislu da ga novinske agencije nisu primile prije carske audijencije.

Uzeo sam listu i podigao životni štاپ. Rog je ostao zabezeknut. "Dragi bože, čovječe, ne možete to uzeti sa sobom na audijenciju kog cara!"

"Zašto ne?"

"Ha? Pa to je oružje."

"To je ceremonijalno oružje. Rog, svaki vojvoda i svaki barunčić imat će svoj svečani mač. A ja ću nositi ovo."

Odmahnuo je glavom. "Oni to moraju. Zar ne razumiješ drevnu zakonsku teoriju u pozadini? Ceremonijalni mačevi simboliziraju njihovu dužnost prema gospodaru kojem su se obvezali da će ga osobno podržavati i braniti oružjem. Ali vi ste pučanin; tradicionalno dolazite pred njega nenaoružani."

"Ne, Rog. Ah, učinit ću kako mi kažeš, ali propuštaš divnu priliku da iskoristiš plimni val. Ovo je dobra predstava, to je prava stvar."

"Bojim se da vas ne pratim."

"E pa slušaj, hoće li na Marsu saznati ako ću danas sa sobom nositi štap? Mislim na legla?"

"Ha? Pa pretpostavljam da hoće. Da."

"Dakako. Pretpostavljam da svako leglo ima stereo prijemnike; svakako sam ih mnogo primijetio u Kkkahovom leglu. S velikom pažnjom prate vijesti iz Carstva kao i mi. Nije li tako?"

"Da. Ako nitko drugi onda zasigurno starješine."

"Ako ponesem štap, saznat će za to; ako ga ne ponesem znat će i za to. Njima je stvar bitna; povezana je uz doličnost. Niti jedan odrastao Marsovac ne bi se pojavio izvan svojeg legla ili u njemu na nekoj od svečanih prilika bez životnog štapa. Marsovci su se i u povijesti pojavljivali pred carem; imali su uz sebe svoje štapove, nisu li? Dao bih se okladiti u vlastiti život da jesu."

"Da, ali ti -"

"Zaboravljaš da ja jesam Marsovac."

Rogovo liceje postalo bezizražajno. Nastavio sam. "Ja nisam samo 'John JosephBonforte'; ja sam Kkkahjjjerr iz Kkkahovog legla. Ako ne ponesem sa sobom štap, počinim ću strašno nepriličnu stvar - i iskreno, ne znam što će se dogoditi kad se to pročuje. A sad razmisli i pogledaj problem iz drugog kuta. Kad prošećem prolazom noseći ovaj štap, ja sam marsovski građanin kojeg će Njegovo Veličanstvo imenovati prvim ministrom. Kako će to utjecati na legla?"

"Pretpostavljam da nisam o svemu podrobno razmislio", polako je odvratio.

"Ne bih ni ja, da nisam morao odlučiti hoću li ponijeti štap ili ne. Ali, ne misliš li da je gospodin B. razmislio o tome - prije nego što je dopustio da ga pozovu na usvajanje? Rog, uhvatili smo tigra za rep; jedino što možemo učiniti jest popeti mu se na leđa i zajahati ga. Ne možemo sad odustati."

U tom trenutku je stigao Dak, potvrdivši moje stajalište, iznenađen što je Clifton očekivao bilo što drugo. "Jasno, postavljamo novi presedan, Rog - ali postaviti ćemo ih još mnogo prije nego obavimo posao."

Međutim, kad je ugledao kako nosim štap, ispustio je urlik.

"Isuse, čovječe! Pokušavaš li ubiti nekoga? Ili napraviti rupu u zidu"

"Nisam stiskao dugme."

"Hvala bogu na maloj pomoći! Čak nije ni zakočen." Uzeo mi ga je oprezno iz ruku i rekao: "Okreneš ovaj prsten - i gurneš ovo u utor - onda je najobičniji štap. Fiju!"

"Aha. Oprosti."

U palači su me odveli u sobu za odijevanje i prepustili me kraljevskom pratitelju, pukovniku Pateelu, Indijcu nezanimljiva lica sa savršenim manirama i zapanjujućom svečanom odorom Carskih svemirskih snaga. Njegov naklon meni morao je biti strogo proračunat; upućivao je na to da ću postati vrhovni ministar, ali da to još nisam bio, da sam njegov nadređeni, ali ipak samo građanin - od toga se oduzelo još pet posto zbog činjenice što je na desnom ramenu nosio zakačenu carsku pletenicu.

Pogledao je štap i glatko rekao:

"To je marsovski štap, zar ne, gospodine? Zanimljivo. Pretpostavljam da ćete ga željeti ostaviti ovdje - bit će na sigurnom."

Rekoh: "Nosim ga sa sobom."

"Gospodine?" Obrve su mu se naglo podigle, očekujući da ću ispraviti svoju više nego očiglednu pogrešku. Posegnuo sam u sjećanje za Bonforteovim omiljenim klišejima i odabrao jedan koji je koristio da bi prekorio umišljenost.

"Sine, ti se drži svog posla, a ja ću se svojeg. "Njegovo je lice izgubilo svaku izražajnost.

"Vrlo dobro, gospodine. Hoćete li poći ovuda?"

Zastali smo pred ulazom u prijestolnu dvoranu. Daleko, na uzdignutom podiju nalazilo se prazno prijestolje.

S obje strane čitave dužine goleme dvorane plemstvo i dostojanstvenici stajali su i čekali. Pretpostavljam da je Pateel dao nekakav znak, jer se začula carska himna i svi smo za njenog trajanja stajali mirno, s time da se Pateel ukočio poput robota, ja u umornoj pozi prikladnoj sredovječnom čovjeku koji previše radi i čini

ovo zato što to mora obaviti, a ostatak dvora poput lutaka u izlogu. Nadam se da se nikad nećemo posve odreći dvorskog ceremonijala; svi ti statisti u krasnim odorama i kopljonoše tvorili su krasan prizor.

Za vrijeme posljednjih nekoliko taktova, ušao je straga i sjeo na svoje prijestolje - Willem, princ od Oranja, vojvoda od Nassaua, nadvojvoda od Luxemburga, vitez zapovjednik Svetog rimskog carstva, savjetnik marsovskih legla, zaštitnik siromašnih i po milosti božjoj, kralj nizozemlja i car planeta i svemira među njima.

Nisam mu mogao vidjeti lice, ali simbolizam je u meni potaknuo iznenadan i topao napadaj suosjećanja. Više nisam u sebi osjećao neprijateljstvo prema plemstvu.

Kad je kralj Willem sjeo, himna je završila; kimnuo je glavom u znak pozdrava i lagani val olakšanja pronio se dvoranom. Pateel se povukao i ja sam, sa štapom zataknutim ispod ruke, krenuo na svoj dugi marš, pomalo šepajući bez obzira na nisku gravitaciju. Ugođaj me neodoljivo podsjećao na put prema središtu Legla Kkkah, osim što me sada nije bilo strah, već me jednostavno obuzeo osjećaj topline i iščekivanja. Carsko šareno društvo pratilo me na mojem putu, a glazba je šarala od 'Konga Kristiana' i 'Marseljeze' do 'Američke himne' i mnogih drugih.

Pri taktu prve himne zaustavio sam se i naklonio, pa opet kod druge, zatim duboki naklon kod treće ispred samih stepenica. Nisam kleknuo; plemići moraju kleknuti, ali plebejci dijele s vladarom nezavisnost. Katkad je taj trenutak krivo prikazan na filmu ili u kazalištu, ali Rog se pobrinuo da znam što moram napraviti. "Ave, Imperator!" Da sam bio Nizozemac, rekao bih i 'Rex', ali ja sam Amerikanac. Nabacivali smo se naizmjenice srednjoškolskim latinskim. On me pitao što želim, ja sam ga podsjetio da me on pozvao itd. Prebacio se na anglo-američki, s laganim istočno južnjačkim naglaskom.

"Služili ste dobro našem ocu. Mislimo da biste sada mogli služiti nama. Što zborite?"

"Želja mojeg vladara je i moja želja, Veličanstvo."

"Pristupite."

Možda sam i predobro odglumio, ali stuba koje su vodile do podija bile su visoke i noga me uistinu boljela - a psihosomatska bol jednako je neugodna kao i bilo koja druga. Skoro sam posrnuo -

Willem je skočio s prijestolja i primio me za ruku. Začuo sam kako čitava dvorana hvata dah. Nasmiješio mi se i tiho rekao: "Polako, stari prijatelju. Skratit ćemo ovo."

Pomogao mi je da se smjestim na stolac ispred prijestolja i natjerao me da sjednem prije nego što je i sam ponovno sjeo. Zatim je ispružio ruku da preuzme svitak kojeg sam mu pružio. Odmotao ga je i pravio se da proučava praznu stranicu.

Sada se začula komorna glazba i dvor se pravio da se zabavlja, dame su se smijale, plemići galantno razgovarali, a lepeze treperile. Nitko se nije pomaknuo daleko od svog mjesta, iako nisu bili na miru. Sitni paževi koji su nalikovali Michelangelovim anđelčićima prolazili su među njima nudeći pladnjeve sa slatkišima. Jedan je kleknuo pred Willema i on se posluži ne skidajući pogleda s nepostojećeg spiska.

Dijete tada pruži pladanj prema meni pa sam se i ja poslužio ne znajući je li to pristojno ili ne. Bile su to one divne, rukom izrađene čokolade koje se prave u Nizozemskoj.

Otkrio sam da poznajem dobar dio dvorjana s fotografija. Većina nezaposlenog plemstva sa Zemlje nalazila se ovdje, krijući se iza svojih titula vojvoda i grofova. Neki su govorili da ih Willem uzdržava kao penzionere kako bi mu uljepšali dvor; neki su pak govorili da je to zato što ih želi imati na oku i zadržati ih podalje od politike i ostalih nepodopština. Možda je bilo svega pomalo. Prisutno je bilo i plemstvo nekraljevskog podrijetla iz desetak različitih zemalja; neki od njih su čak zarađivali za život.

Uhvatio sam se kako pokušavam razabrati habsburške usne i windsorske nosove.

Na poslijetku je Willem spustio svitak. Glazba i razgovor su odmah prestali. U mrtvoj tišini je rekao: "Predložili ste otmjenu družbu. Odlučni smo je potvrditi."

"Veoma ste milostivi, Veličanstvo."

"Mi ćemo razmisliti i izvijestiti vas." Nagnuo se naprijed i tiho mi se obratio: "Ni ne pokušavaj se spustiti natraške niz te proklete stube. Samo ustani. Ja ću odmah otići."

Šapnuo sam zauzvrat: "Oh, hvala vam, Veličanstvo."

Ustao je, nakon čega sam ja brzo skočio na noge i on nestane zamahnuvši plaštem. Okrenuo sam se i primijetio zapanjene

pogleda. No, glazba je ponovno zasvirala, a ja sam mogao neometano odšetati dok su plemići i kraljevski dvorjani još jednom nastavili s primjerenim razgovorima.

Pateel se stvorio pokraj mog lakta čim sam prošao ispod udaljenog luka. "Ovuda, gospodine, ako biste bili tako ljubazni."

Glumatanju je došao kraj; sada je bilo vrijeme za pravu audijenciju.

Proveo me kroz malena vrata, niz prazan hodnik, pa kroz još jedna mala vrata i na kraju uveo u jedan sasvim običan ured. Jedina kraljevska stvar u njoj bila je izrezbarena zidna ploča s grbom Kuće Oranje i njihovim besmrtnim motom: 'Ja ne odustajem'. Ondje se nalazio jedan veliki, jednostavni stol natrpan papirima. Na sredini, ispod para metalom obrubljenih dječjih cipelica, nalazio se original otipkane liste koja je bila u mojem džepu. U bakrenom okviru bila je obiteljska slika pokojne carice s djecom. Pomalo pohaban kauč stisnuo se uza jedan zid, a iza toga se nalazio maleni bar. U prostoriji je bilo i nekoliko naslonjača, kao i fotelja uz stol. Ostali namještaj prije bi odgovarao ordinaciji nekog jako zaposlenog i jednostavnog obiteljskog liječnika.

Pateel me ostavio samog i zatvorio za sobom vrata. Nisam imao vremena razmotriti je li pristojno ili nije sjesti jer je car hitro ušao kroz vrata s druge strane. "Bok, Joseph", rekao je. "Evo me za trenutak." Prošao je kroz sobu, a za njim dvoje slugu koji su ga putem razodijevali, i ušao na treća vrata. Vratio se gotovo odmah, zakapčajući kombinezon dok je ulazio.

"Ti si došao kraćom rutom; ja sam morao ići okolo naokolo. Morat ću inzistirati kod inženjera palače da probiju još jedan tunel iza prijestolne dvorane, proklet bio ako neću. Morao sam napraviti tri kruga - ili to ili paradirati kroz polujavne hodnike odjeven kao cirkuski konj." Zamišljeno je dodao. "Nikad ne nosim ništa osim donjeg rublja ispod tog smiješnog kostima."

Rekoh: "Sumnjam da je neudoban koliko i ovaj klaunovski sako kojeg ja nosim, Veličanstvo."

Slegnuo je ramenima. "No dobro, svi mi moramo podnositi i neugodne strane našeg posla. Nisi si natočio piće?" Uzeo je spisak s nominacijama za ured ministara. "Budi dobar pa natoči i meni jedno."

"Što ćete popiti, Veličanstvo?"

"Molim?" Podigao je pogled i oštro me osmotrio. "Uobičajeno. Viski s ledom, naravno."

Ništa nisam rekao, natočivši dvije čaše s time da sam u svoju dodao vode. Odjednom me prošla jeza; ako je Bonforte znao da car uvijek pije viski s ledom to je trebalo biti u Farleyspisu. Međutim, nije bilo.

Pa ipak, Willem je prihvatio piće bez komentara i promrmljao: "Živjeli pogoni!" i nastavio proučavati spisak. Sad je podigao pogled i rekao: "Što kažeš na te momke, Josephe?"

"Veličanstvo? To je, jasno, okvirni kabinet." Udvostručili smo broj portfelja tamo gdje je bilo moguće tako da će Bonforte predsjedati i obranom i riznicom. U tri slučaja smo imali privremena imenovanja, za mjesto zamjenika ministara - istraživanja, populacijskog me nadžmenta i vanjskih poslova. Ljudi koji će u stalnoj vladi biti postavljeni na te pozicije bili su potrebni za kampanju.

"Da, da, to je tvoj pomoćni tim. Mmm ... Što kažeš na ovog Brauna?"

Bio sam poprilično iznenađen. Koliko sam ja shvatio, Willem je spisak trebao prihvatiti bez komentara, ali da će možda poželjeti čavrljati o drugim stvarima. Nisam se bojao čavrljanja; čovjek može zaraditi reputaciju vrsnog sugovornika samim tim što pušta onog drugog da govori.

Lothar Braun je bio poznat kao 'mladi političar u usponu'. Ono što sam znao o njemu potjecalo je iz Farlejevog spisa, te od Roga i Billa. Pojavio se kad je Bonforte već otišao s položaja i nikada nije imao svoj kabinet, ali je zato služio u vojsci kao predsjedajući narednik i kao mlađi koordinator. Bili je tvrdio da ga je Bonforte planirao brzo unaprijediti i da bi se trebao iskušati u privremenoj vladi; predložio ga je za ministra vanjskih komunikacija.

Činilo se da je Rog Clifton bio neodlučan; najprije je zabilježio ime Angela Jesusa de la Torrea y Pereza u službu podministra. No, Bili je naglasio ako Braun treba podbaciti onda je sada pravo vrijeme da se to sazna i nikakva šteta neće biti učinjena. Clifton je popustio.

"Braun?" odvratio sam. "Mladi čovjek u usponu. Brilljantan."

Willem nije rekao ništa nego je nastavio promatrati listu. Pokušao sam se sjetiti što je točno Bonforte rekao za Brauna u Farleyspisu. Brilljantan ... radišan ... analitičkog uma. Je li rekao štogod protiv

njega? Ne - osim možda- 'da je trunčicu preljubazan'. Takvo što čovjeka ne osuđuje. Međutim, Bonforte nije rekao ama baš ništa o njegovim pozitivnim stranama kao što su to na primjer odanost i iskrenost. To možda ne znači ništa jer Farleyspis ipak nije bio karakterni studija; nego dosje s podacima.

Car odloži spisak. "Josephe, planiraš li odmah uvesti marsovska legla u Carstvo?"

"Molim? Svakako ne prije izbora, Veličanstvo."

"No hajde, znaš da sam mislio na izbore. I, zar si zaboravio da se zovem Willem? Riječ 'Veličanstvo' iz usta čovjeka šest godina starijeg od mene, i u ovakvoj situaciji, zvuči u najmanju ruku smiješno."

"U redu, Willeme."

"Obojica znamo da se ja ne bih trebao obazirati na politiku. Također obojica znamo da je takva pretpostavka smiješna. Josephe, proveo si nekoliko godina stvarajući situaciju u kojoj će legla poželjeti punopravno ući u Carstvo." Palcem je pokazao na moj štap. "Vjerujem da ti je i uspjelo. A sada, ako pobijediš na ovim izborima trebao bi od Velike skupštine izvojevati dopuštenje da to i potvrdim. Onda?"

Razmislio sam. "Willeme", rekao sam polako, "znate i sami da smo upravo tako i planirali. Postoji neki razlog zbog kojeg to sada spominjete."

Promiješao je piće u čaši i zagledao se u mene, djelujući poput trgovca koji će upravo dati otkaz jednom od sezonskih radnika. "Pitaš me za savjet? Ustav nalaže da ti savjetuješ mene, a ne obrnuto."

"Willeme, ja ću poslušati tvoj savjet. Ali ne obećavam da ću tako i učiniti."

Nasmijao se. "Ti prokleta rijetko išta obećavaš. Vrlo dobro, pretpostavimo da pobijediš na izborima i vratiš se u kabinet - ali ako pobijediš s neznatnom većinom mogao bi imati nevolja oko izglasavanja legla kao punopravnih građana. U tom slučaju, ne bih ti savjetovao da to staviš na izglasavanje povjerenja. Izgubiš li, poliži rane i ostani u kabinetu; odradi svoj puni mandat."

"Zašto, Willeme?"

"Zato što smo ti i ja strpljivi ljudi. Vidiš?" Pokazao je na moto svoje kuće. "Ja ne odustajem!" To nije ništa pompozno, ali kraljev posao i ne treba biti takav; njegov je posao da sačuva, izdrži, da se prilagodi. Govoreći konstitucionalno, meni bi trebalo biti svejedno hoćeš li ostati u kabinetu ili nećeš. Međutim, važno mi je hoće li Carstvo biti ujedinjeno ili neće. Mislim da si možeš priuštiti čekanje makar u početku i zanemariš marsovsko pitanje - jer će tvoji ostali stavovi zadobiti popularnost. Pokupit ćeš glasove u usputnim izglasavanjima i na kraju ćeš me doći izvijestiti da na svoj spisak mogu dodati i 'car Marsa'. Stoga ne žuri."

"Razmislit ću o tome", rekao sam oprezno.

"Učini tako. A sada, što je sa sustavom prijevoza kažnjenika?"

"To ćemo nakon izbora odmah zabraniti i ukinuti." Ovo sam znao pouzdano; Bonforte je bio oštro protiv.

"Napast će te zbog toga."

"Hoće. Neka. Nadoknadit ćemo glasove."

"Drago mi je što još uvijek imaš snage da se izboriš za svoja uvjerenja, Josephe. Nikada mi se nije sviđalo imati oznake Oranja na kažnjeničkim brodovima. Slobodna trgovina?"

"Da, nakon izbora."

"Kako ćeš nadoknaditi prihode?"

"Smatramo da će se trgovina i proizvodnja tako brzo razgranati da će ostali prihodi od poreza nadoknaditi carinske."

"Što ako ne bude tako?"

Nisam imao odgovor u rezervi na to pitanje - a ekonomija mi je većinom bila pravi misterij. Nacerio sam se. "Willeme, morao bih pogledati u izvještaj vezano za to pitanje. No, čitav program Ekspanzionističke stranke zasniva se na stanovištu da su slobodna trgovina, sloboda kretanja, ravnopravnost građanstva, jedinstvena valuta i minimalna količina carskih zakona i ograničenja dobri ne samo za stanovništvo Carstva već i za samo Carstvo. Ako će nam biti potreban novac, pronaći ćemo ga - ali ne na način da Carstvo rascjepkamo na sitne komadiće." Sve osim prve rečenice bilo je istinski Bonforteovo, samo malo prilagođeno.

"Poštedi me svojih kampanjskih govora", progundao je. "Samo sam pitao." Ponovno je uzeo spisak. "Siguran si da želiš ovakvu postavu?"

Posegnuo sam za spiskom i on mi ga pruži. Prokletstvo, bilo je jasno da mi car želi reći, onoliko jasno koliko mu to dopušta ustav, da je prema njegovom mišljenju Braun krivi odabir. Ali, tako mi pakleno najboljeg antracita, nisam imao pravo mijenjati listu koju su sastavili Bili i Rog.

S druge strane, to nije bila Bonforteova lista; na njoj je bilo samo ono što su oni mislili da bi on napravio da je *compos mentis**.

Odjednom sam poželio da mogu zatražiti stanku i upitati Penny što ona misli o Braunu.

Tada sam posegnuo za olovkom na Willemovom stolu i precrtao 'Braun' i dopisao 'de la Torre' - velikim slovima; i dalje nisam mogao riskirati pisanje Bonforteovim rukopisom. Car je samo rekao: "Čini mi se kao dobar tim. Želim ti sreću, Josephe. Trebat će ti."

Time je završila audijencija. Bio sam nestrpljiv da odem, ali od kralja ne možeš samo tako pobjeći. To je jedno od njegovih isključivih prava kojeg se pridržava. Želio mi je pokazati svoju radionicu i svoje modele vlakova. Čini mi se da je on učinio više od bilo kog drugoga kako bi oživio taj drevni hobi; osobno, ne mislim daje to zanimacija za odraslog čovjeka. No, izgovorio sam pristojne komentare o njegovoj novoj lokomotivi, namijenjenoj vlaku 'Kraljevski Škot'.

"Da sam imao prilike", rekao je, spuštajući se na ruke i koljena i zagledajući se u unutrašnjost malog stroja, "mogao sam postati veoma dobar nadzornik, hoću reći - glavni strojar. Ali protiv mene je stala diskriminacija uzrokovana mjestom rođenja."

"Doista mislite da biste to više voljeli, Willeme?"

"Ne znam. Posao koji imam nije loš. Radno vrijeme nije strašno, a i plaća je dobra - a socijalno je prva liga - izuzevši mogućnost revolucije, ali moja loza je i u tome imala sreće. Pa ipak, veći dio posla je dosadan i mogao bi ga dobro odraditi bilo koji osrednji glumac." Pogledao me. "Znaš, ja odterecujem tvoj kabinet od mnogih zamornih polaganja kamena temeljaca i promatranja parada."

"Znam i cijenim to."

"Jednom u sto godina dobijem priliku da poguram stvari u pravom smjeru - ono što ja smatram dobrim smjerom. Kraljevanje je veoma neobična profesija, Josephe. Nikad se toga nemoj prihvatiti."

"Bojim se da je za to malo prekasno, čak kad bih i poželio."

Načinio je neke fine prilagodbe na igrački. "Moja stvarna funkcija je spriječiti te da ne poludiš."

"Molim?"

"Tako je. Situacijska-psihoza je profesionalna bolest vrhovnika država. Moji prethodnici u kraljevskom zanatu, oni koji su uistinu vladali, svi su pomalo otkačili. Pogledaj samo svoje američke predsjednike; taj ih je posao redovito ubijao u najboljim godina. S druge strane, ja ne moram voditi stvari; ja za to imam profesionalca poput tebe. A ni ti nemaš nož pod vratom; ti, ili oni na tvom položaju uvijek mogu dati ostavku ako stvari krenu po zlu - a dobri stari car - gotovo se uvijek radi o 'starom' caru; mi obično zasjednemo na prijestolje u dobu kad drugi idu u mirovinu - car je uvijek ovdje, zadržava postojanost, čuvajući simbol zemlje, dok vi profesionalci ugovarate nove poslove."

Ozbiljno je trepnuo. "Moj posao nije glamurozan, ali jest koristan."

Za sada me prestao gnjaviti u vezi svojih djetinjastih vlakova pa smo se vratili u ured. Mislio sam da će me otpustiti. Međutim, on reče: "Trebao bih te pustiti da se vratiš svome poslu. Je li ti putovanje bilo zamorno?"

"Ne previše. Proveo sam ga radno."

"Tako sam i mislio. Usput budi rečeno, tko si ti?"

Osjećaj kad te policajac potapša po ramenu, kad zakoračiš na stepenicu koje nema, kad ispadneš iz kreveta i onaj posebni osjećaj kad se njezin muž neočekivano vrati kući - pristao bih na bilo koju kombinaciju od gore navedenih u zamjenu za ovo jednostavno pitanje. Postarao sam se kako bih još više prilagodio svoju vanjštinu.

"Veličanstvo?"

"No hajde", rekao je nestrpljivo, "moj posao ipak sa sobom donosi neke privilegije. Samo mi reci istinu. Već zadnjih sat vremena znam da nisi Joseph Bonforte - iako bi uspio prevariti i njegovu vlastitu majku; čak imaš i njegovu osebnost u ponašanju. Ali tko si ti?"

"Moje ime je Lawrence Smith, Vaše Veličanstvo", rekao sam slabašnim glasom.

"Smiri se, čovječe! Već sam odavno mogao pozvati stražu, da mi je to bila namjera. Jesi li poslan kako bi me ubio?"

"Ne, veličanstvo. Ja sam - lojalan Vašem Veličanstvu."

"Pokazuješ to na neobičan način. E pa, natoči si još jedno piće, sjedni i sve mi ispričaj."

Ispričao sam mu svaku pojedinost. Bilo mi je potrebno više od jednog pića i sad sam se osjećao bolje. Djelovao je ljutito kad sam mu rekao za otmicu, ali kad sam mu tek ispričao što su učinili Bonforteovom umu lice mu se smračilo od pravedničkog bijesa.

Na kraju je tiho rekao: "Samo je pitanje dana kad će doći k sebi, zar ne?"

"Tako kaže dr. Capek."

"Nemojte mu dopustiti da se vrati na posao dok se u potpunosti ne oporavi. On nam je veoma vrijedan čovjek. To znaš, je li tako? Vrijedi šestoricu mene i tebe. Stoga nastavi sa svojom ulogom i dopusti mu da se oporavi. Carstvu je on potreban."

"Da, veličanstvo."

"Prestani s tim 'veličanstvo'. S obzirom da ga zamjenjuješ, zovi me 'Willem' kao što to i on čini. Jesi li znao da sam te tako razotkrio?"

"Ne, vel - ne, Willeme."

"On me zove Willem već zadnjih dvadeset godina. Pomislio sam kako je definitivno čudno što je prestao s time kad smo sami zato što razgovaramo o državičkim poslovima. Ali nisam posumnjao, ne zapravo. Pa ipak, iako je tvoja gluma nevjerojatna, nagnala me na razmišljanje. A onda kad smo otišli pogledati vlakove, postao sam siguran."

"Molim? Kako?"

"Bio si pristojan, čovječe! Tjerao sam ga da gleda moje vlakove i ranije - a on mi je uvijek uzvraćao tako da je bio nepristojan. Što je više mogao prigovarajući mi kako jedan odrastao čovjek ne može tako gubiti vrijeme. To je bila malena predstava kroz koju smo uvijek prolazili. Obojica smo uživali u tome."

"Oh, nisam znao."

"Kako si mogao znati?" Shvatio sam da sam trebao znati, onaj prokleti Farleyspis mi je trebao reći ...Tek sam kasnije shvatio da spis nije bio defektan, s obzirom na teoriju na kojoj se zasnivao. Bio je koncipiran tako da se jedan značajni čovjek prisjeti detalja o nekom beznačajnom. Ali car upravo to nije bio - beznačajan. Naravno, da Bonforte nisu bile potrebne zabilješke kako bi se prisjetio osobnih detalja vezanih za Willema! Kao što ne bi smatrao

pristojnim da osobne pojedinosti o vladaru unosi u dosje koji čitaju i njegovi službenici.

Promaknulo mi je očigledno - iako ne vidim kako sam to mogao izbjeći, čak i da sam shvatio da je spis nepotpun.

No, car je još uvijek govorio. "Obavio si fantastičan posao - i nakon što si riskirao svoj život u marsovskom leglu, nisam iznenađen što si bio voljan obrlatiti i mene. Reci mi, jesam li te ikada gledao na platnu ili negdje drugdje?"

Razumljivo da sam rekao svoje pravo ime kad je car to zatražio; sada sam ponešto bojažljivo rekao svoje umjetničko ime. Pogledao me, digao ruke u zrak i glasno se nasmijao. Ostao sam malo povrijeđen. "Ovaj, jeste li čuli za mene?"

"Čuo? Ja sam jedan od tvojih najvećih obožavatelja." Poblize me osmotrio. "Ali izgledaš kao Joe Bonforte. Ne vjerujem da si ustvari Lorenzo."

"Ali jesam."

"Ma, vjerujem, vjerujem. Znaš onu predstavu gdje glumiš skitnicu? Najprije pokušavaš pomesti kravu - bezuspješno. Na kraju završiš jedući iz mačje zdjelice - ali čak te i mačka otjera?"

Potvrdio sam.

"Gotovo sam izlizio vrpcau na tome. Smijao sam se i plakao istovremeno."

"To je bila i namjera." Oklijevao sam, a onda sam priznao da je seoska scena 'Umornog Willieja' snimljena po uzoru na jednog velikog glumca iz jednog drugog stoljeća. "Iako više volim dramske uloge."

"Poput ove?"

"Pa - ne baš. Što se ove uloge tiče, jednom je dovoljno. Ne bih je volio ponavljati."

"Vjerujem. Pa, reci Rogeru Cliftonu - ne, nemoj ništa reći Cliftonu. Lorenzo, ne vidim nikakve koristi da ikome ikad kažeš o razgovoru koji smo vodili proteklih sat vremena. Ako kažeš Cliftonu, bez obzira na to što mu kažeš da ne brine, samo će se živcirati. A on ima posao koji mora obaviti. Ovo će ostati među nama, ha?"

"Kako moj car želi."

"Molim te, nemoj. Zadržat ćemo sve u tajnosti zato što je tako najbolje. Žao mi je što ne mogu posjetiti ujaka Joea. Mada ne bih

mogao mnogo pomoći - bez obzira što se mislilo da kraljev dodir može učiniti čuda. Prema tome nećemo ništa reći i praviti ćemo se da nikada nisam saznao."

"Da - Willeme."

"Pretpostavljam da bi bilo najbolje da sada odeš. Predugo sam te zadržao."

"Kako god želite."

"Pateel će se vratiti s tobom - ili ćeš se sam snaći? Ali, samo trenutak-" Prekopavao je po svojem stolu, mrmljajući si u bradu. "Djevojka je zacijelo opet pospremala. Ne - evo je." Izvukao je malenu knjižicu.

"Vjerojatno te više neću ponovno vidjeti - pa sam se pitao bih li mogao dobiti tvoj autogram prije nego odeš."

Devet

Našao sam Roga i Billa kako grizu nokte u Bonforteovoj gornjoj dnevnoj sobi. Istog trena čim sam se pojavio, Corpsman me napao. "Gdje si dovraga bio?"

"S carom", hladno sam odvratio.

"Nije te bilo pet ili šest puta duže nego što je to potrebno."

Nisam se zamarao s odgovorom. Nakon svađe oko govora, Corpsman i ja smo ga zajedno sastavili, ali to je isključivo bilo primirje iz koristi, bez imalo ljubavi. Surađivali smo, ali nikada nismo zakopali sjekire - osim jedan drugome u leđa. Nikad se nisam potrudio pomiriti se s njim jer nisam vidio razloga zašto bih - prema mojem mišljenju njegovi su se roditelji nakratko sreli na maskiranom balu.

Nisam pobornik svađanja s ostalim članovima trupe, ali Corpsman je od mene voljan prihvatiti jedino ponašanje primjereno slugi, sa šeširom u ruci i poniznim naklonom. Neću mu to pružiti, pa čak ni po cijenu mira. Ja sam profesionalac, unajmljen da obavim veoma težak, profesionalni posao, a profesionalci se ne služe požarnim stubama; tretira ih se s poštovanjem. Stoga sam ga ignorirao i upitao Roga: "Gdje je Penny?"

"S njim. Kao što su to u ovom trenutku i Dak i liječnik."

"On je ovdje?"

"Da", oklijevajući će Clifton. "Smjestili smo ga u tvoj apartman, u sobu koja bi inače bila namijenjena ženi. To je bilo jedino mjesto gdje možemo zadržati potpunu privatnost, a ipak mu pružiti njegu koja mu je potrebna. Nadam se da vam ne smeta."

"Ni najmanje."

"Neće vam biti neudobno. Dvije spavaonice su povezane, možda ste primijetili, samo kroz garderobe, a ta smo vrata zaključali. Još su i zvučno izolirana."

"Zvuči mi sasvim u redu. Kako je on?"

Clifton se namrštio. "Bolje, mnogo bolje - sve u svemu. Pri sebi je veći dio vremena." Oklijevao je. "Možete ući i posjetiti ga, ako želite."

Ja sam oklijevao još duže. "Što dr. Capek misli za koliko će vremena biti spreman za pojavljivanje u javnosti?"

"Teško je reći. Ne dugo."

"Koliko dugo? Tri ili četiri dana? Dovoljno kratak period za vrijeme kojeg možemo otkazati sve sastanke i maknuti me dalje od svega? Rog, ne znam koliko bih se što jasnije izrazio, ali koliko god bi mi bilo drago posjetiti ga, mislim da mi nije pametno viđati ga prije nego što odradim svoje zadnje pojavljivanje. Moglo bi mi upropastiti ulogu." Načinio sam groznu pogrešku što sam došao na očev sprovod; još godinama nakon toga, kad god bih ga se sjetio, vidio sam ga mrtvog u tom lijesu. Veoma polako mi se vratila njegova prava slika - živog, dominantnog čovjeka koji me odgajao čvrste ruke i naučio me zanatu. Bojao sam se istoga s Bonforteom; utjelovljivao sam čvrstog čovjeka na vrhuncu svoje moći, onakvog kakvog sam ga vidio i slušao na mnoštvu snimaka. Veoma sam se bojao, ako ga vidim bolesnog, da će mi se sjećanje pomutiti i iskvariti moju izvedbu.

"Ne zahtijevam", odvratio je Clifton. "Vi znate najbolje. Moguće je da ćemo uspjeti izbjeći vaše ponovno pojavljivanje u javnosti, ali želim da ostanete spremni i u pripravnosti sve dok se on posve ne oporavi." Gotovo mi je izletjelo da je i car želio da se tako učini. Međutim, savladao sam se na vrijeme - šok od saznanja da me car razotkrio dobrano me potresao. No, ta me misao podsjetila na jedan nedovršeni posao. Izvadio sam prepravljeni spisak članova kabineta i predao ga Corpsmanu. "Evo potvrđene liste za novinsko izvješće, Bille. Primijetiti će da je na njoj došlo do jedne izmjene - De la Torre umjesto Brauna."

"Molim?"

"Jesus de la Torre umjesto Lothara Brauna. Tako je car htio."

Clifton je ostao zabezeknut; Corpsman je bio zabezeknut i ljut. "Koja je razlika? On nema nikakvo prokleta pravo na mišljenja!"

Clifton polako reče: "Bili je u pravu, Šefe. Kao pravnik specijaliziran za ustavno pravo uvjeravam vas da je vladareva potvrda samo formalnost. Niste mu trebali dopustiti da učini ikakve preinake."

Osjetio sam potrebu da se izvičem na njih i u tome me spriječila samo naučena mirnoća Bonforteovog karaktera. Imao sam težak dan i unatoč briljantnoj izvedbi, neizbježnost katastrofe me slomila. Htio sam reći Rogu da Willem nije tako moćan čovjek, dostojanstven

u svakom smislu te riječi, svi bismo bili kuhani u loncu - samo zato što nisam bio primjereno obučen za svoju ulogu. Umjesto toga sam kiselo odvratio: "Sad je tako i gotovo."

Corpsman reče: "To ti misliš! Prije dva sata dao sam novinarima prvobitnu listu. Sad se moraš vratiti i popraviti stvar. Rog, najbolje da odmah nazoveš palaču i-"

Rekoh: "Tišina!"

Corpsman je začepio. Mirnijim tonom sam nastavio: "Rog, sa zakonske strani ti si zacijelo u pravu. Ne znam. Ali znam da je car posumnjao u ispravnost Braunovog imenovanja. E sad, ako bilo tko od vas želi otići do cara i svađati se s njim, to je vaša stvar. Ali ja ne idem nikamo. Skinut ću sa sebe ovu anakronističnu luđačku košulju, cipele, pa popiti jedno žestoko piće. Onda ću otići u krevet."

"Čekajte malo, Šefe", prigovorio je Clifton. "Na glavnom programu morate za pet minuta najaviti članove novog kabineta."

"To ti preuzmi. Ti si prvi zamjenik ovog kabineta."

Trepnuo je. "U redu."

Corpsman će uporno: "Što je s Braunom? Obećan mu je taj posao."

Clifton se zamišljeno zagledao u njega. "Niti u jednom dopisu kojeg sam ja vidio, Bille. Samo je bio upitan bi li htio služiti, kao i svi drugi. Jesi li na to mislio?"

Corpsman je zapeo poput glumca koji nije posve siguran u svoj tekst. "Naravno. Ali to se svodi na obećanje."

"Ne dok se ne da priopćenje za javnost."

"Ali priopćenje je dano, rekoh ti. Prije dva sata."

"Mmm ...Bille, bojim se da ćeš morati ponovno nazvati momke i reći im da sam pogriješio. Ili ću ih ja nazvati i reći im da je do pogreške došlo na preliminarnoj listi koja je objavljena prije nego što ju je g. Bonforte stigao potvrditi. No, ispraviti ćemo ovo prije objave na glavnoj mreži."

"Želiš mi reći da ćeš njemu dopustiti da se izvuče s ovim?"

Pod 'njim' mislim da je Bili imao na umu mene prije nego Willema, ali se iz Rogovog odgovora moglo zaključiti da je kod njega bio obrnuti slučaj.

"Da. Bille, sad nije vrijeme da se izaziva ustavna kriza. Predmet nije toga vrijedan. Onda, hoćeš li ti smisliti opoziv? Ili ću to učiniti ja?"

Corpsmanov izraz lica podsjetio me na način na koji se mačka povinuje neminovnom - 'na jedvite jade'. Djelovao je mrgodno, a onda je slegnuo ramenima i rekao: "Ja ću. Želim biti prokleta siguran da će zvučati ispravno, tako da iz ove zbrke spasimo što se najviše može."

"Hvala, Bille", odvratio je blago Rog.

Corpsman se okrenuo kako bi izašao. Zazvao sam ga: "Bille! Kad ćeš se već obraćati medijima, imam još jednu objavu za njih."

"Ha? Što je sad?"

"Ništa strašno." Činjenica je bila to da me odjednom savladao umor zahvaljujući ulozi i napetosti koju je za sobom povlačila. "Samo im reci da g. Bonforte ima prehladu i da su njegovi liječnici naredili kako mora ostati u krevetu odmarajući se. Sad mi je dosta."

Corpsman je prezrivo otpuhnuo. "Mislim da ću reći kako se radi o 'upali pluća'."

"Kako hoćeš."

Kad je otišao, Rog se okrene prema meni i reče: "Ne dajte se, Šefe. U ovom su poslu neki dani bolji, a neki lošiji."

"Rog, doista ću otvoriti bolovanje. Možeš to danas izjaviti na vijestima."

"Pa?"

"Leći ću u krevet i tamo ostati. Nema nikakvog razloga zašto Bonforte ne bi mogao imati 'prehladu' sve dok ne dođe k sebi. Svaki put kad se pojavim u javnosti povećavam vjerojatnost da će netko nešto primijetiti - a i svaki put kad se pojavim ono gundalo od Corpsmana pronađe nešto za prigovoriti. Umjetnik ne može dati najbolje od sebe ako ga netko neprestano napada. Prema tome, stanimo sada i spustimo zastor."

"Smirite se, Šefe. Odsad ću Corpsmana držati podalje od vas. Ovdje nećemo biti jedan drugome za vratom kao što smo to bili na brodu."

"Ne, Rog, odlučio sam. Oh, neću pobjeći. Ostat ću ovdje sve dok g. B. ne bude u stanju primiti ljude, i za slučaj da iskrсне nešto nepredviđeno" - s nelagodom sam se prisjetio da je car od mene zatražio da ostanem, te je pretpostavio da ću tako i učiniti - "ali mnogo je bolje ako me držite dalje javnosti. Dosad smo se u potpunosti izvukli, zar ne? Ah, oni znaju - netko zna - da Bonforte

nije taj koji je prošao ceremoniju usvajanja - ali se ne usuđuju iznijeti to na vidjelo, niti bi u suprotnom mogli išta dokazati. Isti ljudi bi mogli posumnjati da je i danas upotrijebljen dvojniki, ali ne znaju, ne mogu biti sigurni - jer uvijek postoji mogućnost da se Bonforte oporavio dovoljno brzo i sam obavio ovo danas. Točno?"

Clifton je imao neobičan, polusmeten izraz lica. "Bojim se da su prilično sigurni da si dvojniki, Šefe."

"Ha?"

"Malo smo prikrili istinu da biste bili manje živčani. Doktor Capek je od trenutka kad ga je prvi put pregledao znao da ga jedino čudo može dovoljno privesti k svijesti kako bi prisustvovao današnjoj audijenciji. Oni koji su ga dozirali također to znaju."

Namrštio sam se. "Znači da ste me ranije prevarili kad ste mi rekli da mu je bolje? Kako je on, Rog? Reci mi istinu."

"Taj sam vam put rekao istinu, Šefe. Zato sam predložio da ga odete posjetiti - dok sam ranije bio presretan što ste se u tome nećkali." Dodao je: "Možda bi bilo bolje da ga obiđete, porazgovarate s njime."

"Mmm - ne." Razlog zbog kojeg to nisam htio učiniti još uvijek je prisutan; ako ću se morati još jednom pojaviti u javnosti, nisam htio da se moja podsvijest poigra sa mnom. Za ulogu je potreban zdrav čovjek. "Ali, Rog, sve što sam rekao primjenjuje se kategorički i dalje, temeljeći se na onome što si mi upravo ispričao. Ako su samo djelomično sigurni da se danas pojavio dvojniki, ne smijemo više riskirati s još jednim nastupom. Danas su ostali iznenađeni - ili me je možda, s obzirom na situaciju, bilo nemoguće razotkriti. Neće zauvijek biti tako. Možda smisle nekakvu klopku, neki test koji neću proći - a tad, piši kući propalo! Onda smo tropa." Razmislio sam o tome. "Najbolje da sam 'bolestan' dokle god je to nužno. Bili je bio u pravu; najbolje da imam 'upalu pluća'."

Snaga podsvijesti je tolika da sam se sljedećeg jutra probudio sa začepljenim nosom i upaljena grla. Doktor Capek je našao vremena da mi nešto prepíše pa sam se do večere osjećao gotovo kao čovjek; no ipak, napisao je izjavu o 'virusnoj infekciji gospodina Bonfortea'. S obzirom na to da je grad na Mjesecu hermetički zatvoren i klimatiziran, nitko nije želio biti izložen bolesti koja se prenosi zrakom. Nitko nije odlučio pokušati probiti se mimo mojih

čuvara. Četiri dana sam besposličario i čitao u Bonforteovoj knjižnici, koja je sadržavala njegove zabilješke i mnoštvo knjiga ... otkrio sam da i politička i ekonomska štiva mogu natjerati na čitanje; nikad mi prije nisu legla. Car mi je poslao cvijeće iz carskog staklenika - je li bilo za mene?

Nema veze. Ljenčario sam i uživao u luksuzu da mogu biti Lorenzo, ili čak najobičniji Lawrence Smith. Otkrio sam da se automatski uživim natrag u ulogu čim netko uđe, ne mogu si pomoći. Iako nije bilo potrebe, nisam viđao nikoga osim Penny i Capeka, s izuzetkom jednog Dakovog posjeta.

Čak i ispijanje nektara može dojaditi. Četvrtog dana sam se umorio od te sobe više od producenstskih čekaonica, i bio sam usamljen. Nitko se nije obazirao na mene; Capekovi posjeti bijahu užurbani i profesionalni, a Pennyni kratki i rijetki. Prestala me zvati 'gospodine Bonforte'.

Kad se Dak pojavio, bio sam oduševljen. "Dak! Što ima?"

"Ništa posebno. Pokušavam jednom rukom kormilariti *Tommiejem* a drugom pomoći Rogu oko političkih zavrzlama. Od dovođenja ove kampanje u red dobit će čireve, od tri stvari možeš ih zaraditi osam." Sjeo je. "Politika!"

"Hmm ...Dak, kako si se uopće upetljao u ovo? Onako usput, mislio sam da su svemirski putnici apolitični isto koliko i glumci. A pogotovo ti."

"Ima ih koji jesu i koji nisu. U većini slučajeva im se živo fućka rade li škole ili ne, sve dok god oni mogu po nebu vozikati svoje olupine. Ali da bi to mogao, moraš imati teret, a teret znači trgovinu. Profitabilni teret znači slobodnu trgovinu pri čemu bilo koji brod može otići bilo kamo, bez gluposti kao što su to carina i područja s ograničenjem. Sloboda! I eto ti ga; već si u politici. Što se mene tiče, došao sam ovamo ponajprije radi zalaganja za pravilo 'neprekinutog putovanja', tako da se na robu prilikom triangularne distribucije carina ne plaća dva puta. To je, naravno, zasluga g. B-a. Jedna stvar je vodila k drugoj i eto me, kapetan vlastitog broda već zadnjih šest godina i predstavnik svoje cehovske braće od posljednjih općih izbora." Uzdahnuo je. "Teško da i sam znam kako se to dogodilo."

"Pretpostavljam da se jedva čekaš riješiti toga. Hoćeš li ostati na ponovnim izborima?"

Zablenuo se u mene. "Ha? Čovječe, dok ne isprobaš politiku ne znaš da si živ."

"Ali rekao si..."

"Znam što sam rekao. Surovo je i katkad prljavo, i posao je uvijek težak i prepun detalja. Ali to je jedini sport primjeren odraslima. Sve ostale su igre za djecu. Sve." Ustao je. "Žurim."

"Ah, ostani još malo."

"Ne mogu. S obzirom na sutrašnje zasjedanje Velike skupštine, moram pomoći Rogu. Nisam uopće smio dolaziti."

"Zasjedanje? Nisam znao." Bio sam svjestan da se V. S., odlazeća V. S., mora sastati još jednom kako bi prihvatila privremenu vladu. Međutim, nisam se toga ranije sjetio. Stvar je bila rutinska, nebitna isto koliko i davanje liste caru na uvid. "Hoće li se on uspjeti pojaviti?"

"Ne. Ali ne brini. Rog će se ispričati parlamentu zbog vaše - hoću reći njegove - odsutnosti i pozvati se na pravilo glasanja preko punomoćnika tijekom procedure bez prigovora. Zatim će pročitati govor imenovanog vrhovnog ministra - Bili na tome upravo radi. Potom će u svoje ime pokrenuti proces imenovanja vlade. Drugo. Bez debate. To prolazi. Zasjedanje sine die* - i svi će pohitati kući te krenuti svojim glasačima obećavati po dvije žene u svakom krevetu i po sto imperijalaca svakog ponedjeljka. Rutina." Dodao je: "Ah, da! Neki od članova Stranke čovječnosti predložiti će rezoluciju o izricanju sućuti i slanja cvijeća, što će se odraziti u krasnom licemjerskom svjetlu. Radije bi poslali cvijeće na njegov sprovod." Namrštio se.

"Zar je doista tako jednostavno? Što bi se dogodilo da odbiju pravo glasanja preko punomoćnika? Mislio sam da Velika skupština to ne priznaje."

"Istina, u svim običnim postupcima. Ili imaš zamjenika ili se pojaviš i glasaš. Ali ovo se samo besposleno vrte kotači parlamentarne mašinerije. Ako mu ne dopuste da sutra glasa preko punomoćnika, onda moraju čekati sve dok se on ne oporavi kako bi mogli održati zaključnu sjednicu i nastaviti s ozbiljnim poslom oko hipnotiziranja glasača. Kako stoje stvari, lažni kvorum se sastajao dnevno i zasjedao otkako je Quiroga dao ostavku. Ova skupština je mrtva koliko i Cezarov duh, ali još mora biti ustavno pokopana."

"Da - ali što ako neki idiot doista uloži prigovor?"

"Nitko to neće učiniti. Ah, to bi moglo stvoriti ustavnu krizu. No, to se neće dogoditi."

Neko vrijeme smo obojica šutjeli. Dak odluči krenuti. "Dak, hoće li se stvari pojednostavniti ako se pojavim i održim taj govor?"

"Ha? K vragu, mislio sam da je sve riješeno. Ti si odlučio da nije sigurno riskirati još jedno pojavljivanje nakon zadnjeg spašavanja situacije. Sve u svemu, slažem se s tobom. Postoji ona stara izreka o vrču i zdencu."

"Da. Ali ovo je jednostavno, zar ne? Tekst kao u kazalištu? Ima li šansi da me netko iznenadi nečim s čim se ne mogu nositi?"

"Pa, ne. Obično se očekuje da poslije razgovaraš s medijima, ali tvoja nedavna bolest je dobra isprika. Mogli bismo te prošvercati kroz sigurnosni tunel i posve ih izbjeći."

Ozbiljno se nasmiješio. "Jasno, uvijek postoji mogućnost da je neki luđak s galerije za posjetitelje uspio prokrijumčariti pištolj ... g. B ju je uvijek nazivao 'streljačka galerija' nakon što su jednom odozgo pucali na njega."

Noga mi se odjednom trznula. "Pokušavaš li me zastrašiti?"

"Ne."

*** na neodređeno vrijeme, (nap. prev.)**

"Odabrao si zbilja čudan način da me ohrabriš. Dak, budi iskren sa mnom. Želiš li da sutra obavim taj posao? Ili ne?"

"Naravno da želim! Što misliš kog sam vruga svratio ovamo, a imam toliko posla? Samo da bih čavrljao?"

*

Govornik pro tempore* udario je svojim čekićem; kapelan je izrekao molitvu koja je pažljivo izbjegla bilo kakve razlike među religijama - i svi su ostali šutjeti. Pola sjedala u skupštini bilo je prazno dok je galerija bila krcata turistima.

Začuli smo ceremonijalno kucanje pojačano putem razglasa; Narednik-oružar požurio je prema vratima sa svečanom palicom u ruci. Tri puta je car zatražio da ga prime, tri puta je bio odbijen. Zatim je molio za tu povlasticu; odobrena mu je proglašen. Stajali smo dok je Willem ušao i sjeo za govornikom stol. Bio je u odori admirala-generalata bez pratnje, kako je protokol zahtijevao, izuzev govornika i narednika-oružara.

Tada sam zataknuo svoj štap ispod ruke i zauzeo svoje mjesto s prednje strane i obratio se govorniku kao da vladar nije prisutan, izrecitiravši svoj govor. Ne onaj koji je napisao Corpsman; taj je otišao nizvodno čim sam ga pročitao. Bili je to potpuno pretvorio u govor za kampanju, a za to je bilo posve krivo mjesto i vrijeme.

Moj je bio kratak, nimalo partizanski i složen izravno iz Bonforteovih sabranih spisa, parafraza govora koji je jednom prije održao prilikom formiranja privremene vlade. Stao sam nepokolebljivo za dobre putove i mirno vrijeme i poželio da svatko voli svakoga, onako kako mi dobri demokrati volimo svojeg vladara i koji zauzvrat voli nas. Bijaše to jednostavna lirska pjesma od otprilike petstotinjak riječi i ako sam nešto tog trena i promijenio samo sam nastavio govoriti. Morali su stišavati one na galeriji.

Rog je ustao i zatražio da se imena koja sam usput bio spomenuo potvrde - podržano bez prigovora i službenik ubaci bijeli glasački listić. Dok sam marširao prema naprijed, u pratnji jednog člana svoje stranke i jednog člana opozicije, mogao sam primijetiti kako ostali članovi pogledavaju na svoje satove pitajući se hoće li ipak stići na podnevni šatl.

Potom sam se zakleo na odanost svojem vladaru, u skladu i podložno ustavnim ograničenjima, zaklevši se da ću braniti i podržavati prava i privilegije Velike skupštine, i štiti slobodu građana Carstva gdje god oni bili - i usput provoditi dužnosti vrhovnog ministra Njegovog Veličanstva. Kapelan je još jednom pomiješao riječi, ali sam ga ja ispravio.

Mislio sam da prolazim kroz tekst lagano kao kroz maslac - kad sam shvatio da tako jako plačem da sam jedva vidio. Kad sam bio gotov, Willem mi tiho reče: "Dobra predstava, Josephe." Ne znam je li mislio da se obraća meni ili svojem starom prijatelju - i nije me bilo briga. Nisam obrisao suze; pustio sam ih da cure kad sam se okrenuo prema Skupštini. Pričekao sam da Willem ode i onda sam im se obratio.

Diana d.o.o. je omogućila danas popodne četiri dodatna šatla. Nova Batavija je ostala napuštena - to znači da je u gradu ostalo samo milijun, ili tu negdje, pripadnika dvora, mesara, pekara, svjećara i civilnih službenika - i okosnica kabineta.

Preboljevši svoju 'prehladu' i pojavivši se javno u dvorani Velike skupštine, više nije bilo svrhe skrivati se. Kao vrhovni ministar nisam mogao biti ne viđen a da time ne izazovem komentare; kao nominalni vrhovnik političke stranke koja ulazi u kampanju za opće izbore morao sam se susretati s ljudima - barem nekima od njih. Stoga sam činio ono što sam morao dobivajući svakodnevni izvještaj o Bonforteovom napretku prema potpunom oporavku. Dobro se oporavljao, iako sporo: Capek je izvijestio da bi bilo moguće dopustiti mu, ako je to apsolutno nužno, da se uskoro pojavi u javnosti - no, on je savjetovao suprotno. Izgubio je gotovo deset kila i koordinacija pokreta mu je još bila loša. Rog je učinio sve da nas obojicu zaštiti. G. Bonforte je sada bio svjestan da su umjesto njega upotrijebili dvojnika i nakon početnog napadaja ogorčenja, shvatio je da je to bilo nužno i odobrio strategiju. Rog je vodio kampanju, savjetujući se s njime oko važnih stvari, da bi nakon toga meni prenio njegove odgovore koje ću iznijeti u javnost kad to bude potrebno.

Zaštita koja mi je bila pružena bila je gotovo isto toliko briljantna; bilo me je teže vidjeti od najtajnijeg agenta. Moj kabinet se nalazio u planini, iza apartmana vođe opozicije (nismo se preselili u raskošnije odaje vrhovnog ministra; iako bi bilo zakonski u redu, to se 'nije radilo' za vrijeme privremenog režima) - do kojih se moglo doći straga direktno kroz donju dnevnu sobu, ali da bi mi se prišlo kroz javni ulaz čovjek je morao proći kroz pet kontrolnih točaka - osim nekolicine povlaštenih koji bi bili odvedeni izravno k Rogu kroz tunel najprije do Pennynog ureda i od tamo do mojeg.

Na taj način sam mogao proučiti Farleyspis prije nego bi osoba stigla do mene. Čak sam ga mogao držati otvorenog na stolu dok je ta osoba bila ispred mene jer je stol imao skriveni ekran kojeg posjetilac nije mogao vidjeti, a mogao sam ga trenutno ugasiti ako bi se pokazalo da je osoba sklona šetanju po prostoriji. Ekran je imao i druge primjene; Rog bi mogao posjetioca tretirati s posebnom pažnjom, požurivši ga ravno k meni, ostavljajući nas nasamo - a on bi iz Pennyne sobe poslao poruku koja se očitovala na mojem ekranu - nešto kao 'Izljubi ga do smrti i ne obećaj mu ništa', ili 'Sve što želi jest to da mu žena bude prisutna na dvoru. Obećaj mu to i riješi ga se', ili čak 'Oprezno s ovim. S njim treba izravno u glavu, a

pametniji je nego što izgleda. Prepusti ga meni, a ja ću se s njim pogađati.'

Nisam znao tko vodi vladu. Najvjerojatnije stariji karijeristi. Na mom je stolu svakog jutra bila gomila papira, ja bih se na njih potpisao Bonforteovim neurednim rukopisom i Penny bi ih odnijela. Nikad ih nisam imao vremena pročitati. Sama veličina carskog pogona me zastrašivala. Jednom smo morali prisustvovati sastanku izvan uredskih prostorija pa me Penny odvela, kako je to ona nazvala, prečicom kroz arhiv - kilometri i kilometri nebrojenih dosjea, svaki krcat mikrofilmovima i s pokretnim preglednikom tako da službeniku ne bude potreban čitav dan kako bi ga pronašao.

Međutim, Penny mi je objasnila da me provela samo kroz jedno krilo. Središnjica, rekla je, zauzima prostor veličine dvorane Velike skupštine. Bilo mi je drago da mi služenje u vladi nije karijera, nego prije bi se moglo reći neka vrsta hobija.

Susretanje ljudi bila je nezaobilazna obveza, iako posve beskorisna jer je Rog, ili Bonforte preko Roga, donosio sve odluke. Moj stvarni posao bio je držati govore. Puštena je diskretna glasina kako je moj liječnik u strahu za moje srce, koje je bilo prenapregnuto 'virusnom infekcijom', te da mi je savjetovao da tijekom kampanje ostanem na Mjesecu radi manje gravitacije. Nisam se usuđivao riskirati i odglumiti turneju po Zemlji, a kamoli otputovati do Venere; sustav Farleypisa bi se raspao pri kontaktu s toliko ljudi, neću ni spominjati neznane opasnosti koje su vrebale od strane terorističkih odreda aktivista - ono što bih ja izbrbljao s minimalnom dozom neodexocaina ubrizganom u čeoni režanj nitko od nas ne bi volio saznati, a ponajmanje ja.

Quiroga je nastupao po svim kontinentima na Zemlji, pojavljujući se na binama, na nekoliko mjesta istovremeno, pred okupljenim ljudima uz pomoć izravnog prijenosa. Međutim, to nije zabrinjavalo Roga Cliftona. Slegnuo je ramenima i rekao: "Pustite ga. Neće pobrati niti jedan novi glas zahvaljujući tim nastupima. Jedino što se time postiže jest umor govornika. Na takve skupove dolaze ionako oni koji su mu već vjerni."

Nadao sam se da zna što radi. Kampanja je bila kratka, trajala je samo šest tjedana od Quirogine ostavke do dana kad se odlučio na izbore prije ostavke, a ja sam držao govore gotovo svakoga dana, ili

na glavnoj mreži dijeleći dodijeljeno vrijeme po pola sa Strankom čovječnosti, ili snimajući ih kako bi ih kasnije putem šatla pustili odabranoj publici. Imali smo ustaljenu rutinu; skica bi stigla meni, vjerojatno od Billa iako ga nikada nisam viđao, a onda bih je ja razradio. Rog bi tako prepravljenu skicu odnosio; obično bi mi se odobrena vratila natrag - a s vremena na vrijeme bi na njoj bile načinjene ispravke Bonforteovim rukopisom, sada već toliko neurednim da je bio jedva čitljiv.

Nikad nisam improvizirao s dijelovima koje je on ispravio, iako sam to često činio s ostatkom - kad počneš govoriti tada obično zvuči bolje, stvarnije. Počeo sam shvaćati prirodu njegovih ispravaka; to je uvijek bila eliminacija uljepšavanja - neka bude što jasnije, pa ili će im se svidjeti ili ne!

Nakon nekog vremena bilo je sve manje ispravaka. Ušao sam u štos.

Još uvijek ga nisam posjećivao. Osjećao sam da ne bih mogao 'nositi njegovu glavu' ako bih ga vidio na bolesničkom krevetu. No ja nisam bio jedini od njegovih bližnjih koji ga nisu viđali; Capek je zabranio Penny da dolazi - za njezino dobro. Tada to nisam znao. Primijetio sam da je Penny, otkako smo stigli na Novu Bataviju, postala razdražljiva, odsutna duhom i promjenjiva raspoloženja. Oko očiju je imala tamne krugove poput rakuna - ništa mi od toga nije moglo promaknuti, iako sam većinu pripisivao pritisku kampanje pomiješanom s brigom za Bonforteovom zdravljem. Bio sam samo djelomično u pravu. Capek je to uočio i poduzeo mjere podvrgnuvši je laganoj hipnozi pri čemu joj je postavljao pitanja - potom joj je jasno i glasno zabranio da posjećuje Bonforteovu sve dok ja ne odradim svoj posao i dok me ne otprave kući.

Jadna je djevojka gotovo izludjela posjećujući bolesničku sobu čovjeka kojeg je beznadno voljela - da bi se odmah potom bacila na posao s čovjekom koji je izgledao i zvučao poput njega, ali je bio posve zdrav. Vjerojatno me počela mrziti.

Dobri stari doktor Capek sasjekao je u korijenu njezine nevolje, dao joj je nekoliko korisnih i smirujućih post-hipnotičkih prijedloga i od tada je držao podalje od bolesničke sobe. Jasno, meni tada nije bilo ništa rečeno; nije me se ticalo. Ali Penny je živnula, postavši ponovno simpatična i nevjerojatno sposobna osoba kakva i jest.

Meni je to mnogo značilo. Priznajem; dosad bih već barem dvaput odustao od svega da nije bilo Penny.

Postojala je jedna vrsta sastanka kojem sam morao prisustvovati, onaj na kojem se sastajao izvršni odbor kampanje. S obzirom na to da je Ekspanzionistička stranka bila manjinska stranka, i samo jedna od većih frakcija koalicije nekolicine stranaka koje je na okupu držalo vođstvo i osobnost Johna Josepha Bonfortea, morao sam se ondje pojaviti umjesto njega i slatkim sirupom umirivati one primadone. Bio sam pažljivo pripremljen, a i Rog je sjedio kraj mene pa mi je mogao davati smjernice ako bih se sapleo. Međutim, nisam mogao poslati posrednika.

Manje od dva tjedna prije izbora imali smo zakazan sastanak na kojem su trebali biti izdvojeni sigurni okruzi. Organizacija je uvijek imala trideset do četrdeset okruga koji su mogli biti upotrijebljeni kako bi neko mogao postati podesan za mjesto u kabinetu, ili za političkog tajnika (osoba poput Penny mnogo je vrednija ako je on ili ona u potpunosti kvalificirana, sposobna se kretati i obraćati se u Skupštini, kad ima pravo biti prisutna na zatvorenim sjednicama i tako dalje), ili za bilo koju drugu stranačku potrebu. Sam Bonforte predstavljao je jedan 'sigurni' okrug; to ga je oslobodilo vođenja kampanje u izbornom okrugu. Clifton je imao svoj okrug. I Dak bi ga imao kad bi mu bio potreban, ali on je zatražio podršku svoje cehovske braće. Rog mi je čak jednom natuknuo da bi se moje ime, kad bih se poželio pojaviti kao ja sam, moglo pojaviti na sljedećoj listi.

Neka se mjesta uvijek čuvaju za stranačku tegleću marvu koja je voljna dati trenutnu ostavku i time omogućiti Stranci mjesto na dopunskim izborima kad bi se pojavila potreba da se na neko mjesto u kabinetu postavi određeni čovjek ili nešto tome slično.

Međutim, sve je imalo lagano pokroviteljski okus pa je, s obzirom na to da je koalicija takva kakva već jest, bilo potrebno da Bonforte izglati konfliktne zahtjeve i podvrgne listu izvršnom komitetu kampanje. Bio je to posao ostavljen za zadnji trenutak, posao koji je trebao biti obavljen netom prije glasanja kako bi se omogućile posljednje izmjene.

Kad su Rog i Dak ušli, radio sam na govoru te sam rekao Penny da ne pušta nikoga osim ako se ne radi o peterostrukom požarnom alarmu. Quiroga je večer ranije dao takvu mahnitu izjavu u Sydneyu

u Australiji da smo imali priliku razotkriti njegovu laž i natjerati ga da se oznoji. Pokušavao sam sastaviti uzvratni govor, ne čekajući da mi predaju natuknice; nadao sam se da će moja varijanta biti odobrena.

Kad su ušli, rekao sam: "Slušajte ovo", i pročitao im ključni odlomak. "Kako vam se sviđa?"

"To bi ga trebalo razapeti", složio se Rog. "Evo 'sigurne liste', Šefe. Želite lije pregledati? Na redu smo za dvadeset minuta."

"Ah, taj prokleti sastanak. Ne znam zašto bih trebao provjeravati spisak. Imate li u vezi njega što reći?" Pa ipak sam uzeo spisak i pregledao ga. Sve sam ih poznavao preko Farleyspisa, a neke i iz osobnog kontakta; već sam znao zašto se za svakog pojedinog trebalo pobrinuti. Tada sam naletio na ime: Corpsman, William J.

Potisnuo sam osjećaj opravdane ogorčenosti i tiho rekao: "Primjećujem da je Billovo ime na spisku, Robe." "Ah, da. Htio sam vam to reći. Vidite, Šefe, kao što svi znamo, između vas i Billa stvorila se loša krv. Ne krivim vas; pogreška je Billova. Međutim, uvijek postoje dvije strane medalje. Ono što možda niste shvaćali jest to da Billa opterećuje golemi osjećaj manje vrijednosti; guši ga. Ovo će riješiti problem."

"Pa?"

"Da. Ovo je nešto što je oduvijek želio. Vidite, svi mi ostali imamo službeni status, hoću reći članovi smo Velike skupštine. Govorim o onima koji usko surađuju s, uh, vama. Bili to osjeća. Čuo sam ga kako, nakon trećeg ispijenog pića, govori kako je on samo plaćenik. Ogorčen je zbog toga. Nemate ništa protiv, zar ne? Stranka si to može priuštiti, a to je mala cijena za uklanjanje trvenja u stožeru."

Dosad sam se već posve smirio. "Mene se to ne tiče. Zašto bi me smetalo ako g. Bonforte tako želi?" Primijetio sam kako se Dakov pogled nakratko zaustavio na Cliftonu. Dodao sam: "To jest onako kako želi g. Bonforte? Zar ne, Rog?"

Dak će grubo: "Reci mu, Rog. "

Rog će na to polako: "Ovo smo Dak i ja sami smislili. Smatrali smo da je tako najbolje."

"Znači, g. Bonforte nije dao svoj blagoslov? Ali zacijelo ste ga pitali?"

"Ne, nismo."

"Zašto ne?"

"Šefe, ovo nije stvar s kojom ga trebamo zamarati. On je umoran, star i bolestan čovjek. Ne zabrinjavam ga ni sa čim osim ako se ne radi o većim političkim odlukama - što ovo zasigurno nije. Radi se o okrugu koji je naš bez obzira tko ga zastupa."

"Zašto me onda uopće pitate za mišljenje?"

"Pa, smatrali smo da trebate znati - i znati zašto. Očekujemo vaše odobrenje."

"Moje? Tražite od mene da donesem odluku kao da sam ja Bonforte. A ja to nisam." Kuckao sam nervozno prstima po stolu. "Ili je ovo odluka koju bi trebao on donijeti, pa trebate pitati njega - ili nije, a onda ne biste trebali pitati ni mene"

Rog je žvakao cigaru, a onda reče: "U redu, ne pitam vas!"

"Ne!"

"Kako to mislite?"

"Mislim 'ne!' Pitali ste mene; što znači da u vašim glavama postoji sumnja. Pa ako očekujete od mene da to ime predložim vijeću - kao da sam ja Bonforte - onda idite i pitajte njega."

Obojica su sjeli, ne rekavši ništa. Na poslijetku je Dak uzdahnuo i rekao: "Reci mu i ostatak, Rog. Ili ću to učiniti ja."

Čekao sam. Clifton je izvadio cigaru iz usta i rekao: "Šefe, g. Bonforte je prije četiri dana imao moždani udar. Ne smijemo ga uznemiravati."

Ukipio sam se i izrecitirao si jednu Zdravomariju i Očenaš i tako dalje. Kada sam ponovno došao k sebi, rekoh: "Kako je njegov um?"

"Čini se donekle u redu, ali je užasno iscrpljen. Taj tjedan dok je bio zatočen izmoždio ga je više nego što smo pretpostavljali. Nakon udara je bio u komi dvadeset i četiri sata. Sada se probudio, ali mu je lijeva strana lica paralizirana, a čitava ta strana je i djelomično nefunkcionalna."

"Uh, što kaže doktor Capek?"

"On misli da nećemo ni znati da je imao moždani kad se ugrušak razbije. Međutim, morat će usporiti ritam života, za razliku od prije. Ali, Šefe, sad je bolestan. Jednostavno ćemo bez njega morati odraditi kampanju."

Osjetio sam dašak izgubljenosti kakav sam imao kad mi je umro otac. Nikad nisam vidio Bonforte, i od njega sam dobio samo nekoliko načrčanih ispravaka na tekstu. Pa ipak sam se oslanjao na

njega u svakom pogledu. Činjenica da se nalazi u susjednoj sobi, učinila je sve mogućim. Duboko sam udahnuo, izdahnuo pa rekao: "Okej, Rog. Morat ćemo tako."

"Da, Šefe." Ustao je. "Moramo otići na taj sastanak. Što kažete na to?" Kimnuo je prema spisku sigurnih okruga.

"Ah." Pokušao sam razmišljati. Možda je moguće da bi Bonforte nagradio Billa povlasticom da sam sebe može zvati 'uvaženim', samo da bi ga usrećio. Nije škrtario s takvim gestama; nije ostavljao gladnima krave koje su mljele žito. U jednom od svojih političkih eseja napisao je sljedeće: 'Ja nisam intelektualac. Ako imam neki posebni talent, onda je to u odabiru sposobnih ljudi koje puštam da rade.' "Koliko je dugo Bili bio uz njega?" odjednom sam upitao.

"Ha? Oko četiri godine. Nešto više od toga."

Bonforte se očigledno sviđalo kako radi. "To je od prije posljednjih općih izbora, zar ne? Zašto ga tada nije učinio članom skupštine?"

"Pa, ne znam. Nikad se nije postavilo to pitanje."

"Kada je Penny bila izabrana?"

"Otprilike prije tri godine. Na dopunskim izborima."

"Evo ti odgovora, Rog."

"Ne pratim vas."

"Bonforte ga je mogao učiniti počasnim članom skupštine već odavno. Ali nije htio. Ispravi tu nominaciju u 'odstupanje'. Ako g. Bonforte želi drugačije, može kasnije organizirati za njega dopunske izbore - kad dođe k sebi."

Cliftonovo lice je bilo bezizražajno. Jednostavno je podigao listu i rekao: "Vrlo dobro, Šefe."

Kasnije tog istog dana Bili je dao ostavku. Pretpostavljam da mu je Rog morao reći kako njegovo zastrašivanje nije upalilo. Međutim, kad me Rog o tome izvijestio osjetio sam mučninu shvativši da nas je moje uštogljeno ponašanje sve dovelo u opasnost. Tako sam mu i rekao. Odmahnuo je glavom.

"Ali on sve zna! Zamisao je njegova od samog početka. Pogledaj samo koliko prljavog veša može navaliti Stranci čovječnosti."

"Zaboravite Šefe. Bili možda jest uš - od čovjeka koji će otići usred kampanje nema mi koristi; to se ne radi, nikada. Međutim, on nije štakor. U njegovoj profesiji se ne odaju tajne klijenta, čak i ako se s njim razideš."

"Nadam se da si u pravu."

"Vidjet ćete. Ne brinite oko toga. Samo nastavite s poslom."

U sljedećih nekoliko dana došao sam do zaključka da Rog bolje poznaje Billa nego ja. Nismo ništa čuli od njega ili o njemu i kampanja se nastavila svojim tokom, postajući s vremenom sve žešća, ali nije bilo nikakvih naznaka da je naša opsežna igra razotkrivena.

Počeo sam se osjećati bolje te sam se bacio na pisanje Bonforeovih govora što sam najbolje mogao - katkad uz Rogovu pomoć; katkad samo uz njegov blagoslov. Gospodin Bonforte se ponovno nastavio oporavljati, ali mu je Capek naredio strogo mirovanje.

Tijekom prošlog tjedna Rog je morao otputovati na Zemlju; morao je intervenirati na nekoliko mjesta i to nije mogao učiniti izdaleka. Na kraju krajeva, glasovi pristižu iz pokrajina, a menadžeri na terenu vrijede više od govornika. Pa ipak, govori su morali biti napisani i tiskovne konferencije održane; nastavio sam sa svojim poslom, uz Dakovu i Pennynu pomoć - jasno, do sada sam se već mnogo bolje snalazio; na većinu pitanja sam mogao odgovoriti ni ne zastavši da o njima razmislim.

Na dan kad se Rog trebao vratiti imao sam uobičajenu tiskovnu konferenciju u uredu koja se održavala dvaput tjedno. Nadao sam se da će se vratiti na vrijeme ne bi li joj prisustvovao, ali nije bilo razloga da je ne odradim sam. Penny je ušla ispred mene, noseći sa sobom svoju opremu; začuo sam kako je glasno udahнула.

Tada sam ugledao Billa na kraju stola.

No, ja sam se osvrnuo prostorijom kao i inače pa rekao: "Dobro jutro, gospodo."

"Dobro jutro, gospodine ministre!" većina ih je odvratila.

Dodao sam: "Dobro jutro, Bille. Nisam znao da ćeš biti ovdje. Koga predstavljaš?"

Nastala je mrtvačka tišina u iščekivanju njegovog odgovora. Svatko od njih je znao da nam je Bili dao ostavku - ili ju je bio prisiljen dati. Nasmiješio mi se i odgovorio: "Dobro jutro, gospodine Bonforte. Sad sam s Kreinovim sindikatom."

Znao sam što slijedi; pokušao sam mu ne pružiti zadovoljstvo odajući osjećaje. "Krasno odijelo. Nadam se da ti plaćaju onoliko

koliko vrijediš. A sad na posao - najprije zapisana pitanja. Imaš li ih, Penny?"

Brzo sam ih prošao pružajući odgovore o kojim sam unaprijed imao vremena razmisliti, zatim sam se naslonio kao i inače pa rekao: "Imamo još malo vremena, gospodo. Imate li još kakvih pitanja?"

Postavili su nekoliko. Samo jednom sam bio prisiljen odgovoriti s 'bez komentara' - odgovor koji je Bonforte više volio od dvosmislenog. Na poslijetku sam pogledao na sat i rekao: "To bi bilo za sve jutros, gospodo", i počeo ustajati.

"Smythe!" povikao je Bili.

Nastavio sam ustajati ni ne pogledavši ga.

"Na tebe mislim, gospodine Lažni Bonforte-Smythe!" nastavio je ljutito, podižući sve više glas.

Ovaj puta sam mu uputio pogled, pun čuđenja - mislim, s pravom mjerom za jednog važnog državnog službenika u situaciji u kojoj je izložen ovakvoj uvredi. Bili je pokazivao na mene sav crven u licu.

"Varalico! Jadni glumcu! Prevarantul!"

Čovjek iz londonskog Timesa meni s desna reče tiho: "Želite li da pozovem čuvare, gospodine?"

Rekoh: "Ne. Bezopasan je."

Bili se nasmijao. "Tako znači, bezopasan sam, je li? Vidjet ćeš koliko."

"Doista mislim da bi ih trebao pozvati, gospodine", inzistirao je čovjek iz Timesa.

"Ne." Potom sam oštro rekao: "Sad je dosta, Bille. Bilo bi bolje da mirno odeš."

"Nije li to baš ono što bi ti želio?" Počeo je otkrivati osnovnu priču, brzo govoreći. Nije spominjao otmicu i svoj udio u prijeveri, ali je natuknuo kako je radije otišao od nas nego da bude upleten u obmanu. Dvojnuk je postojao zahvaljujući, i govoreći istinito, bolesti koja je zadesila Bonforte - naglasivši pritom da smo ga vrlo vjerojatno drogirali.

Strpljivo sam slušao. Većina je novinara isprva samo slušala sa zapanjenim izrazima lica, poput slučajnih prolaznika koji su nehotice izloženi nečijoj žestokoj obiteljskoj razmirici. Potom je nekolicina počela črčkati ili govoriti u diktafone.

Kad je stao, rekao sam: "Jesi li završio Bille?"

"I ovo je dovoljno, zar ne?"

"Više nego dovoljno. Žao mi je, Bille. To bi bilo sve, gospodo. Moram se vratiti na posao."

"Samo malo, gospodine ministre!" netko je zazvao. "Želite li objaviti demanti?" Drugi je pak nadodao: "Hoćete li ga tužiti?"

Najprije sam odgovorio na drugo pitanje. "Ne, neću ga tužiti. Bolesne ljude se ne tuži."

"Bolestan sam, je li?" povikao je Bili.

"Smiri se, Bille. Što se tiče demantija, mislim da za to nema potrebe. Međutim, primijetio sam da su neki od vas zapisivali bilješke. Iako sumnjam da će vaši izdavači objaviti priču, ako se to ipak dogodi, ova bi anegdota mogla pojasniti stvar. Jeste li ikada čuli za jednog profesora koji je proveo četrdeset godina svojeg života dokazujući da Odiseju nije napisao Homer - već neki drugi Grk istog imena?"

Zasluzio sam pristojan smijeh. Nasmiješio sam se i počeo se okretati. Bili je pojurio oko stola i zgrabio me za ruku. "Ne možeš se na ovo samo nasmijati!" Čovjek iz Timesa - gospodine Ackrovd, ja mislim - odvuкао ga je od mene.

Rekoh: "Hvala vam, gospodine." Zatim sam se obratio Corpsmanu dodavši: "Što želiš da učinim, Bille? Pokušao sam izbjeći da te ne privedu."

"Pozovi čuvare ako želiš, folirantu! Vidjet ćemo tko će duže ostati u zatvoru! Pričekaj samo da ti uzmu otiske!"

Uzdahnuo sam i izrekao najublaženiju izjavu u svojem životu. "Ovo prestaje biti šalom. Gospodo, mislim da je vrijeme da stanem ovome na kraj. Penny, draga, hoćeš li molim te poslati nekoga s opremom za uzimanje otisaka?" Znao sam da sam gotov - ali, dovraga, ako te uhvate na Titaniku sebi si dužan barem to da ostaneš u stavu mirno dok brod tone. Čak i zločinac mora imati dobru posljednju scenu.

Bili nije čekao. Zgrabio je čašu s vodom koja je stajala ispred mene; bio sam je primio nekoliko puta. "Dovraga i s time! Ovo će poslužiti."

"Već sam ti rekao, Bille, da pripaziš na jezik u prisustvu dama. No, možeš zadržati čašu."

"Prokleta možeš biti siguran da ću je zadržati."

"Vrlo dobro. Molim te idi. Ako ne odeš, bit ću prisiljen pozvati stražara."

Otišao je. Nitko nije ništa rekao. Ja ću na to: "Trebali li još netko moje otiske prstiju?"

Ackroyd će užurbano: "Ah, siguran sam da ih ne želimo, gospodine ministre."

"Ma, uzmite ih! Ako priča postoji, morate se osigurati." Inzistirao sam jer je to pristajalo mojoj ulozi - na kraju krajeva ne može se biti samo malo trudan ili malo razotkriven - a i nisam želio da Bili usosi i moje ovdje prisutne prijatelje; bila je to zadnja stvar koju sam mogao za njih učiniti.

Nismo trebali čekati na službenu opremu. Penny je imala indigo papir i netko je kod sebe imao fascikl s plastičnim košuljicama uz pomoć čega su lijepo mogli uzeti otiske. Nakon toga sam im zaželio dobro jutro i otišao.

Uspjeli smo stići do Pennynog ureda; kad smo ušli srušila se u nesvijest. Odnio sam je u svoj ured, položio je na kauč pa sjeo za stol i jednostavno drhtao nekoliko minuta.

Nitko od nas nije bio za ništa ostatak dana. Nastavili smo se ponašati kao i inače, izuzev toga što je Penny odbijala posjetioce, izmišljajući isprike. Te sam večeri trebao održati govor pa sam ozbiljno razmišljao o tome da ga otkažem. No, čitavog sam dana pratio vijesti na kojima nije bio ni riječi o jutrošnjem incidentu.

Shvatio sam da će provjeriti otiske prije nego išta riskiraju - na koncu, ja bih trebao biti prvi ministar Njegovog Veličanstva; trebala im je potvrda. Iz tog razloga sam odlučio održati govor, kad sam ga već napisao, a bio je zakazan. Nisam se čak mogao posavjetovati s Dakom; otišao je u grad Tycho.

Bio je to najbolji govor koji sam dosada održao. Upotrijebio sam iste stvari kojima se koristi komičar kako bi smirio paniku u zapaljenom kazalištu. Nakon što je improvizacija završila, stavio sam lice u ruke i zaplakao dok me Penny tapšala po ramenu. Uopće nismo razgovarali o ovoj groznoj zbrci.

Rog je sletio u osam sati, taman kad sam ja završavao, javivši mi se čim je stigao. Tupim, monotonim glasom sam mu ispričao čitavu prljavu priču; slušao me, žvačući ugašenu cigaru bezizražajna lica.

Na kraju sam rekao gotovo molećivo: "Morao sam dati otiske, Rog. Shvaćaš to, zar ne? Da sam odbio, ne bi bilo u skladu s ulogom."

Rog reče: "Ne brinite."

"Ha?"

"Rekoh: 'Ne brinite.' Kad izvještaj o tim otiscima stigne natrag u Identifikacijski biro u Hagu, doživjet ćete malo, ali ugodno iznenađenje - a naš bivši prijatelj Bili jedno mnogo veće, ali neugodno. Ako je uzeo išta od svojeg prijavog novca unaprijed, oni će mu to naplatiti na njegovoj koži. Nadam se da će tako i biti."

Nisam mogao krivo shvatiti značenje njegovih riječi. "Oh! Ali, Rog - neće stati na tome. Postoji još desetak mjesta. Socijalno osiguranje ... Uh, mnogo mjesta."

"Mislite li da nismo bili temeljiti? Šefe, znao sam da bi se ovakvo što moglo dogoditi, na ovaj ili onaj način. Od trenutka kad je Dak poslao poruku da se izvrši plan Mardi Gras, započelo je nužno zataškavanje. Svugdje. No, nisam smatrao da je potrebno da o tome izvijestim Billa." Usisao je zrak kroz svoju ugašenu cigaru i izvadio je iz usta zagledavši se u nju.

"Jadni Bili."

Penny je nježno uzdahnula i ponovno se onesvijestila.

Deset

Nekako smo dogurali do zaključnog dana. Više nismo ništa čuli od Billa; spisak putnika potvrdio je da je otišao za Zemlju dva dana poslije svojeg fijaska. Ako je ijedna novinska agencija nešto objavila, ja za to nisam čuo, niti su Quirogini govori išta natuknuli.

Gospodin Bonforte će se uredno oporavljati sve dok ne bude sigurno da može preuzeti svoje dužnosti nakon izbora. Njegova paraliza je još uvijek bila djelomična, ali riješili smo i taj problem; odmah nakon izbora otići će na odmor, rutinski običaj u kojem uživa gotovo svaki političar. Odmor bi se odvijao na *Tommieju*, na sigurnom. U jednom trenutku putovanja mene bi odvezli i prokrijumčarili natrag - a Šef bi doživio blagi moždani udar, zahvaljujući naprezanju tijekom kampanje.

Rog će morati pobrkati nekolicinu otisaka prstiju, ali da bi to učinio moći će sa sigurnošću pričekati godinu ili više.

Na dan izbora bio sam sretan poput psića u ormaru s cipelama. Moja uloga je završila, iako sam se morao još nakratko pojaviti. Već sam snimio dva petominutna govora za glavnu mrežu, jedan u kojem velikodušno prihvaćam pobjedu i jedan u kojem galantno priznajem poraz; moj je posao završen. Kad je i ovaj posljednji bio snimljen, zgrabio sam Penny i poljubio je. Činilo se kao da joj nije ni zasmetalo.

Preostali zadatak bio je izvršenje zapovijedi; gospodin Bonforte me želio vidjeti - kao njega samog - prije nego odem. Nije mi smetalo. Sada, kad je napetost završila, nije me brinulo što ću ga posjetiti; glumiti ga njemu za zabavu bit će poput komičnog skeča, osim što ću ga odigrati veoma iskreno. Što to govorim? Iskrenost je bit komedije.

Cijela obitelj će se skupiti u gornjem dnevnom boravku - ondje, jer gospodin Bonforte nije tjednima vidio nebo, pa ga se zaželio - i ondje ćemo slušati izvješća, te nazdraviti pobjedi ili utopiti našu tugu i zakleti se da ćemo sljedeći put biti bolji. Mene izbrišite iz ovog posljednjeg; za mene je ovo bila prva i posljednja politička kampanja i s politikom više nisam želio imati ništa. Čak više nisam bio siguran

želim li i dalje biti glumac. Glumiti svake minute unatrag više od šest tjedana otprilike je isto koliko i pet stotina uobičajenih predstava. A to je mnogo.

Dovezli su ga gore dizalom u invalidskim kolicima. Ostao sam skriven i dopustio im da ga smjeste na kauč prije nego što sam ušao; čovjek ima pravo na to da svoje slabosti ne prostire pred neznance. Uostalom, htio sam svoj ulazak učiniti teatralnim.

Toliko sam se iznenadio da me to gotovo izbacilo iz uloge. Izgledao je kao da mi je otac! Ah, radilo se samo o 'obiteljskoj' sličnosti; on i ja sličili smo si međusobno više nego što je ijedan od nas ličio na mojeg oca, ali sličnost je postojala - i dob je bila tu negdje, jer on je odista izgledao staro. Nisam mogao ni pretpostaviti koliko je ostario. Bio je mršav, a kosa mu je pobijelila.

Odmah sam u glavi načinio bilješku o tome kako im, tijekom predstojećeg odmora u svemiru, moram pomoći u prijelaznoj fazi, u zamjeni. Nema sumnje da mu Capek može vratiti kilograme; pa čak i ako ne, ima načina da čovjek djeluje krupnije bez očiglednih umetaka. Sam ću mu obojiti kosu. Zakašnjela izjava o pretrpljenom moždanom udaru pokrit će neminovne nedosljednosti. Uostalom, on se i jest toliko promijenio u samo nekoliko tjedana; bilo je potrebno da ta činjenica ne privuče pažnju na dvojnika.

No, te praktične sitnice motale su mi se po kutku mozga same od sebe; moje biće preplavili su osjećaji. Iako bolestan, čovjek je isijavao snagom kako duševnom tako i životnom. Osjetio sam, gotovo pobožnu, šokantnu toplinu kakva čovjeka preplavi kad prvi put ugleda slavan kip Abrahama Lincolna. Što me podsjetilo i na jedan drugi kip, ugledavši ga pokrivenog šalom preko nogu i nemoćne lijeve strane, na ranjenog Lava iz Lucerna. Posjedovao je golemu snagu i dostojanstvo, čak i ovako bespomoćan: "Čuvar umire, ali nikada se ne predaje."

Kad sam ušao, podigao je pogled i uputio mi topao, strpljiv i prijateljski osmijeh koji sam naučio oponašati, i mahnuo mi svojom dobrom rukom da mu priđem bliže. Uzvratio sam mu istim osmijehom, prišavši mu. Stisnuo mi je ruku, iznenađujuće snažno i srdačno rekao: "Sretan sam što sam vas konačno upoznao." Govor mu je bio pomalo nejasan, a ja sam sada mogao vidjeti opuštenost one strane lica koja je bila okrenuta od mene.

"Počašćen sam i sretan što sam vas upoznao, gospodine." Morao sam se prisiliti da ne oponašam njegov paralizirani, nejasni govor.

Odmjerio me od glave do pete, pa se nacerio: "Meni se čini kao da ste me već upoznali."

Pogledah sam sebe. "Pokušao sam, gospodine."

"Pokušali! Uspjeli ste. Neobično je gledati samoga sebe."

Odjednom sam, bolno suosjećajući, shvatio kako on nije bio emocionalno svjestan svog izgleda; moj sadašnji izgled je bio 'njegov' - a svaka promjena na njemu postojala je zahvaljujući bolesti, slučajna i privremena, te zanemariva. No, on je nastavio govoriti. "Biste li se malo kretali za mene, gospodine? Želio bih vidjeti sebe - vas - nas. Volio bih se jednom vidjeti iz kuta promatrača."

Stoga sam se uspravio, prošetao sobom i obratio se Penny (jaderno je dijete gledalo malo jednog malo drugog od nas sa zbunjenim izrazom na licu). Podigao sam list papira, počeo se po ključnoj kosti i protrljao bradu, prebacio sam u ruku štap koji mi je bio ispod pazuha pa se poigrao s njime.

Promatrao me s oduševljenjem. Zbog toga sam dodao još nešto. Zauzevši mjesto na sredini sagra izgovorio sam zaključni dio jednog od njegovih najboljih govora, ali uz svoju interpretaciju, a ne od riječi do riječi, puštajući ih da klize i grme baš kao što je to on činio - završivši točno njegovim krajem: "Rob ne može biti oslobođen, osim ako to ne učini sam. Niti se može zarobiti slobodnog čovjeka; najgore što mu se može učiniti jest to da ga se ubije!"

Nastala je ona divna tišina, a potom pljesak pri čemu je sam Bonforte udarao svojom dobrom rukom po kauču, povikavši: "Bravo!"

Bio je to jedini aplauz koji sam dobio za ovu ulogu. Dovoljno.

Zatražio je da privučem stolac i sjednem pokraj njega. Vidio sam kako odmjerava štap, pa sam mu ga pružio. "Zakočen je, gospodine."

"Znam kako se koristi." Pogledao ga je pomnije, a onda mi ga vratio natrag. Pomislio sam da će ga možda zadržati. S obzirom na to da nije, odlučio sam ga predati Daku koji će mu ga vratiti. Pitao me tko sam i rekao mi da se ne sjeća da me ikada gledao u nekoj predstavi, ali je spomenuo da je gledao *Cyrana* s mojim ocem. Veoma se trudio

kontrolirati mišić usta koji mu se trzao, te je govorio čisto iako s naporom.

Potom me upitao što sada namjeravam. Odvratio sam da zasad nemam nikakvih planova. Kimnuo je glavom i rekao: "Vidjet ćemo. Imamo mjesto za vas. Posla je mnogo." Nije spomenuo plaću i zbog toga sam bio ponosan.

Počele su stizati povratne informacije, na što se njegova pažnja usmjerila prema prijemniku. Podaci su stizali, jasno, tijekom četrdeset i osam sati jer ostali svjetovi i izborne jedinice izvan okruga glasaju prije Zemlje, a i na Zemlji je izborni 'dan' duži od trideset sati, zahvaljujući Zemljinoj vrtnji. Sada su počeli dolaziti podaci iz važnih okruga s golemih prostranstava Zemlje. Dan ranije smo dobrano vodili zahvaljujući vanjskim jedinicama, ali mi je Rog objasnio da to ništa ne znači; Ekspanzionisti su uvijek pobjeđivali na vanjskim svjetovima. Ono što su mislile milijarde ljudi na Zemlji, koji se s nje nikada nisu maknuli, bilo je najvažnije.

No, trebao nam je svaki glas izvana koji smo mogli dobiti. Agrarna stranka s Ganimeda osvojila je pet od šest okruga; oni su bili članovi naše koalicije, a Ekspanzionistička stranka kao takva nije čak ni postavljala simbolične kandidate. Situacija na Veneri bila je šakljivija jer su Venerijanci bili rascjepkani na desetke podijeljenih stanaka razdvojene finesama u teološkim razmišljanjima koje ljudsko biće nije moglo niti pojmiti. Pa ipak, očekivali smo da ćemo dobiti većinu starosjedilačkih glasova, ili izravno ili kasnije preko koalicijskog vijeća, te bismo ondje trebali dobiti praktički sve ljudske glasove. Carsko ograničenje koje je nalagalo da starosjedoci moraju izabrati ljudskog predstavnika koji će ih zastupati na Novoj Bataviji bila je jedna od stvari za koju se Bonforte obvezao da će ukinuti. Time smo pridobili glasove na Veneri, ali još nismo znali koliko nas je to stajalo glasova na Zemlji.

S obzirom da su legla poslala samo promatrače u Skupštinu, na Marsu smo se morali brinuti jedino za glasove ljudi. Mi smo imali popularne stavove, a oni financijsku podršku. No, poštenim glasanjem očekivali smo sigurnu pobjedu.

Dak se naginjao iznad logaritmara pokraj Roga, koji je pak ispred sebe imao rasprostrt veliki komad papira koji su prekrile njegove komplicirane formule. Desetak ili više divovskih umjetnih mozgova te

je noći činilo to isto diljem Sunčevog sustava, no Rog je više volio vlastite izračune. Jednom mi je rekao kako je u stanju prošetati nekim okrugom, 'pomirisati ga' i znati rezultat unutar pogreške od dva pošto. Osobno mislim da je on to u stanju.

Doktor Capek je sjedio zavaljen, ruku prekriženih na trbuhu, i opušten poput kišne gliste. Penny se motala uokolo, poravnavajući i razmještajući stvari, te nam donosila pića. Činilo se kao da niti jednom nije izravno pogledala ni mene niti gospodina Bonfortea.

Nikada prije nisam iskusio zabavu u noći izbora; nije bila poput ostalih. Kao ugodna i topla veza u kojoj se sva strast potrošila. Uistinu nije bilo pretjerano važno što će ljudi odlučiti; učinili smo najbolje što smo mogli, u društvu smo prijatelja i suboraca, i na neko vrijeme nestalo je briga i zabrinutosti usprkos općem uzbuđenju, poput glazure na torti, zbog podataka koji su pristizali.

Ne sjećam se kad sam se tako dobro proveo.

Rog je podigao pogled, pogledao me, a onda se obratio gospodinu Bonforte. "Kontinent je neodlučan. Amerikanci isprobavaju kakva je voda prije nego zaplivaju s nama; jedino je pitanje na koju dubinu su spremni?"

"Rog, možeš li napraviti procjenu?"

"Još ne. Ah, glasačka popularnost je na našoj strani, ali u Skupštini stvar može prevagnuti za pet mjesta." Ustao je. "Mislim da je najbolje da odem pronjuškati gradom."

Zapravo sam ja bio taj koji je trebao to učiniti kao 'gospodin Bonforte'. Stranački vođa bi se tijekom izborne noći zacijelo trebao pojaviti u glavnom stožeru svoje stranke. No, nikada nisam bio u stožeru s obzirom da je to mjesto gdje bi me obasuli pitanjima i gdje bi se moja uloga mogla najlakše prozreti. Moja 'bolest' podarila mi je ispriku tijekom kampanje; noćas nije bilo vrijedno rizika i zbog toga će umjesto mene otići Rog, rukovati se, smiješiti i dopustiti uzbuđenim djevojkama, koje su odradile napornu i beskonačnu papirologiju, da mu se bacaju oko vrata i plaču. "Vraćam se za sat vremena."

Čak je i naša mala zabava trebala biti održana na donjem nivou kako bi uključila sve službeno osoblje, pogotovo Jimmieja Washingtona. Ali stvar ne bi hodala, jer bi u tom slučaju morali isključiti samog gospodina Bonforte. Ostali su, naravno, imali svoju

vlastitu zabavu. Ustao sam. "Rog, idem s tobom dolje kako bi pozdravio Jimmiejev harem."

"Ha? Ne morate, to znate."

"Ali bilo bi u redu, zar ne? I doista nije riskantno niti mi predstavlja ikakav problem." Okrenuo sam se gospodinu Bonforte. "Što kažete, gospodine?"

"Bio bih vam veoma zahvalan."

Spustili smo se dizalom, prošli kroz tihe i prazne privatne odaje, pa dalje kroz moj i Pennyn ured. Iza njezinih vrata bila je ludnica. Muzička linija, donesena samo radi proslave, treštala je na sav glas, pod je bio prekriven smećem, a svi su pili ili pušili, ili oboje. Čak je i Jimmie Washington držao u rukama piće dok je slušao rezultate koji su pristizali. Nije ga ispijao, nije bio ni pijan, niti je pušio. Nesumnjivo mu ga je netko gurnuo u ruku, a on ga je zadržao. Jimmie je imao smisla za zdrav život.

Obišao sam okupljene s Rogom pokraj sebe, toplo i veoma iskreno zahvalio Jimmieju, te se ispričao zbog toga što sam umoran. "Idem se gore ispružiti, Jimmie. Ispričaj me kod ljudi, hoćeš li?"

"Da, gospodine. Morate se čuvati, gospodine ministre."

Vratio sam se natrag gore, dok je Rog izašao vam kroz javne tunele.

Penny me utišala, prslonivši prst na usta, kad sam ušao u gornju dnevnu sobu. Činilo se da je Bonforte utonuo u san pa je i prijemnik bio stišan. Dak je i dalje sjedio ispred njega, unoseći brojke na veliki papir, zamijenivši Roga dok se ne vrati. Capek se nije pomaknuo. Kimnuo mi je, podigavši čašu prema meni.

Dopustio sam Penny da mi smučka viski s vodom, a onda sam izašao na zaštićeni balkon. Bila je noć i prema tome koliko je bilo sati i samom činjenicom što je bio mrak, a Zemlja se činila gotovo okruglom, blješteći secesijski u prostranstvu zvijezda. Potražio sam Sjevernu Ameriku, pokušavajući pronaći malenu točku koju sam napustio samo nekoliko tjedana ranije, kao i sabrati vlastite osjećaje.

Nakon nekog sam se vremena vratio unutra; noć na Mjesecu je prilično neodoljiva. Rog se vratio malo kasnije nastavivši bez riječi svoj posao unošenja podataka. Primijetio sam da je Bonforte ponovno budan.

Upravo su počeli pristizati podaci i svi su zašutjeli, prepuštajući Roga njegovoj pisaljci i Daka logaritmaru kako bi u miru mogli raditi. Dugo, dugo nakon toga Rog odgurne stolac unatrag. "To je to, Šefe", rekao je ne podižući pogled. "Pobijedili smo. S većinom ne manjom od sedam mjesta, možda čak devetnaest ili preko trideset."

Nakon stanke Bonforte će tiho: "Siguran si?"

"Siguran. Penny, pokušaj naći neki drugi kanal da vidimo što će tamo reći."

Ustao sam i sjeo pokraj Bonforte; nisam mogao govoriti. Pružio je ruku i očinski potapšao moju, a onda smo zajedno gledali u prijemnik. S prve stanice, koju je Penny pronašla, začulo se: "-nema sumnje, ljudi; osam umjetnih mozgova kažu da, Curiać kaže možda. Ekspanzionistička stranka je uvjerljivo pobijedila -"

Okrenula je na drugu stanicu.

"- potvrdio svoj privremeni položaj još idućih pet godina. Gospodin Quiroga je nedostupan za davanje izjave, ali njegov glavni direktor u Novom Chicagu priznaje da sadašnji razvoj ne može prestati —"

Rog ustane i pođe do telefona; Penny je stišala vijesti tako da se ništa nije moglo čuti. Najavljiivač je nastavio govoriti; drugim je riječima samo objašnjavao ono što smo već znali.

Rog se vrati natrag; Penny opet pojača zvuk. Spiker je nastavio govoriti nekoliko trenutaka, zatim je stao, pročitavši nešto što su mu dodali, a onda se okrenuo sretna osmjeha. "Prijatelji i sugrađani, sada ćete čuti izjavu vrhovnog ministra!"

Slika se prebacila na moj pobjednički govor.

Sjedio sam prepustivši se uživanju pomiješanih osjećaja, iako sve do jednog pozitivnih, bolno pozitivnih. Napravio sam dobar posao s govorom i bio sam toga svjestan; djelovao sam umorno, znojno i pobjednički smireno. Zvučao sam kao da improviziram.

Upravo sam došao do: "Krenimo zajedno naprijed, sa slobodom za sve -" kad sam iza sebe čuo nekakav zvuk.

"Gospodine Bonforte!" rekao sam. "Dok! Dok! Brzo dođite!"

Gospodin Bonforte je desnom rukom grčevito mahao prema meni pokušavajući mi reći nešto veoma važno. Međutim, nije bilo koristi; njegova su slaba usta zakazala, a snažna, nesalomljiva volja nije moga natjerati na poslušnost nemoćno tijelo.

Primio sam ga u naručje - potom je započeo isprekidano disati i ubrzo nakon toga preminuo.

Dak i Capek zajedno su liftom odvezli njegovu tijelo dolje; ja im nisam bio od koristi. Rog mi je prišao i potapšao me po ramenu, potom je otišao. Penny je pošla dolje za ostalima. A ja sam opet izašao na balkon.

Trebao sam 'svježeg zraka' iako je i ondje bio isti zrak, koji je pumpao stroj, kao i u dnevnoj sobi.

Ubili su ga. Njegovi su ga neprijatelji ubili kao da su mu zabili nož pod rebra. Unatoč svemu što smo učinili, rizicima koje smo pretrpjeli, ipak su ga na kraju ubili. "Najpodmuklije ubojstvo!"

Osjećao sam se iznutra mrtvim, otupljen od šoka. Vidio sam 'sebe' kako umirem, ponovno sam gledao oca kako umire. Sada sam znao zašto tako rijetko uspiju spasiti jednog od sijamskih blizanaca. Bio sam prazan. Ne znam koliko sam dugo ondje stajao. Na poslijetku sam iza sebe začuo Rogov glas. "Šefe?"

Okrenuo sam se. "Rog" rekao sam žurno, "nemoj me tako zvati. Molim te!"

"Šefe", ustrajao je, "znate što sada morate učiniti? Zar ne?"

Osjetio sam vrtoglavicu i njegovo mi se lice zamutilo. Nisam znao o čemu govori - nisam želio znati o čemu govori.

"Kako to misliš?"

"Šefe - jedan čovjek umire - ali predstava se nastavlja. Ne možete sada odustati."

Boljela me glava i nisam mogao fokusirati oči. Činilo se kao da me privlači k sebi, pa od sebe dok je njegov glas nastavljao. "... oduzeli njegovu priliku da dovrši svoj posao. Stoga, vi to morate učiniti umjesto njega. Morate ga ponovno oživjeti!"

Odmahivao sam glavom, učinivši veliki napor u pokušaju da se priblerem i odgovorim: "Rog, ne znaš što govoriš. To je besmisleno - smiješno! Ja nisam državnik. Ja sam samo prokleti glumac! Radim grimase i nasmijavam ljude. To je jedino u čemu sam dobar."

Na svoj vlastiti užas čuo sam se kako to izgovaram Bonforteovim glasom. Rog me promotri. "Meni se čini da ste do sada bili dobri."

Pokušao sam promijeniti glas, zavladatai situacijom. "Rog, uznemiren si. Kad dođeš k sebi, uvidjet ćeš koliko je ovo apsurdno. U pravu si; predstava se nastavlja. Ali ne na ovaj način. Ispravno bi

bilo - jedino - da ti preuzmeš vođstvo. Na izborima smo pobijedili; imaš svoju većinu - sada ti preuzmi kabinet i nastavi provoditi program."

Pogledao me i tužno odmahnuo glavom. "Bih kad bi mogao. Priznajem. Ali ne mogu. Šefe, sjećate li se onih zatvorenih sjednica izvršnog odbora? Vi ste ih držali na uzdi. Čitava koalicija ostala je slijepljena uz pomoć osobne snage i vođstva jednog čovjeka. Ako ih sada ne povedete, sve za što je on živio - i umro - raspast će se."

Nisam imao protuargument; možda je bio u pravu - vidio sam političke kotačiće unutar kotačića u posljednjih mjesec i pol. "Rog, čak i da je to što govoriš istina, rješenje koje nudiš je nemoguće. Jedva smo uspjeli održati ovu farsu na životu tako da nismo dopuštali da me itko vidi izvan pažljivo osmišljenih uvjeta - a i tako su nas skoro razotkrili. Da bismo takvo što nastavili iz tjedna u tjedan, iz mjeseca u mjesec, godine u godinu, ako sam te dobro shvatio - ne, to ne može biti učinjeno. Nemoguće je. Ja to ne mogu!"

"Možete!" Nagnuo se prema meni i uvjerljivo rekao: "Raspravili smo o tome i znamo da postoje opasnosti isto kao i vi. Ali imat ćete prilike savladati prepreke. Za početak dva tjedna u svemiru - k vragu, i mjesec dana ako želite! Učit ćete sve to vrijeme - njegove dnevnik, dječачke spomenare, bilješke, utonut ćete u njih. I svi ćemo vam pomoći."

Nisam odgovorio. Nastavio je: "Slušajte, Šefe, dosad ste naučili da politička ličnost nije samo jedan čovjek; to je tim - tim povezan zajedničkim ciljem i uvjerenjima. Izgubili smo kapetana ekipe i moramo pronaći novog. No, ekipa i dalje postoji."

Capek je izašao na balkon: nisam ga prije bio primijetio. Okrenuo sam se prema njemu. "Jeste li i vi u tome?"

"Da."

"To je vaša dužnost", dodao je Rog.

Capek polako reče: "Ne bih išao tako daleko. Nadam se da ćete pristati. Ali, dovraga, ne želim biti vaša savjest. Vjerujem u slobodnu volju, koliko kod to neozbiljno zvučalo iz usta jednog liječnika." Okrenuo se Cliftonu. "Najbolje da ga ostavimo nasamo, Rog. Zna sve. Sad sve ovisi o njemu."

No, iako su oni otišli, nisam još ostao sam. Došao je Dak. Na moje olakšanje i uz zahvalnost, nije me nazvao 'Šefe'.

"Zdravo, Dak."

"Bok." Šutio je jedan trenutak, pušeci i promatrajući zvijezde. Zatim se okrenuo prema meni. "Stari moj, zajedno smo svašta prošli. Dosad sam te upoznao i uvijek ću te podržati bilo puškom, bilo novcem ili šakama, i nikada ti neću postaviti pitanje zašto. Ako sada odlučiš odustati, neću imati riječi zamjerke i neću o tebi misliti ništa lošije. Učinio si dostojanstvenu stvar."

"Uh, hvala Dak."

"Još jedna stvar i onda se gubim odavde. Zapamti samo ovo: ako odlučiš da ne možeš nastaviti, pobijedit će propalice koje su mu uništile pamet. Unatoč svemu, oni će pobijediti." Ušao je unutra.

Osjećao sam kako mi se glava raspada - a onda sam se prepustio samosažaljenju. Nije pošteno! Imao sam svoj život za proživjeti. Bio sam u naponu snage, preda mnom su još uvijek bili najveći profesionalni uspjesi. Nije u redu očekivati od mene da sam sebe pokopam, možda godinama, u anonimnost zbog nekog drugog - dok me publika zaboravi, dok me zaborave producenti i agenti - misleći da sam vjerojatno mrtav. Nije fer. Previše traže od mene.

Na trenutak sam se pribrao, ne razmišljajući ni o čemu. Majka Zemlja je i dalje bila spokojna i prekrasna, nepromjenjiva na nebu; pitao sam se kako ondje zvuče noćasne izborne zabave. Mars, Jupiter i Venera bili su također vidljivi, poput ukrasa u zodijaku. Jasno, Ganimed nisam mogao vidjeti, kao ni usamljenu koloniju na udaljenom Plutonu.

"Svjetovi nade", zvao ih je Bonforte.

No on je bio mrtav. Nema ga više. Oduzeli su mu njegovo pravo stečeno rođenjem u najplodnijem razdoblju. Bio je mrtav.

A na mene su svalili odgovornost da ga ponovno stvorim, iznova ga oživim.

Jesam li dorastao tome? Mogu li se ikako mjeriti s njegovim plemenitim standardima? Što bi on želio da učinim? Kad bi on bio na mojem mjestu - što bi Bonforte učinio? Za vrijeme kampanje propitivao sam se iznova i iznova: "Što bi Bonforte učinio?"

Netko se iza mene pomaknuo. Okrenuo sam se i ugledao Penny. Pogledao sam je i rekao: "Jesu li te poslali ovamo? Jesi li me došla preklinjali?"

"Ne."

Ništa nije nadodala i kao da nije očekivala da ću išta reći. Nismo se ni pogledali. Tišina se protegnula. Na posljertku sam rekao: "Penny? Ako pokušam - hoćeš li mi pomoći?"

Odjednom se okrenula prema meni. "Da. Oh, da, Šefe! Pomoći ću!" "Onda ću pokušati", rekao sam skrušeno.

Sve gore navedeno napisao sam prije dvadeset i pet godina želeći se riješiti vlastite zbunjenosti. Pokušao sam ispričati istinu ne štedeći se, jer ionako nije bilo namijenjeno čitanju nikome osim meni i mojem terapeutu, doktoru Capeku. Neobično je, nakon četvrt stoljeća, ponovno čitati budalaste i osjećajne riječi jednog mladog čovjeka. Sjećam ga se, pa ipak mi je teško shvatiti da sam to ikada bio ja. Moja žena Penelope tvrdi da ga se ona sjeća bolje od mene - i da nikada nije voljela nikog drugog. Vrijeme nas sve mijenja.

Shvatio sam da se bolje 'sjećam' Bonforteovog ranijeg života, bolje od vlastitog dok sam bio prilično patetična osoba, Lawrence Smith, ili - kao što sam se volio kititi - 'Veliki Lorenzo'. Čini li me to ludim? Šizofreničnim, možda? Ako da, onda je to ludost koja mi je potrebna za ulogu koju sam morao igrati, jer da bih ponovno dopustio Bonforteju da oživi, taj je odrpani glumac morao biti potisnut - potpuno.

Lud ili ne, svjestan sam toga daje nekada postojao i da sam to bio ja. Nikada nije bio uspješan kao glumac, u biti ne - premda mislim da je katkad bio dotican rukom istinskog ludila. Svoju posljednju ulogu je odigrao u savršenom skladu s likom. Posjedujem požutjeli novinski isječak gdje stoji da je 'pronađen mrtav' u jednom hotelu u Jerseyu zahvaljujući predoziranju tabletama za spavanje - koje je navodno uzeo u napadu potištenosti, nakon što je njegov agent dao izjavu kako već mjesecima nije dobio ulogu. Osobno smatram da nisu trebali spominjati kako je bio bez posla; ako i nije bila laž, svakako nije bilo lijepo. Datum na isječku slučajno dokazuje da nikako nije mogao biti na Novoj Bataviji, ili bilo gdje drugdje, za vrijeme kampanje '15-te.

Pretpostavljam da bih ga trebao spaliti.

No, danas nema više nikog živog tko bi znao istinu, osim Daka i Penelope - izuzev ljudi koji su ubili Bonforteovo tijelo.

Tijekom vremena bio sam tri puta u kabinetu i ovaj će mi mandat vjerojatno biti zadnji. Bili su me maknuli kad smo na koncu pustili

svemirce - Venerijance i Marsovce i Izvanjupiterce - u Veliku skupštinu. Ali ne-ljudi su još uvijek u njoj prisutni, a ja sam se vratio. Ljudi će podnijeti određenu količinu reformi, ali onda žele odmor. Ali reforma ostaje. Ljudi u biti ne žele promjene, bilo kakve - a ksenofobija je veoma duboko ukorijenjena. Međutim, napredujemo, kao što to moramo - ako želimo doprijeti do zvijezda.

Iznova i iznova sam se pitao: "Što bi Bonforte učinio?" Nisam siguran da su moji odgovori ikada bili ispravni (iako sam siguran da sam najčitaniji učenik njegovih dijela u čitavom Sustavu). Pa ipak sam pokušao ostati u stilu s njegovim likom. Jednom davno netko je - Voltaire? - rekao: "Kad bi Sotona ikada zamijenila Boga, morao bi nužno preuzeti značajke božanstvenosti."

Nikada nisam požalio za svojom izgubljenom profesijom. Na neki način je i nisam izgubio; Willem je bio upravo. Postoji još jedna vrsta aplauza osim pljeska i uvijek postoji onaj topao osjećaj nakon dobro odrađene uloge. Pokušao sam, pretpostavljam, stvoriti savršeno umjetničko djelo. Možda nisam u potpunosti uspio - ali mislim da bi ga moj otac ocijenio kao 'dobru izvedbu'.

Ne, ne žalim, iako sam prije bio sretniji - ako ništa drugo bolje sam spavao. No, postoji uzvišeno zadovoljstvo u tome da nešto radiš najbolje što možeš ispred osam milijardi ljudi.

Možda njihovi životi nemaju neko kozmičko značenje, ali imaju osjećaje. Mogu biti povrijeđeni.

O autoru

Robert Anson Heinlein rođen je u Butleru, u državi Missouri, 1907. godine. Diplomirao je na Američkoj mornaričkoj akademiji, umirovljen je kao invalid 1934. Studirao je matematiku i fiziku na kalifornijskom fakultetu za poslijediplomski studij, te je bio vlasnik rudnika srebra prije nego što je 1939. počeo pisati znanstvenu fantastiku. Godine 1947. mu je izdana prva knjiga *Raketni brod Galileo*. Za romane *Dvostruka zvijezda* (1956.), *Zvezdani jurišnici* (1959.), *Stranac u nepoznatoj zemlji* (1961.) i *Luna je okrutna ljubavnica* (1966.) dobio je nagrade Hugo. Heinlein je bio pozvan kao komentator za prvo spuštanje Apolla II na mjesec. Primio je 1975. nagradu Grand Master Nebula za životno djelo. Robert Heinlein umro je 1988. godine.